

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ПРЕЗЕНТАТИВНИЙ ПРОСПЕКТ КРАЇН,
СТУДЕНТИ З ЯКИХ НАВЧАЮТЬСЯ В ЗДМУ**

**Запоріжжя
2020**

ПРЕЗЕНТАТИВНИЙ ПРОСПЕКТ КРАЇН, СТУДЕНТИ З ЯКИХ НАВЧАЮТЬСЯ В ЗДМУ

Укладачі:

- Бідзіля П.О. – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін, голова ради з гуманітарної освіти та виховної роботи
- Жадько В.А. – доктор філософських наук, професор кафедри суспільних дисциплін, член ради з гуманітарної освіти та виховної роботи
- Дідик С.С. – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри суспільних дисциплін, секретар ради з гуманітарної освіти та виховної роботи
- Беспала Л.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов
- Главацький О.М. – кандидат медичних наук, асистент кафедри клінічної фармакології, фармакотерапії і косметології
- Кандибей К.І. – кандидат фармацевтичних наук, доцент кафедри органічної та біоорганічної хімії
- Кірсанова О.В. – кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної гігієни та екології
- Лебединець М.Г. – кандидат медичних наук, доцент кафедри анатомії людини, оперативної хірургії та топографічної анатомії
- Лукіна А.М. – викладач кафедри медичної фізики, біофізики та вищої математики
- Мазулін Г.В. – кандидат фармацевтичних наук, старший викладач кафедри фармакогнозії, фармакології та ботаніки
- Попович А.П. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри медбіології, паразитології та генетики
- Самелюк Ю.Г. – кандидат фармацевтичних наук, асистент кафедри фізколоїдної хімії
- Соколовська І.А. – кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної гігієни та екології

Затверджено Вченою радою ЗДМУ

Протокол № 2 від 28 вересня 2020р.

Зміст

Вступ	4
1. Індія	9
2. Марокко	21
3. Нігерія	38
4. Еквадор	55
5. Узбекистан	78
6. Туркменістан	98
7. Туніс	116
8. Гана	127
9. Ірак	145

Вступ

Специфіка навчально-освітньої, організаційно-виховної та науково-дослідної роботи в університеті полягає в тому, що студентський колектив майже на третину є міжнаціональним, адже в ньому навчаються громадяни із близько сорока іноземних країн, загальна кількість яких складає понад 2,5 тисяч осіб. Звідси велике розмаїття різноманітних світоглядних і соціокультурних, політичних та економічних, релігійних і культурно-мистецьких мотиваційних спонукань. Зважаючи на це, всі види діяльності адміністрації та професорсько-викладацького складу підпорядковані утвердженню в колективі обстановки взаємної поваги, толерантності, гармонійної єдності представників різних культур і цивілізацій. Цьому, безумовно, має посприяти пропоноване видання «Презентаційного проспекту», в якому знайдуть своє відображення історичні та сучасні матеріальні й духовні особливості країн, громадяни яких є студентами університету в найбільшій кількості.

Запорізький державний медичний університет – сучасний навчальний заклад IV рівня акредитації, що успішно виконує завдання підготовки висококваліфікованих фахівців для практичної охорони здоров'я та фармації не лише для України, але і багатьох країн світу. Університет має одну з найкращих матеріальних баз та високий науково-педагогічний потенціал, в якому працює: 133 доктори наук, 484 кандидати наук на 61 кафедрі.

Випускники університету плідно працюють у всіх регіонах України та в понад ста зарубіжних країнах. Розвиваються освітні та наукові зв'язки із закладами вищої освіти та науковими установами медичної галузі України та зарубіжжя.

Серед співробітників університету: 1 академік НАМН України, 1 член-коресподент НАН України, 1 академік Академії наук вищої школи України, 1 член-коресподент НАПН України, 57 членів міжнародних Академій наук і міжнародних наукових товариств, 6 заслужених діячів науки та техніки України, 6 заслужених лікарів України, 4 лауреати Державної премії України, 5 лауреатів премій НАМН України, 2 лауреати премії Президента України для молодих учених, 2 лауреати премії Кабінету Міністрів України, 7 стипендіатів Кабінету Міністрів України для молодих учених, 2 стипендіати довічних державних стипендій Президента України видатним діячам охорони здоров'я, 2 відмінники освіти, 2 заслужених тренери, 1 заслужений журналіст України, 6 майстрів спорту.

В університеті успішно діють 16 широковідомих в Україні та за її межами оригінальних наукових шкіл у сфері фундаментальних досліджень, клінічної медицини і фармації.

У ювілейний для 2018-й рік університету 2018-й рік своє 45-річчя відзначив заснований у 1973-му році перший міжнародний факультет, який є своєрідною перепусткою до університетської освіти кожного з іноземних студентів.

Випускники університету займають провідні посади в системі охорони здоров'я більш як у сорока країнах світу. А про якість освіти, яку вони здобули у стінах нашого вишу, свідчить те, що ЗДМУ, за даними МОЗ України, входить у п'ятірку найпопулярніших вищих навчальних закладів держави. До речі, ще в 70-ті роки минулого століття наш університет, єдиний серед усіх медичних ЗВО, отримав право підготовки фахівців для Індії, яких на сьогодні у нас найбільше – 1235 студентів.

За час, що минув від заснування, до вступу в університет підготовлено 6000 іноземних громадян зі 101 країни світу, 40 випускників закінчили аспірантуру та успішно захистили дисертації. Зараз тут проходять довузівський етап навчання представники країн Азії, Африки, Південної Америки.

Вкрай важливо те, наскільки успішно майбутні студенти пройдуть довузівський курс. Він включає підготовку з: української мови, біології, фізики, хімії, математики. Наприкінці навчального року майбутні студенти складають іспити із цих дисциплін і вступають до університету.

Станом на кінець 2019-2020 н.р. в медичному університеті навчалось 2976 іноземних студентів, в тому числі на першому міжнародному факультеті – 191 студент, на другому міжнародному факультеті – 2785 студентів.

Контингент іноземних громадян, що навчаються в ЗДМУ станом на кінець 2019-2020 н.р.

№	Країна	Підг. відділ	1к	2к	3к	4к	5к	6к	К/о	Стаж	Аспір	Всього
1	Азербайджан	1				1			2			4
2	Алжир	1							4			5
3	Ангола							2				2
4	Болгарія		63	59	67	37	30	3				259
5	Великобританія		5									5
6	Гана	1	3	2	1	4	1	3				15
7	Греція								1			1
8	Еквадор	24	33	14	14	8	7	25	10			135
9	Замбія						2	1				3
10	Зімбабве	1	1	3	6		1					12
11	Ізраїль			1					1			2
12	Індія	2	333	319	254	155	73	100	1			1237
13	Ірак						1		4			5
14	Йорданія						1	4				5
15	Камерун			1	1							2
16	Канада	1										1
17	Киргизстан					1						1

18	Колумбія			1	1		1	2				5
19	Кот-д'Івуар			1	1							2
20	Лесото		1									1
21	Ліван	1	1		1			1	1			5
22	Мадагаскар			1		1	1					3
23	Мальдіви		1									1
24	Марокко	148	152	194	194	77	55	45	34	1		900
25	Намібія	1	1		1	1						4
26	Нігерія	8	90	45	18	21	12	20	5			219
27	Німеччина		1		1		1					3
28	Пакистан			1								1
29	Палестина				1							1
30	Росія		1				2	1				4
31	Сирія	1			2							3
32	США		1				1					2
33	Таджикистан								1			1
34	Туніс	1		6	6	1	1	3	2			20
35	Туреччина		3						1			4
36	Туркменіста н			1	6		4		10			21
37	Уганда							1				1
38	Узбекистан		38	22	6	9	4	2				81
	Всього	191	728	671	581	316	198	213	77	1		2976

Міжнародний факультет готує іноземних студентів за спеціальностями: «Лікувальна справа», «Медицина», «Педіатрія», «Фармація» та «Стоматологія». Також студенти отримують післядипломну освіту в клінічній ординатурі або аспірантурі, проходять стажування.

Після шести-восьми років навчання в університеті іноземні громадяни набувають не лише ґрунтовних знань у своїй професії, але й стають у себе вдома послами доброї волі, допомагають в налагодженні тісних відносин між своїми країнами та Україною.

У Центрі підготовки іноземних громадян, який першим зустрічає іноземну молодь, щоб закласти мовне підґрунтя для їхнього подальшого навчання, працюють 19 викладачів, серед яких два доценти.

Кафедра мовної підготовки нараховує 29 викладачів, серед яких: 5 доцентів, 7 кандидатів педагогічних і філологічних наук, 14 старших викладачів.

Серед мовного багатоголосся державна мова поступово стає пріоритетною. Мова Кобзаря лунає всюди: в аудиторіях, коридорах, на конкурсах поезії, мовних олімпіадах, Днях мови, наукових студентських конференціях, засіданнях гуртка «Любителі української словесності», які організовує кафедра.

На кафедрі створено 16 нових робочих програм з дисциплін та 19 дистанційних онлайн-курсів.

За роки роботи кафедри 16 викладачів захистили кандидатські дисертації. Досвідчені викладачі працювали в 14 країнах світу: Новій Зеландії, Великобританії, Італії, Німеччині, КНДР, Камбоджі, Малі, Сирії, Афганістані, Монголії, Алжирі, Лаосі, Мозамбіку, США.

Багатогранність видів і форм роботи кафедри спрямована на виховання всебічно розвиненої особистості майбутнього лікаря та фармацевта, що сприяє порозумінню іноземних студентів у полікультурному середовищі, вчить їх брати на себе відповідальність за людство.

Створений у 2004-му році міжнародний відділ ЗДМУ, діяльність якого спрямовує та контролює перший проректор, доцент Микола Олександрович Авраменко, відповідає за міжнародний імідж, представляє університет на світовій арені.

Працівники відділу забезпечують участь студентів і співробітників університету в міжнародних програмах і проектах, зокрема, освітніх програмах Європейського Союзу «TEMPUS», «Erasmus+KA2 Tame: навчання на медичних помилках», чеському проекті «Support of HE in Ukraine» спільно з Університетом Палацького в Оломоуці.

На сьогодні ЗДМУ має 49 міжнародних договорів із медичними закладами та закладами освіти, в тому числі закладами: В'єтнаму, Бразилії, Китаю, Канади. Нині йдуть перемовини із країнами Південної Америки – Колумбією та Перу.

Базуючись на результатах анкетування, проведеного серед іноземних студентів, було прийнято рішення щодо розробки програм спільного навчання та подвійного диплому, адже багато студентів бажають навчатися у різних країнах.

ЗДМУ вже майже 10 років бере активну участь у міжнародних проектах, серед яких: ePBLnet, TAME, Проект підтримки поліпшення якості вищої освіти спільно з Університетом Палацького у м. Оломоуці – учасник кардіологічного проекту «ДіпРафт» від американської фармацевтичної компанії «Пфайзер».

Планується подача заявки до міжнародної програми Горизонт 2020 із виготовлення та використання індивідуалізованих протезів із залученням сучасних технологій, програми Фулбрайт та програми від посольства Японії в Україні. Весною 2021 року планується впровадження модулю з проблемно-орієнтованого навчання проекту TAME.

Продовжуючи членство у всесвітньовідомій Магна Харті, університет вже сам надає рекомендації іншим вишам України та деяким зарубіжним країнам для вступу до цієї Хартії.

Студенти університету після приєднання до Європейської фармацевтичної студентської асоціації та Європейської Медичної Студентської Асоціації протягом 2018-2019рр. взяли участь у міжнародних

студентських конференціях по всьому світу (Нідерланди, Болгарія, Канада, Британія та Греція).

За 2018-2019рр. за виграними грантами близько п'ятдесяти науковців університету пройшли стажування в: Австрії, Іспанії, Італії, Польщі, США, Чехії, Великій Британії, Німеччині, Литві, В'єтнамі, Казахстані.

У 2019-му році в рамках академічної мобільності програми Erasmus+KA2TAME відбувся взаємний обмін представниками з університетом-партнером Туреччини. Окрім того у межах цієї ж програми наш університет відвідали представники партнера з Литви, тоді як наші співробітники відвідали Естонію. Наразі ми оформляємо документи для стажування нашої студентки в Естонії.

У жовтні 2019-го року вперше до університету були запрошені професори з Польщі та Швеції для проведення лекцій із синхронним перекладом, присвячених сучасним тенденціям імплантології та пластичної хірургії, і цей досвід ми плануємо розвинути.

Міжнародна мобільність – це необхідний компонент міжнародної діяльності, і лише завдяки спілкуванню, налагодженню нових контактів та обміну досвідом можлива подальша продуктивна як наукова, так і дослідницька робота.

На базі підрозділу відкриті Індійський і Марокканський культурно-освітні центри.

Завдяки чіткій системі профорієнтаційної роботи, активному залученню на навчання іноземних громадян та авторитету університету як в Україні, так і за її межами, в чому велика заслуга: ректора, професора Колесника Ю.М., першого проректора, доцента Авраменка М.О., деканів першого та другого міжнародних факультетів, відповідно доцентів – Дочинця Д.І. та Мельника І.В., протягом останніх років збільшується чисельність іноземних студентів.

ІНДІЯ

Індія – федеративна республіка в Південній Азії. Це субконтинент площею 3,29 млн. кв.км., з населенням близько 1,3 млрд., що розкинувся від Аравійського моря і пустелі на заході до Бенгальської затоки і боліт на сході, від Гімалаїв до Індійського океану.

Виконавча влада належить Президенту (главі країни), Прем'єр міністру і Раді міністрів; законодавча – двопалатному парламенту, який складається із Ради штатів (верхня палата) і Народної палати (нижня). Виборче право мають всі, кому виповнилося 18 років. У країні 28 автономних штатів і 9 союзних територій з обмеженою автономією, включаючи територію національної столиці Делі.

Політичні партії: Індійський національний конгрес, Народна партія, Комуністична партія Індії (марксистська), а також багато регіональних і малих національних партій.

Національний прапор, гімн, емблема, дні, свята, тварини, рослини та найсвятіша річка

Національний прапор – «Tiranga» – «Тріколон»: шафрановий колір символізує духовність, білий – мир, спокій, зелений – сільське господарство, голуба емблема в центрі білої полоси – цілодобовий постійний вічний, як у сонця, рух.

Національний герб – три лева, а внизу емблема вічного сонячного руху, кінь і буйвол. Зміст герба: «Міцність. Мужність. Впевненість. Тільки правда перемагає».

Національний гімн «Jana Gana Mana» – прийнятий 24.01.1950р., написаний Рабіндранатом Тагором.

Національні дні та свята:

- 26 січня – День Республіки;
- 15 серпня – День Незалежності;
- 2 жовтня – День народження батька нації Махатми Ганді;
- індуські – Diwali, Ganesh Chaturthi, Holi, Dussehra;
- ісламські – Eid ul-Fitr, Eid al-Adha, Mawlid an-Nabi, Muharram;
- християнські – Christmas, GoodFriday;
- сікхів – святкування GuruNanakYayanti і свято Baisakhi;

джайнів – свята MahavirJayanti і Paryushan;
будистів – свято BuddhaPurnima;
фарсі (персидське) – Nowruz (Новий рік).
Національні тварини – павич (райський птах) і тигр;
Національна квітка – лотос;
Національний фрукт – манго;
Національне дерево – індійська смоківниця (бан'ян);
Найсвятіша річка – Ганг.

Найважливіші історичні події

Індійський субконтинент був залюднений ще в епоху палеоліту. В середині III-го тисячоліття до Р.Х. в долині Інду склалася Хараппанська цивілізація, яка мала писемність, будинки з обпаленої цегли, з водопостачанням і каналізацією, зрошуване землеробство, торгівельні та культурні зв'язки з країнами Сходу. В цей час на Деккані і півдні жили дравіди, в долині Гангу – народи австрало-азіатської мовної групи, в північно-східному регіоні – народи тибето-бірманських мов. Десь в середині II-го тисячоліття до Р.Х. в басейн Інду на чолі з великим посвяченим Рамою прийшли арії, прабатьківщиною яких було Північне Причорномор'я (сучасна Україна). Арії поступово просунулися в Північну Індію, де в долині Гангу створили свою державу. Рама, ініціатор переселення в Азію багатьох молодих аріїв, які були проти друїдських людських жертвоприношень, створив античну арійську релігію, матір ведичної і всіх арійських релігій, запровадив обов'язкову виборність вождів і суддів, поділ населення на чотири касты, зрівняв у правах переможців і переможених, чоловіків і жінок, знищив рабство, став духовним володарем Індії. Арії поступово змішувались із тубільцями. Саме так відбувся синтез арійських і місцевих релігійних уявлень, культурних і соціальних інститутів.

У VII-VI-му століттях до Р.Х. в Північній Індії виникли держави: спочатку з республіканською, а пізніше з монархічною формами правління. Першою великою державою була Маур'я, яка в IV-II-муст. до Р.Х. об'єднувала майже всю Індію, за винятком південної частини. В IV-му столітті до Р.Х. північно-західний регіон Індії був захоплений Олександром Македонським (Великим) і зазнав позитивного впливу греків у своєму економічному та культурному розвитку, завдячуючи, як вважають історики, мудрій толерантній політиці О. Македонського. Маур'я мала розвинуте землеробство та ремісництво, торгівельні стосунки з державами еліністичного Заходу і Китаєм.

Після падіння держави Маур'я в II-му ст. до Р.Х. в Північно-Західну Індію посилилась міграція через Іран і Афганістан середньоазіатських племен; в I-III-му ст. вона входить до складу імперії Кушан. В цей час Північна Індія мала міцні культурні та економічні зв'язки з народами Середньої Азії та Переднього Сходу. В IV-му ст. після падіння імперії Кушан починається потужний розвиток держави Гуптів, яка об'єднала майже всю

Індію. Гуптська імперія в IV-V-му ст. н.е мала тісний зв'язок із Римом, Аравією, Південно-Східною Азією. Це був золотий вік Індії – час розвитку астрономії, математики, медицини, архітектури, літератури, театру. Останньою великою державою була Харші (VII-е ст.). Після її зникнення до XIII-го ст. Індія була конгломератом багатьох невеликих держав.

На початку XIII-го ст. в Північній Індії виник Делійський султанат, який у XIII-XIV-му ст. завоював Східну і значну частину Південної Індії, але на початку XV-го ст. він розпався. В Південній Індії в XIV-XVI-ях ст. існувала імперія Віджаянагар, а в XVI-му ст. виникла держава Великих Моголів, засновником якої був Захіруддін Мухамед Бабур. До складу цієї держави в XVIII-му ст. входила вся Індія, але в середині XVIII-го ст. ця імперія також розпалась.

На початку XVI-го ст. частина західного узбережжя була захоплена португальцями. За ними з'явилися голландці, потім англійці, данці, а в середині XVIII-го ст. – французи, які проникли у внутрішні райони. Англійці і французи під орудою своїх офіцерів сформували із індійців військові загони. Боротьба між цими країнами завершилась у другій половині XVIII-го ст. перемогою англійців. Але повністю покинули Індію голландці в 1825-му, данці – в 1869-му, французи – в 1954-му, а португальці – в 1961-му роках.

Індійці весь час боролися з колонізаторами. Найбільший супротив англійці зустріли на півдні (Майсур, Махараштра) і в Пенджабі, але в 1799-му році вони захопили Майсур, пізніше – Махараштру, в 1849-му році – Пенджаб, а в 1859-му році придушили трирічне народне повстання. Щоб перемогти індійців, англійці зберегли понад 500 великих і малих васальних князівств, сіяли між ними ворожнечу, кастовий і релігійний розбрат, а також розділили Британську Індію на дві домініони (1947 р.). Та визвольний рух наростав. В 1885 році був створений Індійський національний конгрес. На початку XX-го століття почався рух Свадеші – бойкоту англійських товарів і заохочення вітчизняного виробництва, а через декілька років рух громадянської непокорі Сат'яграхи під керівництвом Махатми Ганді. Боротьба за національне визволення продовжувалась і в роки другої світової

війни. В 1945-1946 рр. визвольний рух розповсюдився на підрозділи армії і флоту. Рух військових, а також зіткнення демонстрантів з поліцією примусили англійців покинути Індію.

15-го серпня 1947-го року виникла незалежна держава – Індійський Союз. Першим прем'єр-міністром став Джавахарлал Неру, 26-го січня 1950-го р. була прийнята конституція. Індія стала федеративною республікою. Встановила дружні стосунки з Радянським Союзом, а в наш час – із незалежною Україною. В ній

працювало багато українців – інженерів, робітників, лікарів, в тому числі і доцент кафедри інфекційних хвороб ЗДМУ М.К. Данилов. Першим українським послом в Індії (1992-1998 рр.) був наш колега – завідувач кафедри нормальної фізіології Буковинської державної медичної академії, керівник колективу радянських консультантів в Кабульському державному медичному інституті (1987-1989 рр.), народний депутат (1990-1992 рр.), професор Г.І. Ходоровський.

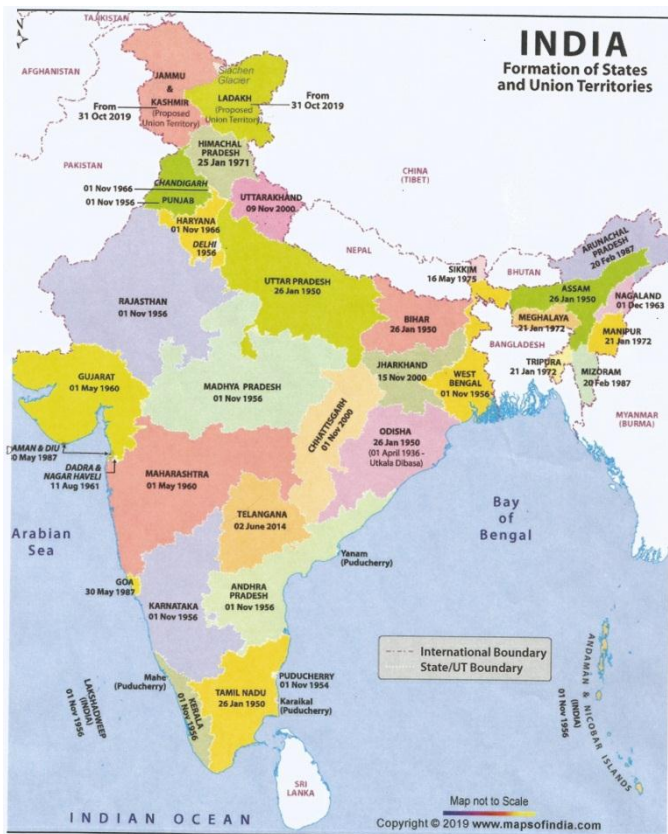
Природа

Індія поділяється на три природних регіони: Гімалаї, Індо-Гангська низина і плоскогір'я Деккан. Більша частина території Індії знаходиться в тропіках і субтропіках з мусонним кліматом. Рік поділяється умовно на три сезони: сухий прохолодний (листопад-лютий), сухий спекотний (березень-травень) і вологий спекотний (червень-жовтень). Найкраща пора року – це зимовий прохолодний сезон, але на півдні температура в цей час до 38 градусів, а на півночі – снігопади і градопади. Найбільші градини мають діаметр до 13 см і вагу до 1,5 кг. Це як гарматні ядра. За зиму над Північною Індією проходить до 8 циклонів. Травень – найбільш спекотний місяць: на Деккані температура за 35 градусів, а на Деккані вища 40 градусів. На півночі і в центрі проносяться ураганні пилові бурі «лу», а в Ассамі і на південно-східному узбережжі короткі грозові бурі зволожують повітря, але висока температура майже не знижується. В кінці червня температура падає на 5-10 градусів, а вологість повітря досягає 95% і більше. Навколо все зеленіє. В Бенгалії у вересні-жовтні – потужні урагани, часті тайфуни, хвилі досягають 12 м.

Лісів в Індії залишилось мало; вони збереглись тільки в гірських важкодоступних районах. Тваринний світ дуже різноманітний. Макаки-резус часто живуть біля людських помешкань, в Гангу живе гавіал – священний крокодил, розміром до 6-7 м. В країні 216 видів змій, з яких 52 види – отруйні; від них кожного року гине не менше 15 тисяч людей. Багато малярійних комарів; малярією хворіють мільйони людей.

63% території Індії придатні для землеробства. Це батьківщина деяких сортів рису, огірків, баклажанів, цукрової тростини, манго, азіатських видів бавовника, цитрусових, деяких сортів м'якої пшениці, чечевиці, гороху, нуту, маші, коноплі, гірчиці. Із Передньої Азії в Північну Індію прийшли тверда пшениця, ячмінь, виноград, груша, алича, яблука, черешня, гранат, інжир. В наш час у багатьох регіонах вирощується рис, пшениця, ячмінь, гречка, бобові, цукрова тростина, овочі, цитрусові, папайя, манго, банани, чай, кава. На півночі багато яблуневих, абрикосових, персикових, виноградних, горіхових садів. На зрошуваних землях вирощується по 2-3 щорічних врожаї. Індійцям притаманне піклування про ліси і тварин. У країні 7 національних парків і близько сотні резерватів дикої живої природи.

В Індії знаходяться величезні поклади: слюди, хрому, графіту, берилію, титану, цирконію, заліза, марганцю, міді, нікелю, кобальту, свинцю, цинку, урану, золота, платини, асбесту, магnezиту, кам'яного вугілля, багато нафти.

Населення

Національний склад населення Індії надзвичайно різноманітний. Ще в глибокій давнині після приходу аріїв у країні почали утворюватися групи змішаного населення.

В результаті багатьох століть розвитку із різних груп населення утворилися великі народи зі своїми мовами. В Індії більше 2 тисяч етнічних груп; 72% населення – індо-арійці, 25% - дравіди і 3% – інші. Офіційних мов 22, в тому числі хінді, англійська і санскрит – древня мова індійських аріїв. До речі, українська мова і санскрит мають багато слів з однаковим значенням. В Північній Індії

розмовляють на різних діалектах хінді, а також на урду, які відносяться до індо-арійських мов (штати Уттар-Прадеш, Мадх'я-Прадеш, Біхар, Раджастхан, Хар'яна). До цієї індоєвропейської групи народів відносяться і бенгальці (штат Західний Бенгал), біхарці (штат Біхар), орія (штат Орісса), раджастханці (штат Раджастхан), пенджабці (штат Пенджаб), махараштрійці (штат Махараштра), ассамці (штат Ассам), кашмірці (штат Джамму і Кашмір). На півдні країни живуть народи дравідійської групи мов і андхра (або телугу, штат Андхра-Прадеш), каннара (штат Карнатака), таміли (штат Тамілнад), малаялі (штат Керала). В центрі Індії (штат Мадх'я-Прадеш) і на півдні Біхара живуть народи мовної групи мунда, яка відноситься до австрало-азіатської родини. Найбільшим з них (близько 4 млн.) є сантали. На північному сході живуть малі народи, які мають монголоїдну зовнішність і розмовляють тибето-бірманськими мовами (маніпурі, тіпаро, гаро, нага і мізо), а також кхасі, мова яких відноситься до монкхмерської родини.

За останні роки в результаті національного руху деяких народів були створені нові штати: Аруначал-Прадеш, Маніпур, Тріпура, Нагаленд, Мізорам, Мегхалая, Чхаттісгарх, Гоа, Хімахал-Прадеш, Утта рахенд, Гуджарат, Сіккім, Телангана, а також союзні території: Андаманські і Ніко барські острови, Дадраї Нагар-Хавелі, Пондічеррі, Чандігарх, Даман і Діу, Лакшадвіп, Ладаку, Джаму і Кашмір.

За перші 20 років незалежності (1951-1971рр.) населення Індії

збільшилось на 190 млн. при середньому річному прирості 2,1% (1971р.). Якщо в 1981-му році було 684 млн., то в 2019-му році – 1 млрд. 310 млн., хоча приріст знизився до 1,3 %. Індія першою серед країн, що стали незалежними після другої світової війни, запровадила програму контролю над народжуваністю – «планування сім'ї». Середня довготривалість життя в 1931-му році була 27 років, на початку 70-

х років – 50 років, а в 2020-му р. – 69 років. Значне зниження смертності було досягнуте завдяки боротьбі з епідеміями, а також завдяки поліпшенню загального добробуту. Але смертність, особливо дитяча (46/1000), все ще велика. Міське населення складає понад 30%, сільське – близько 70%, працююче – до 500 млн: в сільському господарстві – 52%, в промисловості і торгівлі – 14%, в обслуговуванні (освіта, наука, медицина, готелі, туризм і т.д.) і управлінні – 34%.

Великі міста країни: Делі (New Delhi) з населенням 12,8 млн.; Мумбай (Mumbai), раніше Бомбей (16,4 млн.); Колката (Kolkata), раніше Калькутта (13,2 млн.); Ченнай (Chennai), раніше Мадрас (6,4 млн.); Бангалор (Bangalore) (5,7 млн.), Хайдерабад (Hyderabad) (5,5 млн.), Ахмадабад (Ahmadabad) (5 млн.), Пуна (Pune) (4 млн.).

Освіта, наука, медицина

В Індії обов'язкова середня освіта. Кількість учнів відносно до всього населення за роки незалежності збільшилась більше ніж в 4 рази. Є програма ліквідації неписьменності й підвищення грамотності дорослих. У 1947-му році було 10% грамотних, в 1980-му році – 36%, а в 2012-му році – 61%.

Індійська наука має багатотисячолітні традиції розвитку. До нас дійшли трактати по астрономії, математиці, архітектурі, медицині, філософії, праву, поезії, що були створені за декілька століть до Р.Х. і в перших століттях нашої ери. Система чисел і нуль були винайдені в Індії. Американський історик У. Дюронт вважав, що Індія є батьківщиною сучасної цивілізації, нашої філософії, математики. Перший університет у світі був заснований саме в Індії в Такшилі ще в VII-му ст. до Р.Х. В ньому було 10,5 тисяч студентів з усього світу, які вивчали 60 предметів. Другий університет був побудований в IX-му ст. до Р.Х. в Наленді і сучасний – у 1857-му році.

В 1947-му році в університетах було 350 тисяч студентів, а вже в 1977-му р. – 2,7 млн., які навчалися приблизно в 100 університетах, 20 державних і приватних коледжах.

У навчальних закладах значно збільшилась відносна кількість дівчат: у школах – у 2 рази, а в університетах – у 40 разів. Тепер багато міських юнаків вважають за краще одружитися з дівчиною, яка має вищу освіту. Ріст безробіття примушує освічену молодь їхати в США, Великобританію, Канаду та інші країни. Так, в США 3,2 млн. індійців: серед лікарів – 38%, вчених – 12%, працівників NASA – 34%, Microsoft – 34%, IBM – 28%, Intel – 17%, Херох – 13%.

У 1970-му році створена Академія наук. Найважливішим державним науковим закладом є Рада наукових і промислових досліджень, яка координує роботу десятків наукових лабораторій, інститутів і управлінь. Велика увага надається розвитку теоретичної фізики, астрофізики, біофізики, біохімії і медичних наук.

В Індії протягом багатьох століть створювалась народна медицина. Ще 2,5 тисяч років тому Чарака, батько індійської медицини, написав трактати по аюрведі. В країні є коледжі народної медицини. Лікарі ретельно вивчають і широко використовують йоготерапію, фізіологічний вплив на організм «асан» – особливих поз для підвищення імунітету і лікування багатьох хвороб, йогічний режим харчування і відпочинку. В клініках йоги і приватній практиці лікарі суворо дотримуються правил індивідуального підходу до кожного, хто до них звертається. В країні розвивається й сучасна медицина: кількість медичних навчальних закладів збільшилась до 440, розширюється мережа медичного обслуговування, будуються заводи лікарняних препаратів і медичної апаратури. В країні ліквідована віспа, майже переможена чума, значно зменшилась смертність від холери і малярії, ведеться широка роз'яснювальна робота по запобіганню захворюванням, проводяться профілактичні огляди дітей і дорослих у містах і селах. В оздоровленні населення Індії велика увага надається фізкультурі в школах і спорту в університетах. Створено всеіндійський інститут спорту. Найбільш популярні такі види спорту: шахи, які були винайдені в Індії, крикет (всьому світу відомий гравець Сашин Тендулкар), хокей на траві, футбол, великий теніс, бадмінтон, баскетбол, настільний теніс та інші.

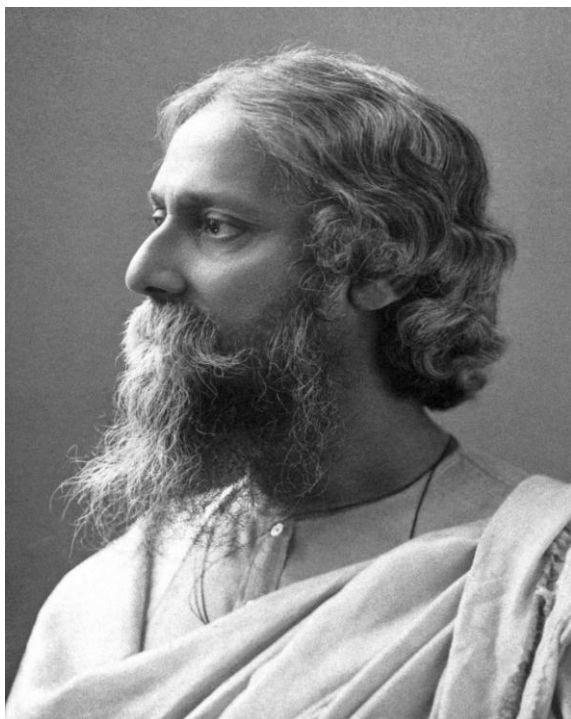
Культура, релігії, традиції

Для Індії характерна спадкоємність культурних традицій. Контакти аріїв і тубільців, які почалися в другому тисячолітті до Р.Х., привели до того, що у ведичну релігію аріїв проникло дуже багато богів і ритуальна практика місцевих народів, створилась нова релігія – індуїзм, в якому зовсім мало арійських богів. Індуїзм – це комплекс релігійних, етичних, правових і філософських норм, що має надзвичайно великий вплив на всі сторони життя індійців, на розвиток її культури і мистецтва.

Згідно перепису населення в 2001-му році в Індії було 80,5% індусів, 13,4% мусульман, 1,9% сикхів, 1,9% буддистів, джайнів, фарсі та інших.

Головні індуські боги: Брахма і його дружина, богиня знань Сарасваті; Вішну – бог правди, добра і закону, який має 10 аватар – земних утілень (серед них бог-царевич Рама і бог-пастух Крішна), та його дружина, богиня щастя і краси Лакшмі; Шіва – бог творення і руйнації, його дружина, яка має декілька гнівних і доброзичливих іпостасей (Ума, Парватті, Дурга, Калі та інші) та їхні сини – шестиголовий бог війни Сканда і слоноголовий бог удачі та процвітання Ганеша. Шануються деякі арійські (наприклад, бог вогню Агні) і доарійські боги, яких в Індії дуже багато. Індуси повинні поклонятися головним богам (декільком, або, що рідше, одному), здійснювати домашні та храмові богослужіння, під час яких вони приносять жертви (квіти, фрукти, солодоці, а деяким богам – птахів і інших тварин), здійснюють омовіння в святих джерелах (Ганг та інші). Індуси повинні проводити довгі та складні церемонії, пов'язані зі шлюбом, вагітністю, пологами, першим стриженням дитини, нареченням імені, початком навчання та інше. Індуси поклоняються священним тваринам: коровам і бикам породи зебу, мавпам, гавіалам, в багатьох місцях кобрам і гусам, рослинам. По індуській традиції померлих спалюють на вогнищі.

Ще в дуже давні часи населення поділилось на чотири основні станові групи (варни): брахмани – жерці й наставники, кшатрії – воїни і володарі, вайш'ї – землероби, торгівці, ремісники, шудри – слуги. Варни поділяються на касты. Традиції наказують жити за релігійно-звичаєвим кодексом (дхарма), який регламентує спосіб життя і діяльність кожної варни і касты. Духовні керівники (гуру) і в наш час впливають на членів родин, на їх політичні уподобання. На найнижчих щаблях суспільства знаходились недоторкані касты, які виконували роботу, що вважалась принизливою:

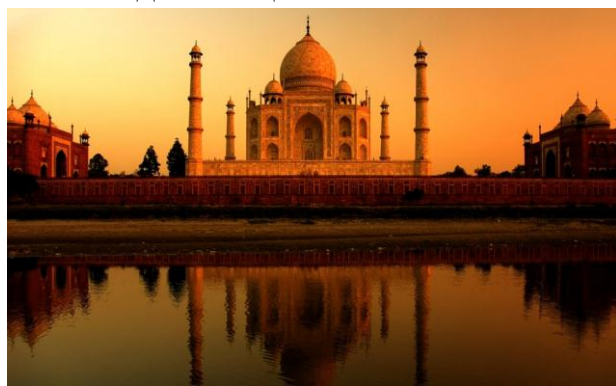
прибирання нечистот, прання, виготовлення предметів зі шкіри і т.п. Вони були безправні. В середині ХХ-го ст. недоторканих було більше 50 млн. Уряд піклується про їх працевлаштування, одержання освіти їхніми дітьми.

Кастова ієрархія продовжує існувати. Кастові організації створюють власні страхові контори, каси взаємодопомоги, банки, мають свої газети, збирають великі кошти з членів своєї касты. Деякі кастові організації стали політичними, наприклад, Великий союз брахманів. Одружуються індійці, як правило, в межах своєї касты. До цього часу шлюб залежить від бажання і рішення батьків. Сімейні зв'язки в Індії

дуже міцні. Більшість населення притримується багатьох традиційних приписів (наказів), які забороняють розлучення, повторні шлюби вдів, обмежують соціальну свободу жінок. У дравідів жінки мають більше соціальної свободи, ніж у індо-аріїв. У племен і малих народів зберігаються риси родової громади: великі загальносімейні будинки, в яких живуть всі покоління, будинки молоді, родова екзогамія і т.п. У великих народів найбільш розповсюдженою формою соціального життя є територіальна громада, яка підтримує касту і залежить від них. У містах також ще зберігаються традиційні виробничі зв'язки між членами різних каст.

Духовна культура Індії неосяжна за різноманітністю форм і багатству. Упродовж тисячоліть народи обмінювалися своїми культурними цінностями, зберігаючи свої особливості, створюючи одночасно загально-індійську традиційну культуру. Стародавні індійські епічні поеми «Рамаяма» і «Махабхарата» з дитинства відомі кожному індусу, а також народні казки, міфи, легенди, притчі, пісні, танці. Твори багатьох письменників і поетів Індії, наприклад лауреата Нобелівської премії (1913р.) Рабіндраната Тагора, увійшли в скарбницю світової цивілізації. В усіх великих містах є театри, але по селах і містах мандрують і користуються великим успіхом трупи самодіяльних акторів, які демонструють традиційне старинне мистецтво музики, танцю, пантоміми і пісні. Кожен рух голови, тулуба, рук, ніг, пальців, комбінація рухів і міміка мають своє значення. Індійський танець – це молитва, розмова з богами Кришною, Шивою та іншими, показ – розповідь епічних поем. В Індії збільшується кількість шкіл традиційного танцю та образотворчого мистецтва. Вони стали відомими в багатьох країнах світу.

Індійська архітектура – неповторна по своїй досконалості та красі. Індія – це музей під відкритим небом. Тисячі прекрасних храмів та палаців, підземних, мініатюрних, висотою 2-2,5 м, і гігантських, висотою декілька десятків метрів, прикрашені безліччю епічних скульптур, створені ще в IV-III-му ст. до Р.Х., в перші століття нашої ери і в середньовіччі генієм невідомих митців. Це багатоповерхові храми з тисячами еротичних скульптур в Каджурахо, що знаходяться під охороною ЮНЕСКО, сотні храмів у Варанасі, в м. Мадурай, печерні індійські монастирі в Аджанті. Цілі міста храмів створили джайни. Всьому світу відомі біломармурові храми на горі Абу в Західній Бенгалії.

Індія – це не тільки батьківщина індуїзму, джайнізму, будизму, сикхізму, це також велика ісламська країна. В епоху мусульманських династій були створені такі пам'ятники всесвітнього значення, як Тадж-Махал в Агрі, Кутаб-Мінар; мечеть Джамма-Магджид і Червоний Форт в Делі; палац в Лакхнау; «мертве місто» Фатехнур-Сікрі, побудоване і

залишене імператором Акбаром із династії Великих Моголів, тому що зникла вода; форти в Пенджабі.

Нерозділені родини в містах мають великі двоповерхові та триповерхові будинки зі спільними кухнями, їдальнями, кімнатами для шлюбних пар, спальнями для неодружених, для дітей, молельнями, обов'язковими маленькими крамничками на першому поверсі. В селах характер садиб залежить від клімату та занять господарів, але обов'язково є майдан для проведення сільських і кастових зборів, в центрі якого росте велике розлоге дерево. Навколо стовбура цього дерева знаходиться лава для членів панчаята, виборної ради громади та касті. Сільські панчаяти вирішують важливі соціальні та економічні питання. Закон дає їм право розбирати випадки несерйозних правопорушень. Панчаят має свій дім – контору, де проводять наради і зберігаються документи. Функцією панчаятів є нагляд за розвитком ремесел. Індія прославилась побутовими та художніми виробами своїх ремісників ще до Р.Х., особливо тканинами, вишивками. Славляться індійські гончарі, ковалі, ювеліри.

Великого успіху досяг індійський кінематограф. В країні заохочується творчість письменників і художників, друкуються книги, журнали і газети на всіх національних мовах.

Економіка

За абсолютним розмірам промислового і сільськогосподарського виробництва Індія в десятці найбільш розвинених країн світу. Вона посідає перше місце зі збору: чаю (1/3 світового виробництва), цукрової тростини (1/5), арахісу (1/3), горіхів кеш'ю (1/5), друге місце по рису, джуту, бананам, третє по тютюну і четверте по пшениці і бавовнику. Індія в першій десятці країн по видобутку залізної руди і кам'яного вугілля, а також в другій десятці по виробництву сталі, електроенергії, розвитку машинобудування. За рахунок власного виробництва задовольняються потреби в автомобілях, тракторах, швейних машинах, велосипедах, мотоциклах, радіоприймачах, телевізорах і багатьох інших видах промислової продукції. Добре розвинене виробництво ліків і вакцин.

Індія – одна з найбільших залізничних і морських країн світу. Досить швидко розвивається видобуток нафти, залізної і марганцевої руди, слюди.

За роки незалежності побудовано багато великих державних і приватних заводів, але основою економіки є середні та дрібні підприємства і домашні майстерні. Так, ремісники складають 97% зайнятих в шкіряній промисловості, більше 80% – в бавовняній і тютюновій, 70% – в харчовій. Держава піклується про розвиток багатьох художніх ремесл, створюються навчальні заклади по підготовці ремісників, регулярно організовуються виставки. Далеко за межами Індії відомі розшиті золотом шовки Варанасі; різьбляні вироби Майсура; карбування по сріблу Тханджавура; кашмирські тканини; килими; розшиті шкіряні вироби; срібна філігрань Катака. Попит на індійські художні вироби збільшується на внутрішньому і зовнішньому ринках. До речі, славнозвісна дамаська сталь вироблялась з індійського

заліза, яке почали виплавляти першими в світі саме індійці. Століття тому назад шовковий індійський відріз довжиною 20 м уміщувався в кишеньковій тютюнниці.

В Індії швидко розвивається сектор невеликих сучасних механізованих підприємств, пасажирський і вантажний авіатранспорт і автотранспорт, з'явилися канатні дороги і трубопроводи, атомні електростанції (в 1980-му році їх було 3).

Держава намагається розвивати все ще малопродуктивне сільське господарство. Помітно збільшується кількість тракторів і електронасосів (в 1980-му році їх було, відповідно, 350 тисяч і 3 млн.), використання добрив, але рівень агротехніки і врожайності залишається одним із самих низьких у світі. Сільське господарство має рослинницький напрям, тому що більшість індійців вегетаріанці, хоча в країні декілька сотень млн. великої рогатої худоби, кіз та овець. Але корів використовують як тяглову силу. Старих корів не забивають, вони священні, тому вони мільйонами бродять по селах та містах. Молока в країні мало. Його вживають лише з чаєм. В середньому щорічно на одну особу приходиться близько 40 л. молока, 1,5 кг м'яса та три яйця. Ці продукти вживають лише заможні. Надзвичайно низька продуктивність тваринництва, яка пов'язана з великою нестачею кормів, дещо компенсується рибою, 2/3 якої – морська. В'ялену і суху рибу, заморожені креветки, а також жаб вивозять в інші країни. Жаби користуються великим попитом у Франції, Великобританії, США.

В Індії розорано більше половини усієї площі. Надзвичайно великою проблемою є недостатнє зволоження в суху пору року. За роки незалежності побудовані державні іригаційні системи. Індія на першому місці в світі за розмірами зрошеного землеробства. Індія – «рисова» країна, яка швидко перетворюється в «пшеничну». Широко розповсюдженні посіви просяних і бобових культур. Квасоля, горох та інші бобові входять в щоденний раціон майже всіх індійських родин. Олію виробляють із арахісу (улюблені солодощі індійців), горіхів кеш'ю, кунжута, гірчиці, рапсу, льону, кліщовини, кокосових горіхів.

Індія – одна з провідних країн по вирощуванню чорного та червоного перцю «чилі», куркуми, кардамону та інших спецій і прянощів, які являються традиційними товарами індійського експорту. Індія вивозить слюду, марганцеву і залізну руди, тканини, імпортує нафту, мінеральні добрива, станки, гірничі машини і обладнання, кольорові метали (за винятком алюмінію), сірку.

Структура індійського експорту: США – 30%, Великобританія – 12%, Німеччина – 11%, Франція – 4%, Італія, Канада, Японія, Нідерланди – по 3%, Саудівська Аравія, Австралія і Швейцарія – по 2 %, інші країни – 29 %.

Досягнень в розвитку економіки багато, але по кількості валового продукту на одну особу населення Індія є дуже бідною країною.

Завершуючи цю розповідь про Індію, прекрасну країну з великим минулим і майбутнім, доцільно познайомитись з думкою деяких видатних людей і істориків про її роль в розвитку нашої цивілізації.

Альберт Ейнштейн: «Ми дуже зобов'язані індійцям, які навчили нас лічити, без чого не були б зроблені всесвітньо відомі відкриття».

Марк Твен: «Індія – колиска людської раси, місце народження людської мови, мати історії, бабуся легенд, прабабуся традицій. Наші найбільш цінні й достовірні дані про історію людини збереглися тільки в Індії».

Ромен Ролан: «Якщо і є місце на землі, де знайшли домівку всі мрії людей з давніх давен, коли людина почала думати про своє існування, то це Індія».

Г. Дафф, британський історик Індії: «Багато наукових досягнень, які ми сьогодні вважаємо зробленими в Європі, насправді були зроблені століття тому в Індії».

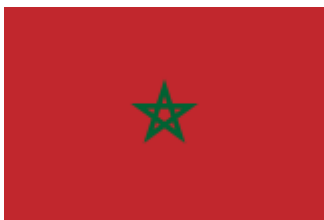
У. Дюрант, американський історик: «Індія була батьківщиною нашої раси, а санскрит – матір'ю європейських мов. Індія була матір'ю нашої філософії, більшості математичних наук, ідеалів християнства, самоуправління, демократії. В багатьох відношеннях, Мати Індія – це мати всіх нас».

Р.С. Щиро вдячні за допомогу у відборі матеріалів талановитому індійському студенту Чаухану Рішабху, студенту В.В. Панченку, старшій лаборантці Г.Є. Усатюк і доценту А.О. Світлицькому.

Використані джерела:

1. <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3454.htm#profile>
2. http://india.gov.in/knowindia/state_uts.php
3. <http://www.sciforums.com/INDIA-s-contributions-to-the-world-t-4567.html>
4. <http://en.wikipedia.org>
5. http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/1913/tagore-bio.html

МАРОККО

Флаг Марокко

Герб Марокко

Загальні відомості. Королівство Марокко знаходиться в Північній Африці й межує на сході та південному сході з Алжиром, на півдні – із Західною Сахарою. На півночі країна омивається водами Середземного моря, а на заході – Атлантичного океану. Від Європи країну відокремлює Гібралтарська протока. Загальна площа країни 446 550 км.

Символи Марокко. Державним символом Королівства є червоний прапор з п'ятикутною зіркою в центрі. Кольори на Державному Прапорі символізують: червоний – витривалість, хоробрість, силу та звитягу; зелений – надію, радість та любов.

Червоний колір має велике історичне значення для Королівства – він символізує походження відомої в Марокко династії Алавітів від Хасана, котрий був онуком великого пророка Мухаммада. Також це колір шерифів Мекки, охоронців священних для послідовників Ісламу міст Мекки і Медіни. Червоним був і найстаріший з відомих прапорів Королівства (XI-XIII ст.): забарвлене прямокутне полотнище з квадратом у центрі, що розкреслений на 64 чорні та білі клітини в шаховому порядку. Пізніше в XVII-му ст. прапор Марокко набув яскраво-червоного забарвлення без елементів оздоблення. А на початку XX-го ст. в 1915-му році до нього додали зелену зірку, яка символізує п'ять стовпів (постулатів) Ісламу. Зелений колір традиційний для Ісламу й має сакральне значення для багатьох культур. Того ж 1915-го року прапор у такому оздобленні затвердили як державний.

Із 1957-му року в якості Державного Герба Королівства Марокко використовують зображення: декоративний щит, який тримають два леви, що стоять на задніх лапах; на щиті зображена зелена пентаграма на червоному фоні перед стилізованим зображенням сходу сонця над гірським масивом Атлас. Герб увінчаний королівською короною. Під щитом – стрічка з цитатою Корану:

“Якщо ти допомагаєш Богові, він допомагає тобі”

– “الذئذ یدال شریف”

У 1956-му році поширена музична композиція “Гімн Шерифів” стала державним гімном Марокко. Сучасний текст гімну був написаний у 1970-му році відомим арабським письменником Алі Скуалі Хуссаїніном.

Географічні особливості

У країні умовно можна виділити чотири регіони: гірський район Ер-Риф, який розташований паралельно до середземноморського узбережжя; Атлаські гори, що простягаються через державу від Атлантичного океану до Ер-Рифа, від якого їх відділяє западина Таза; район прибережних рівнин

узбережжя; долини, що лежать на півдні від гір Атласу й переходять у пустелю.

Карта Марокко

Клімат

На середземноморському узбережжі країни клімат м'який, субтропічний. Середня температура тут влітку становить близько + 24 – 28 С (іноді досягаючи + 30 – 35 С), а взимку + 10 – 12 С. На півдні клімат більш континентальний: спекотний улітку (до +37 С) й прохолодний узимку (до + 5 С). Добовий перепад температур може досягати 20 градусів.

На північно-західну частину країни великий вплив мають повітряні маси з Атлантичного океану. Через це клімат тут більш прохолодний, а добові перепади температур значно нижчі, ніж на решті території країни. Досить м'який субтропічний клімат різко погіршується від *днішергі*, гарячого й пильного вітру з Сахари. У гірських районах Атласу клімат сильно залежить від висоти місця. Опадів випадає від 500 – 1000 мм у рік на півночі та менше 200 мм на рік на півдні. Західні схили Атласу час від часу отримують до 2000 мм опадів, трапляються навіть повені місцевого масштабу, у той час як на південному сході країни бувають роки, коли опади не випадають зовсім.

Столиця країни та інші великі міста

Місто Рабат

Столиця Марокко – місто **Рабат** (араб. الرباط — Ар-Рібат, «укріплений монастир»). Поруч з Рабатом знаходиться місто Сале, відділене від столиці рікою Бу-Регрег. Разом ці два міста утворюють столичну агломерацію. Рабат – центр політичного життя країни й резиденція короля, один із великих центрів арабської культури й освіти.

Місто Марракеш

Марракеш – один з найпопулярніших туристичних районів країни. На відстані 75 км від цього міста розташований відомий гірськолижний курорт (висота – 2600 м). Завдяки яскравому кольору будинків Марракеш часто називають Червоним містом. Він ніби розжарився на сонці. Улітку температура в місті піднімається до 35-40 °С.

Місто Касабланка

Касабланка – найбільший порт, ділова та індустріальна столиця Марокко на атлантичному узбережжі на південь від столиці. Близько Касабланки розташовані руїни стародавнього міста Анфа, курортне містечко Айн-Діабі й протяжна курортна смуга Атлантики.

Місто Фес

Фес є релігійним і культурним центром королівства, а також його колишньою столицею. На південний захід від Феса знаходиться місто Мекнес, що часто називається "марокканським Версалем". На відстані 31 км від Мекнеса біля підніжжя гори Зерхуна розташовані руїни давньоримського міста Волюбіліс (II-III ст.). Це найчудесніші руїни римського періоду в Марокко.

Бербер-кочівник
в Марокко

Населення Марокко – марокканці чисельністю 36,6 млн. осіб. Це третя у світі за чисельністю населення арабомовна країна після Єгипту й Судану. Близько 60% населення – араби, близько 40% – бербери. Європейці складають 60 тис. чоловік (в основному французи, іспанці та португальці), євреї – близько 3 тис. Процес злиття різних племен і народів у єдину марокканську націю до кінця не закінчений. Щорічний приріст населення становить 1,5%.

Історія

У другому й першому тисячолітті до н.е. на прибережних землях сучасного Марокко були засновані колонії фінікійців, північна частина країни належала Карфагену. Після його завоювання римлянами, з другого століття до нашої ери Марокко стає провінцією Римської імперії. Історична назва північної території країни в той час – Мавританія Тингитанська. Християнство прийшло сюди у другому столітті н.е. та набуло поширення в римських містах серед рабів і селян-берберів.

У V-му столітті в результаті згасання Римської імперії країна була захоплена вандалами. А ще через століття північне Марокко стало частиною Візантійської імперії. Проте усі ці зміни проходили на вузькій смужці узбережжя й у північній частині країни. Внутрішня високогірна частина Марокко залишалася берберською незалежною.

У кінці VII-го століття відбувається арабське завоювання Північної Африки. За середньовічними легендами, Ідріс ібн Абдаллах втік до Марокко з Аравії, після бійні Аббасидів в Іраку. Він заснував першу арабську державу й династію Ідрісидів у 788-му році. Столицею держави Ідрісидів став Фес. До середини X століття Ідрісиди втратили всі території: їх витіснили сусідні династії Фатимідів й Омейядів. Ще через століття Марокко увійшла до складу величезної магрибської імперії династії Альморавидів, а пізніше

Альмохадів. З середини XIII-го по середину XV-го століть у Марокко правила берберська династія Маринідів, після яких прибережні міста Марокко були захоплені Португалією. Ісламське відродження країни відбулося при династії Саадитів, яку змінила Держава Алауїтів. У середині XIX-го століття більшу частину султанату захопила Іспанія, а з кінця століття до початку Першої Світової війни Марокко стала об'єктом суперництва Іспанії, Франції, Англії, Німеччини. У результаті Марокко потрапила під французький протекторат, крім смуги узбережжя на Середземному морі, яка стала носити назву Іспанське Марокко.

Тривала боротьба Марокко за незалежність від Франції закінчилася в 1956-му році. День незалежності Марокко відзначають 18-го листопада. Марокко стала будувати свою сучасну державність як королівство. У кінці 1970-х років Марокко фактично анексувала Західну Сахару, і хоча статус території залишається невизначеним, всі карти в Марокко включають Західну Сахару в якості складової частини Марокко.

Адміністративно-територіальний устрій

Територія Марокко складається з 75 адміністративних одиниць другого рівня: 13 префектур і 62 провінцій. Вони об'єднані у 12 областей, які є адміністративними одиницями першого рівня. Кожна префектура та провінція поділяється на *арондісмани*, комуни або міські комуни в інших міських територіях і сільські комуни в сільських територіях (адміністративні одиниці четвертого рівня). Одна префектура (Касабланка) також ділиться на префектури арондісманів, займаючи проміжне положення адміністративного поділу між префектурами й арондісманами. Таким же чином сільські комуни об'єднуються в райони. Так звані південні провінції Марокко – Гулімін-Ес-Смара, Ель-Аюн-Буждур-Сегіет-ель-Хамра і Ваді-ед-Дахаб-ель-Кувіра – включають територію окупованої Західної Сахари, чия приналежність оскаржується Марокко і фронтом Полісарію, який виступає за незалежність Західної Сахари в рамках Сахарської Арабської Демократичної Республіки, але в даний час контролює райони лише на схід від Марокканської стіни.

Королівство Марокко – конституційна монархія, що володіє розвиненим апаратом внутрішньої безпеки і традиційними монархічними інститутами зі слабо структурованою системою політичних партій і парламентом. Протягом довгого періоду розвитку в Марокко існувало цілком стійке суспільство, яке розвивалося під контролем державної влади, *махзен* (араб. «скарбниця, скарб»). В умовах Марокко *махзен* являв собою систему управління, при якій визнання релігійної переваги султанату й підпорядкування йому як *аміру аль-му'умінін* (главі правовірних мусульман) було основою особистого авторитарного керування знаттю й населенням в цілому.

Трансформація політичної системи Марокко розпочалася в 1956-му році зі створення головних політичних інститутів, властивих для будь-якого демократичного суспільства: конституції, парламенту, виборчого права,

багатопартійності, упровадження принципу розподілу влади тощо. Специфіка політичної модернізації Марокко полягала у збереженні монархії як політичного інституту, паралельного співіснуванню сучасної судової влади та шаріатських судів, у досить сильних традиційних зв'язках і відносинах. У 1996-му році в Марокко було прийнято вже 5-ту конституцію, яка затвердила двопалатний парламент та значно підвищила рівень відповідальності уряду перед парламентом. Тобто, встановлено справді рівноправні відносини між законодавчою та виконавчою гілками влади. Важливим завданням демократизації Марокко є захист прав людини як мети й чинника соціально-економічного розвитку. Спираючись на загальнолюдські цінності та міжнародні правові акти в Марокко протягом 90-х рр. ХХ-го ст. ратифіковані міжнародні акти з прав людини, ліквідовані дискримінаційні закони щодо жінок. У березні 1998-го року вперше в історії королівства був реалізований принцип політичного чергування, який вписаний у логіку системи демократії.

За всією політичною системою держави стоїть король. Король Марокко наділений деякими повноваженнями виконавчої влади, включаючи право розпуску парламенту. 23-го липня 1999-го року на престол зійшов король Мохаммед VI ібн Гасан. Державний устрій Марокко – унітарна держава. Головним обов'язком короля є призначення прем'єр-міністра, який, у свою чергу, є головою виконавчої влади Марокко. Він очолює Раду чиновників і відповідає за всі важливі державні питання. Головним законодавчим органом є двопалатний парламент. Верхня палата називається палатою радників, а нижня – представників. Усі чиновники обох палат обираються на свою посаду строком на 6 років.

Марокко – одна з найбільш своєрідних держав на півночі Африки, яка зберегла в економіці, політиці, культурі та соціальному устрої складне переплетіння традицій і сучасності, вчорашнього і сьогоднішнього дня. З 1956-го року Марокко відіграє все зростаючу роль на міжнародній арені, особливо в Африці та в басейні Середземного моря, а також у межах Ліги арабських держав й Організації «Ісламська конференція».

Офіційною мовою країни є арабська, якою складається вся документація й ведеться ділове листування. У розмові, політиці та бізнесі часто використовують французьку мову. Практично не користуються в Марокко англійською мовою, іспанська поширена тільки на півночі, поруч із кордоном Іспанії. Населення Марокко спілкується на діалекті арабської мови *даріджа* (Darija), що не має письмового варіанту. Крім *даріджа*, поширені берберські діалекти. Для мандрівника, який бажає спілкуватися з марокканцями, бажано хоча б мінімальне знання французької мови. Люди старшого покоління без проблем розуміють і розмовляють французькою мовою, також французькою спілкуються в готелях, кафе, ресторанах, на вокзалах, у таксі.

Культура

Марокко є місцем, де можна побачити сплав різноманітних культурних спадщин з елементами африканського, арабського, берберського, мавританського й західного впливу.

Мавританська культура унікальна, вона розливається сотнями яскравих кольорів, музикою, карнавалами та театральними діями. На основі стандартного арабського мистецтва в Марокко виникли власні культурні традиції. Сполучною ланкою є музика, яка розвинулася з класичного стилю мусульманської Іспанії й монотонних речитативів берберів у сучасну музику, що ввібрала в себе французькі й африканські ритми. Музичний стиль *rai*, хоча його частіше пов'язують з Алжиром, також популярний у Марокко. Незважаючи на арабсько-африканську основу, цей стиль швидше західний, адже для гри використовується багато електронних інструментів, звуки яких створюють певний гіпнотичний ефект.

Ремесла є невід'ємною частиною культури Марокко. Вироби зі шкіри *maroquinerie* були одним з найдорожчих товарів у XVI-му столітті. Крім того, тут виробляють чудові килими, кераміку, ювелірні прикраси й вироби з дерева та міді. Марокко не раз надихала різних діячів мистецтва. Французький художник Ежен Делакруа, який писав картини у стилі неobarocko, присвятив кілька картин марокканським образам після приїзду сюди в 1830-х рр. Ринкові сцени, життя гарему та сцени полювання на левів домінували в його роботах. Але якщо Делакруа ненадовго захопився цією країною, то через століття Голлівуд захворів на Марокко серйозно й надовго. Першим прикладом став фільм «Марокко» з Марлен Дітріх у головній ролі, за ним став класикою фільм «Касабланка» 1942-го року. А до того часу, як Пітер О'Тул приїхав до Марокко щоб зіграти Лоренса Аравійського, країна вже стала улюбленою фантастичною землею для більшості західних глядачів.

Усна творчість

У Марокко дбайливо ставляться до своєї історії. Нерідко на вулицях міст і сіл можна зустріти народних казкарів і співаків. Вони передають від покоління до покоління міфи, легенди та казки. До таких митців ставляться з великою повагою.

Віросповідання

Населення Марокко, незважаючи на прийняття ісламу й арабської культури, відмінне від основної гілки ісламу, несе в собі особливості, що характерні для культів доісламської епохи. Можна припустити, що ці відмінності є спадщиною корінних жителів області. Відмінності від ортодоксальної ісламської доктрини:

збереження обрядовості та ритуалів, характерних для раннього землеробського суспільства, зокрема ритуалів виклику дощу та свят збору врожаю. (До речі подібні обряди й до цього часу поширені серед арабів

Алжиру й Тунісу). Можливо, що ці відмінності були викликані поширенням ісламу в основному серед міського населення і слабким уявленням про нього серед сільського населення;

культ поклоніння святим місцям, деревам і джерелам. (Такий культ прямо суперечить основній ісламській доктрині поклоніння тільки Аллаху);

шанування «марабутів» – місцевих чудотворців, Святих (в ортодоксальному ісламі заперечується можливість чудотворних сил);

віра в благодать Аллаха – «барака»;

широке поширення релігійних братств (ідеологія цих братств запозичена з релігійно-містичних течій суфізму).

Свята, події, фестивалі

У королівстві Марокко уся система свят залежить від ісламського календаря. Цивільні свята – День незалежності, День революції, свято труда, свято молоді; європейський Новий рік відмічають доволі стримано. Мусульманські ж свята, навпаки, супроводжуються цікавими обрядами, довгими приготуваннями та гучними фестивалями.

Найбільш важливе свято для усього мусульманського світу – це Рамадан. В основі свята – історія про те, як у дев'ятий місяць ісламського календаря Аллах передав Коран пророку Мохаммаду. Під час Рамадану життя у країні ніби зупиняється. З початком посту зачиняється більшість магазинів, кафе й ресторанів. Марокканці свято дотримуються традицій та ніколи їх не порушують. Ніхто у країні не залишається байдужим до обрядів Рамадану, незалежно від статі, віку, соціального статусу. Віруючі дотримуються посту, не п'ють та не їдять до заходу сонця, а також моляться декілька разів на день. З початком ночі відкриваються ресторани та інші заклади дозвілля. У період Ід ас – Сагіра відбуваються театральні вистави, карнавали, яскраві вуличні ходи до світанку.

У Марокко проводяться багато фестивалів. Найцікавіші з них – Міжнародний фестиваль Рабата, Фестиваль воску, Фестиваль верблюдів, Фестиваль духовної музики у Фесі, Кінний фестиваль у Тіссі, Піщаний марафон по пустелі.

У Марракеші щороку має місце двотижневий Фестиваль народних мистецтв. Він починається в середині літа або на початку осені й відбувається в стародавніх руїнах палацу ель-Бадіі. З усіх куточків Марокко на фестиваль з'їжджаються фольклорні трупи, ремісники та діячі мистецтв. Фестиваль народних мистецтв – це грандіозне шоу, одне з головних святкувань країни.

Муссем – це релігійні свята місцевого значення. Вони присвячені певним подіям і проводяться в певні дні календаря. Кожного року в Марокко можуть проводитися майже 650 *муссем*.

Муссем троянд у Марокко

Під час муссем здійснюються релігійні обряди та паломництва, проводяться незвичайні театральні дійства. Муссеми присвячені ісламським пророкам, відомим персонажам тощо. Найвідоміші та найяскравіші з них – це муссем Сеті Фатма, муссем Сіді Бонатінана, муссем молока, муссем мигдалю, муссем троянд.

Багаті на традиції марокканські весілля – дивовижні дійства, де всі ритуали, починаючи від сватання до укладання шлюбу, є окремими цікавими церемоніями. Невід’ємною частиною шлюбу є обряд заручин. Молодий повинен довести свою спроможність забезпечити дружину й принести подарунки, що мають символічне значення: цукор – на знак солодкого життя; молоко – на знак добрих і чистих намірів. Батьки молодої за місяць до церемонії весілля мають сплатити батькам молодого придане. Родина нареченого ж має забезпечити майбутню сім’ю окремим житлом, меблями та технікою.

Марокканське весілля

Марокканське весілля розпочинається з релігійної церемонії читання Корану, а завершується святковим застіллям, піснями та танцями. Протягом церемонії наречена змінює вбрання 7 разів. Після кожного перевдягання наречена сідає перед гостями на спеціальний трон. Завершується зміна нарядів грандіозною білою сукнею.

Деякі весілля тривають тиждень. Наприкінці весілля наречена та наречений, а також гості свята, здійснюють ходу, що закінчується біля оселі нареченого.

Марокканський кус-кус

Марокканська кухня є однією з найвідоміших у світі. Вона поєднує в собі екзотичний вплив Африки, традиції арабської та французької кулінарії й відома простими рецептами. Тут активно споживають фрукти й овочі, багато рідкісних ароматних спецій, рибні делікатеси й соковите м'ясо. Страви в марокканській кухні готуються повільно й ретельно, їх приправляють спеціями та свіжими травами.

Одна з головних страв марокканської кухні – *кус-кус* – готується з пшеничної крупи і баранини з овочами. На півдні країни в *кус-кус* не додають м'яса, заправляючи його лише цибулею та родзинками. Традиційною стравою є запечене в глиняній формі або смажене на відкритому вогні м'ясо ягняти – *мешуа*.

Популярною національною стравою є *тажин* – різновид м'ясного або рибного гуляшу з оливками. Свою назву страва отримала від глиняного глечика, в якому при готуванні довго знаходяться всі інгредієнти з прянощами й лимонним соком.

Під час Рамадану, після закінчення посту подається *харіра* – суп з баранини з коріандром і бобовими.

Прибережні райони Марокко пропонують морепродукти. Вважається, що тут одні з найсмачніших устриць у світі, а також смачні равлики, варені з травами й спеціями.

Свої традиції в Марокко має церемонія чаювання, під час якої призначається особливий гість (зазвичай чоловік), який заправляє цим таїнством. Він повинен сидіти на підлозі зі схрещеними ногами перед невеликим підносом, на якому стоять глечик, маленькі чашечки, три коробочки чаю, м'ята та цукор. У повній тиші гість насипає дрібку чаю у глечик і заливає його окропом, додаючи свіжу м'яту та цукор. Поки чай настоюється, учасники церемонії мовчки чекають, думаючи про щось світле й високе. Розпорядник наливає спочатку трохи чаю собі, щоб покуштувати смак, і тільки після цього, високо піднімаючи глечик, розливає чай іншим учасникам чаювання. Гості повинні випити хоча б три порції чаю за здоров'я господаря, висловлюючи таким способом подяку за гостинність.

Архітектура

Медіна Феса

Королівський палац Рабата

Мавзолей Мухаммеда V

Фортеця Агадира

Медіна Феса

Фес – перлина арабської культури, релігійний і культурний центр Марокко, заснований приблизно 12 століть тому. Фес став першою столицею держави. Як інші давні марокканські міста, Фес також має свій найстаріший квартал – Медіну, яка складається з двох частин: старої та нової.

Королівський палац Рабату–

резиденція короля Марокко Мохаммеда VI – вважається центром адміністративного та політичного життя держави. Він розміщується у старій частині міста – Медіні. Палац, виконаний у традиційному арабському стилі, був зведений у 1864-му році.

Мавзолей Мухаммеда V – це

одна з найбільш відвідуваних визначних пам'яток міста. Він розташовується у східній частині Рабата, у вежі Хасана, всередині меморіального комплексу султана Мухаммеда V, що включає в себе мечеть і меморіальний музей.

Фортеця Агадира – це

найвідоміша міська історична пам'ятка. Фортеця розташовується на високому пагорбі, тому її можна побачити ще при в'їзді в місто. Дуже часто фортецю також називають «Агадир на пагорбі».

Серед інших цікавих місць Марокко – розкопані й частково відновлені Капітолій (217 м), базиліка, Форум, Тріумфальна арка на честь імператора Каракалли (217 р.), терми площею майже 1000 кв. м., житла багатих городян «будинок Орфея» і «будинок Венери», а також десятки приголомшливих мозаїк. За 4,5 км від Волюбіліса розташоване культове місце паломництва марокканців – мавзолей Мулай-Ідріс в однойменному селі.

Освіта. Заклади науки та культури

Керування системою освіти здійснюється Міністерством національної освіти, вищої освіти, професійної підготовки та наукових досліджень. Основні регламентуючі документи в галузі освіти – декрети: про обов'язкову загальну освіту (1963 р.), про дошкільну освіту (2000 р.), про вищу освіту (2000 р.). Система освіти включає: дошкільну освіту (переважно приватну) в дитячих садках або коранічних школах; 9-річну обов'язкову загальну освіту (6-річну початкову та 3-річну неповну середню), 3-річну повну середню освіту; початкову професійну освіту (на базі неповної середньої школи), середню професійну освіту (на базі повної середньої школи), вищу освіту. Викладання у школі здійснюється арабською мовою. Французька мова вивчається як іноземна.

У країні діють 14 державних університетів, у тому числі найбільші: Університет Мухаммеда V в Рабаті (1957 р), Університет Мухаммеда бен Абдаллаха у Фесі (1974 р.), Університет Хасана II в Касабланці (1976 р.), Університет Каді Айяда в Марракеші (1978 р.), Університет Мулая Ісмаїла в Мекнесі (1982 р.), Університет Абдельмалека Ессааді в Тетуані (1989 р.). У вищих школах активно використовуються нові інформаційні технології. Університети співпрацюють з кращими вищими навчальними закладами Європи і Канади.

Музеї: у Рабаті – етнографічний музей «Удая»; археологічний музей; музей кераміки; поштовий музей; у Танжері – Касбах; музей сучасного марокканського мистецтва; музей американської дипломатичної місії; музей військових мініатюр Форбса; у Фесі – Бата; музей армії; у Тетуані – музей марокканського мистецтва; етнографічний; археологічний; у Марракеші – марокканського мистецтва Дар-Сі-Саїд; ісламського мистецтва; Берта Флінта та багато інших.

Серед наукових закладів: Національний центр агрономічних досліджень, Національний географічний комітет, академія Королівства Марокко, Національний центр наукових і технічних досліджень та інші.

Література

Література в Марокко розвивається арабською, берберською та французькою мовами. В середні віки література арабською мовою на території Марокко існувала як частина арабо-мусульманської культури. В найкрупніших літературних центрах (Фес, Марракеш, Мекнес та ін.) популярністю користувалася поезія (Ібн Хаббус, Ібн аль-Мураххаль, Ібн

Рушейд та ін.). Проза XII-XIV ст. представлена переважно творами історичного характеру (Абд аль-Вахід аль-Марракуші, Ібн аль-Каттан, Ібн Ізарі та ін.); активно розвивався також жанр *ріхля* (опис подорожей і далеких країн): творчість аль-Ідрісі, Ібн Баттуті та ін. Лірика XVI-XX ст., що відчула вплив андалуської поезії, представлена класичними арабськими жанрами (*касида, газель, елегія, сатира* тощо).

Сучасні жанри прози і поезії формуються з середини 1940-х років. Прозаїки Ааль-Фасі (збірка новел «Дядюшка Бушнак», 1948 р.) і А. Бенджеллун (збірка новел «Долина крові», 1948 р; автобіографічна повість «У дитинстві», 1957 р.) одними з перших звернулися до соціальної тематики, до життя простого народу. З середини 1960-х р.р. спостерігається підйом арабомовної прози й публіцистики: А. Галлаб (романи «Сім дверей», 1965 р., «Ми поховали минуле», 1966 р.), М. А. Лахбабі (роман «Покоління спраги», 1965 р.), М. Саббаг, М. І. Буаллу, Х. Беннуна, А. аль-Баккалі, А. Ляруї, М. Зефзаф, М. Рабі, М. Баррада (збірка оповідань «Зняти шкіру», 1979 р; романи «Гра в забуття», 1987 р., «Жінка забуття», 2001 р.), Д. аль-Хурі, М. Шагмум та ін.

У марокканській поезії 2-ї половини XX-го ст. переважають патріотичні теми, а також роздуми про новий спосіб життя, розрив з традиційними цінностями (М. Маадауї); посилюються тенденції до формальних експериментів (А. Б. Ламтуні, М. ат-Танжауї, М. Бенніс). У 1960-х рр. з'являється драматургія на марокканському діалекті арабської мови (Х. Саїх, А. Бен Шекрун, А. аль-Алажи).

Література берберською мовою представлена переважно фольклорними жанрами. Першою писемною пам'яткою став Коран Баргуати (VIII-ст; втрачений). У 1930-х рр. набула популярності творчість поетеси Н. А. Мріїди.

Література Марокко французькою мовою формується з середини XX-гост.: А. ас-Сафріуї (автобіографічний роман «Скринька чудес», 1954 р.). М. А. Лахбабі (поетичні збірки «Пісні надії», 1952 р., «Від темряви до світла», 1958 р.). Початок драматургії пов'язаний з п'єсами Фаріса Фаріда (псевдонім А. Бельхашмі; п'єса «Фортеця з піску», 1962 р. та інші).

Велику популярність має творчість Д. Шрайбі, присвячена осмисленню проблем арабського світу. Серед найбільш відомих сучасних франкомовних авторів – М. Хайреддін, А. Лаабі, Т. Бенджеллун (поетичні збірки «Люди під саваном мовчання», 1971 р., «Шрами сонця», 1972 р., «Мигдалеві дерева померли від ран», 1976 р.; поема «Монолог верблюда», 1974 р.; романи «Дитя піску», 1985 р., «Священна ніч», 1987 р., «Ця відсутність світла, що засліплює», 2001 р.; збірка новел «Чаклунська любов», 2003 р. та ін.).

Варто відмітити таких відомих марокканських письменників, філософів та суспільних діячів, серед яких Абделькебір Хатібі та Мухаммед Азіз Лахбабі.

Абделькебір Хатібі (11 лютого 1938 р., Ель-Джадіда – 16 березня 2009 р., Рабат) – марокканський філософ і соціолог, поет, прозаїк, драматург,

літературний критик, есеїст. Автор книг «Магрибський роман», «Літо у Стокгольмі», «Татуйована пам'ять», «Рана власного імені», «Книга крові», «Кохання двома мовами» та ін. У 12 років почав писати вірші арабською, а потім перейшов на французьку мову й надалі писав французькою. Вчився у Марракеші та в Касабланці. З 1959 р. вивчав соціологію і філософію в Сорбонні, захистив там докторську дисертацію по магрибському роману в 1965 р. (опублікована в 1968 р.). Повернувшись у Марокко, активно виступав як дослідник, педагог, суспільний діяч, літератор. У 1971-му році опублікував перший роман. У 1979-му році очолив Інститут наукових досліджень при університеті Рабата. Лауреат Великої премії Французької академії (1994 р.), Великої премії Марокко (1998 р.), Премії Середземноморської Африки Магриб (2003 р.), премії спільноти письменників Франції (2008 р.). Книги А. Хатібі перекладені багатьма мовами.

Мухаммед Азіз Лахбабі (25 грудня 1922 р., Фес – 23 серпня 1993 р., Рабат) — марокканський філософ, письменник, поет, послідовник французького персоналізму. Мухаммед Азіз Лахбабі народився у Фесі, освіту отримав у Франції. Він став першим у Марокко доктором гуманітарних наук. Писав арабською та французькою мовами. Мухаммед Азіз Лахбабі, є автором романів «Покоління спраги» (1965 р.), «Надія що блукає» (1972 р.), «Еліксир життя» (1974 р.). У 1987-му році письменник був номінований на Нобелівську премію. Його твори також перекладені багатьма мовами.

Охорона здоров'я

У Марокко загальні витрати на охорону здоров'я складають 5,1 % ВВП (бюджетне фінансування – 36,6%, приватний сектор – 63,4%). Правове регулювання системи охорони здоров'я здійснюють: Конституція (1996 р.), Деонтологічний кодекс (1983 р.), Кодекс надання основної медичної допомоги (2002 р.), Трудовий кодекс (2003 р.); закони – Пролікарняні центри (1981, 2003 рр.), Про обов'язкове медичне страхування (2007 р.). В системі охорони здоров'я домінує державний сектор, медична допомога є безкоштовною, управління централізоване. Медичну допомогу надають лікарняно-профілактичні заклади (місцеві лікарні, міські та сільські центри охорони здоров'я), лікарні загального профілю провінцій та префектур, клініки приватного сектору великих містах.

Спорт. Марокканці займаються різними видами спорту, включаючи гандбол, футбол, гольф, теніс, баскетбол, бокс і боротьбу, легку та важку атлетику, водні види спорту, кінний і велосипедний спорт, фехтування, хокей на траві, шахи тощо. Взимку в Марокко можна кататися на лижах. У горах сніг лежить протягом декількох місяців.

Олімпійський комітет Марокко був заснований у 1959-му році й у тому ж році був визнаний МОК. Спортсмени Марокко дебютували на Олімпійських іграх у Римі (1960 р.). Відтоді країна відправляє спортсменів на кожні літні Олімпійські ігри (за виключенням бойкотів у 1980-го та

1976-го р.р.). Також Марокко бере участь у зимових Олімпійських іграх з 1968-го року. Марокканські спортсмени отримали 23 олімпійські медалі, 19 з яких за легку атлетику, 4 – за бокс.

Марокко пишається своїми спортсменами. С. Ауїта переміг на дистанції 5000 м, а Н. Ель-Мутавакель, яка перемогла на дистанції 400 м з бар'єрами, стала першою олімпійською чемпіонкою в історії арабських країн. На Олімпійських іграх у Барселоні (1992-й р.) бігун Х. Сках переміг на дистанції 10000 м, він також двічі вигравав чемпіонати світу (1990-й і 1991-й р.р.) з легкоатлетичного кросу, був срібним (1995-й р.) і бронзовим (1991-й р.) призером чемпіонатів світу з легкої атлетики на дистанції 10000 м.

Найбільших успіхів досяг марокканський бігун Х. Ель-Герруж – дворазовий чемпіон Олімпійських ігор в Афінах (2004-й р.) у бігу на 1500 м і 5000 м, а також срібний призер Олімпійських ігор у Сіднеї (2000-й р.) у бігу на 1500 м, чотириразовий чемпіон світу (1997, 1999, 2001, 2003 рр.) в бігу на 1500 м, переможець багатьох інших змагань.

У 1970-му році футбольна збірна команда Марокко стала першою африканською командою, що виступила у фінальній частині чемпіонату світу (в Мексиці). У 1986, 1994, 1998 рр. команда повторила це досягнення; кращий результат у 1986-му році – це вихід до 1/8 фіналу. Чемпіон (1976 р.) та срібний призер (2004 р.) Кубку Африки.

У 1957-му році в Марокко заснована федерація тенісу. До 2011-го року в країні функціонувало понад 100 клубів, близько 500 відкритих кортів, 4 – у приміщенні. У 2001-му році Х. Аразі увійшов до числа 25 кращих тенісистів світу. У Фесі проводиться міжнародний жіночий тенісний турнір «Гран-прі принцеси Лалли Мер'єм» – єдиний турнір WTA, що проходить у Африці.

Активним у Марокко є кінний спорт, який очолює Марокканська королівська федерація кінного спорту. Найбільш відомий наїзник Марокко Абделькебир Уаддар представляв країну на літніх Олімпійських іграх у Ріо-де-Жанейро у 2016-му році.

Автоперегони Гран-прі Марокко проводилися в 1925-1958 рр. з перервами; у 1958-му році входили до програми чемпіонату світу «Формула-1» (траса Айн-Діаб, Касабланка).

З 1996-го року чоловіча збірна Марокко з шахів виступає на Всесвітніх шахових олімпіадах; у 2004-му році М. Тіссір показав кращий результат на 2-й дошці.

Із 1968-го року спортсмени Марокко періодично беруть участь в Олімпійських зимових іграх. Серед зимових видів спорту найбільш популярні лижний, гірськолижний, фрістайл. Відомим гірськолижним центром є Укаймеден.

Цікаві факти про Марокко

Країна Марокко була названа на честь своєї давньої столиці Марракеш. У свою чергу, місто, засноване в 1062-му році, отримало назву від

словосполучення *Amur n'wakus*, що в перекладі з берберської означає «Свята земля».

З 1912-го по 1956-й рік Марокко знаходилася під протекторатом Франції, тому навіть сьогодні французька є другою за поширеністю мовою в країні (після арабської).

Марокканський *дихам* – одна з найбільш стійких валют у світі по відношенню до долара.

Коли до влади приходять новий король, на банкнотах національної валюти змінюють малюнок. На місце старого правителя ставлять портрет нового короля, або відразу обох.

Марокко входить у першу п'ятірку африканських країн за величиною ВВП. Головними статтями доходів тут є туризм, землеробство й торгівля.

Щорічно Марокко відвідує близько 10 млн. туристів. Більшість з них – європейці.

У місті Фес знаходиться найстаріший у світі університет. Він був відкритий ще у 859-му році.

У Касабланці знаходиться найвища у світі релігійна споруда. Висота мінарету мечеті Хасана II 200 м – це на 40 м більше, ніж собор Святого Петра у Ватикані й на 30 м, ніж піраміда Хеопса.

Символом любові в країні є не серце, як ми звикли, а печінка.

У Марокко на кожні 800 000 жителів припадає всього один стоматолог.

Червоно-коричнева марокканська туя виростає тільки в передгір'ях Атлаських гір. Цю рідкісну й дуже красиву деревину використовують для виготовлення приладових панелей Rolls-Royce, Mercedes і BMW.

Танжер – найстаріше місто в Марокко. Воно було заселене фінікійцями ще в 1600-му році до н. е. З 1922-го по 1956-й рік ним керували представники восьми європейських країн.

Більше 2000 років тому римляни почали виробляти в Марокко вино. Однак з установами ісламу в VII-му столітті всі виноградники були занедбані. Відновити процес змогли французи в XX-му столітті. Рожеве *Gris de Boulaouane* вважається одним з кращих марокканських вин.

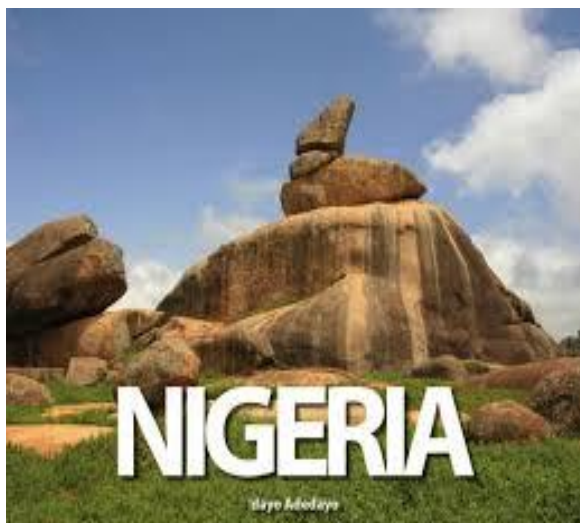
Траурним кольором у Марокко є білий. Марокканська вдова за марокканськими традиціями має носити білий одяг протягом 40 днів після смерті свого чоловіка.

Використані джерела:

1. <https://ru.wikivoyage.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%BA%D0%BE>
2. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%BA%D0%BE>
3. https://www.tpg.ua/ru/country/tab-country/?ct=93FA60A44CCD569311E3134567160_CCA
4. <https://vokrugsveta.ua/interesting/20-interesnyh-faktov-o-marokko-19-04-2017>
5. https://www.votpusk.ru/country/dostoprim_s.asp?CN=MR&CT=X&Q=2&P=1

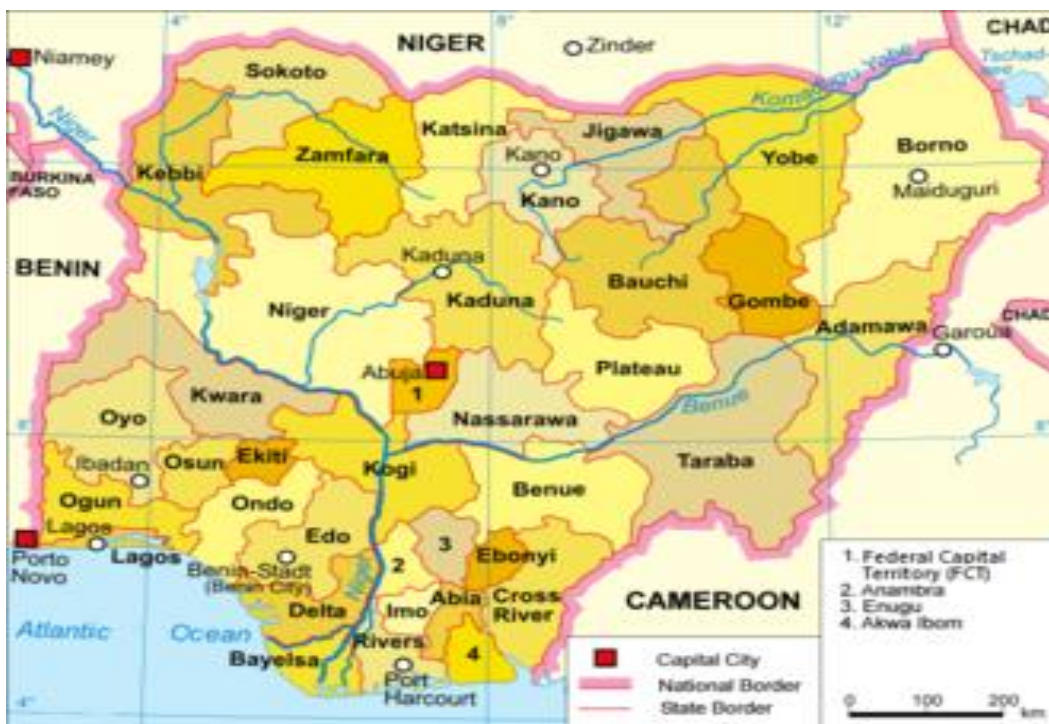
НИГЕРІЯ – ФЕДЕРАТИВНА РЕСПУБЛІКА НИГЕРІЯ

Прапор

Герб

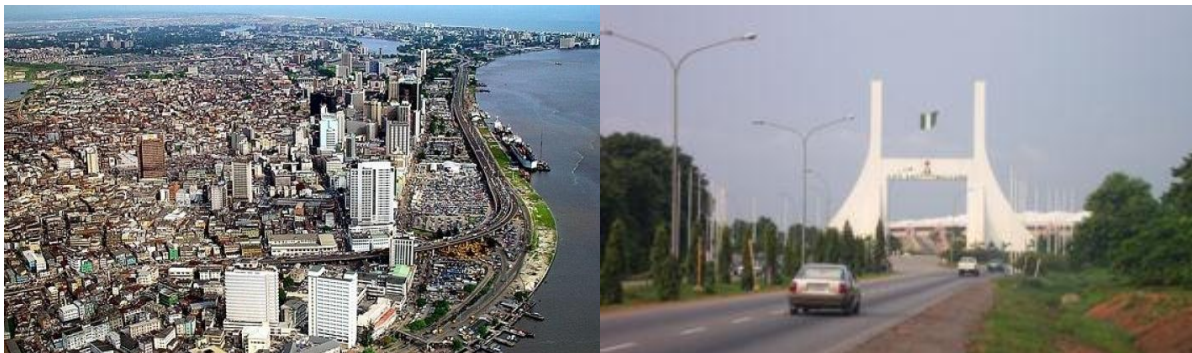

Загальні дані

Нігерія – це держава в Західній Африці. Із заходу межує з Беніном, з півночі з Нігером, на північному сході через обміліле озеро Чад межує з Чадом, на сході з Камеруном, з південного боку омивається Гвінейською затокою Атлантичного океану. Найбільша річка – Нігер, на честь якої Нігерія й отримала свою назву.

Країна має найбільше за чисельністю населення – близько 210 млн. і найпотужнішу економіку на континенті. Це сьома країна за населенням на планеті. Площа Нігерії становить 923 768 км². Державна мова – англійська, офіційні – хауса, іґбо, йоруба.

Складається з 36 штатів та столичного округу. Найбільше місто – Лагос (16 млн.), колишня столиця. Інші великі міста – Кано, Ібадан. Столиця – місто Абуджа.

Найбільше місто — Лагос (16 млн). Столиця — місто Абуджа.

Нігерія здобула незалежність від Сполученого Королівства 1960-го року. Федеративна держава президентського типу правління від 1963-го року. За взірцем для політичного устрою молодій державі було взято устрій Сполучених Штатів Америки.

В Нігерії Президент є главою держави та виконавчої гілки влади. Генерал Мухаммаду Бухарі став переможцем на виборах президента Федеративної Республіки Нігерії, перемігши тодішнього діючого доктора Гудлука Джонатана. Незважаючи на економічне сповільнення в країні, Мухаммаду Бухарі був переобраний у лютому 2019-го року на другий термін.

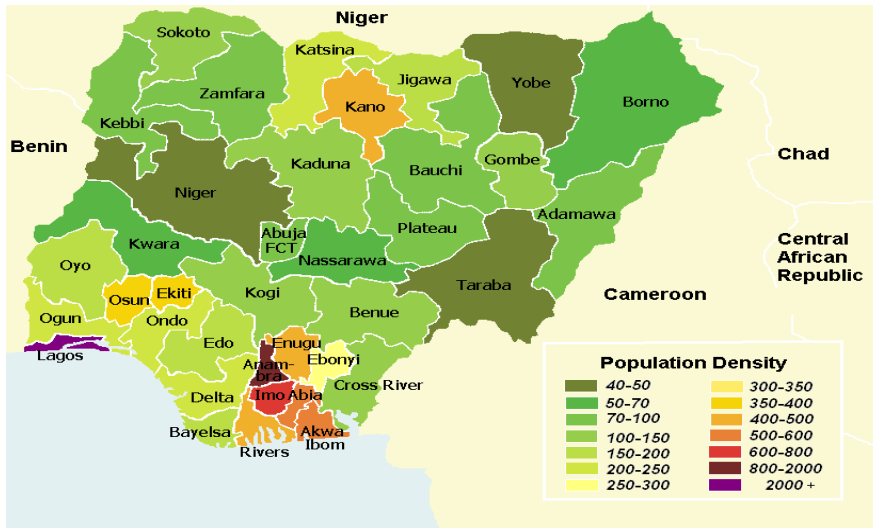

Генерал Мухаммаду Бухарі – президент Федеративної Республіки Нігерії.

Парламент Нігерії двопалатний – Національна Асамблея Нігерії, що складається з верхньої палати - Сенат Нігерії та з нижньої палати - Палата Представників Нігерії. Також Нігерія є членом ООН, Співдружності націй, Африканської Єдності, ОПЕК.

Населення

Станом на 2020 р. кількість населення Нігерії становила близько 210 млн. осіб. Висока густина населення характерна для більшості районів південного сходу, трохи менша – для південного заходу і півночі (штат Кано і північ штату Кадуна). Малонаселений пояс проходить від східної частини штату Квара через долину р. Нігер, центр штату Плато і велику частину території штатів Йобе і Борно.

Густина населення у різних штатах Нігерії.

У Нігерії проживає більш як 250 етнічних груп, що мають власну мову і культурні особливості. 80 % населення складають десять груп, які чисельно переважають в окремих штатах: хауса і фульбе у штатах Сокото, Кадуна, Баучі, Йобе, Кацина, Джигаві і Кано, канурі – в Борно, тів – в Бенуе і Плато, йоруба – в Ойо, Огун, Ондо, Екіті і Лагос, едо (біні) – в Едо, ібо (ігбо) — в Імо і Анамбра, ібібіо-ефік – у Крос-Ривер і іджо – в Баєлса. Хауса, йоруба та ібо становлять близько 60 % населення Нігерії. Середня тривалість життя - 53 роки.

Найбільші етнічні групи: хауса, ігбо, йоруба

Найбільш населене місто – Лагос

Економіка

Нігерія – аграрна країна з розвиненою нафтовидобувною промисловістю. Головні статті експорту: нафта, какао, олійна пальма, арахіс, бавовник, каучуконоси, цукрова тростина. Розвинені тваринництво, м'ясне господарство, рибальство. Крім нафти видобувається олово, колумбіт. Є власне виробництво електроенергії, харчосмакова, текстильна промисловість, функціонують нафтопереробні, хімічні, машинобудівні, металургійні, деревообробні підприємства. Розвинуті ремесла. Нафтовидобувна промисловість – основа нігерійської економіки. Нафта дає 90 відсотків експортних доходів країни – у 2012 році це склало близько 8 млрд. доларів на рік. Нігерія перший в Африці і восьмий в світі експортер нафти. Перша в Нігерії нафтова свердловина була пробурена в 1958 році. Велика частина запасів нафти зосереджена в дельті річки Нігер. Для збільшення доходів Нігерія продовжувала нарощувати видобуток нафти, але в 90-х роках ціни на неї були низькими. У Нігерії щодня видобувається 2,1 млн. барелів нафти. Розробка нафти ведеться нігерійською національною нафтовою компанією (75% доходів від продажу нафти), а також компанією Royal Dutch Shell. Запаси природного газу Нігерії оцінюються в 5,22 трлн. кубометрів, половина з яких знаходиться в нафтогазових родовищах. До 2010-го року країна стала одним з лідерів з експорту скрапленого природного газу (СПГ) – щорічний обсяг експорту склав 21,9 млн тонн. Основні галузі обробної промисловості – харчова і нафтопереробна. Головний промисловий центр – Лагос. У Аджакуті – металургійний комбінат, який планувався як найбільше металообробне підприємство в Західній Африці.

Гірничодобувна промисловість

Корисні копалини забезпечують значну частину національного доходу Нігерії. Першою експортною продукцією гірничодобувної промисловості Нігерії була олов'яна руда і вугілля. Видобуток на плато Джос з 1904 року касситерита, олов'яної руди, яка завжди перебувала в руках приватних компаній, а видобуток вугілля в районі Енугу – під контролем центрального

уряду. Видобуток каситериту і супутнього мінералу колумбіту (руди ніобію) проводиться відкритим способом. Після введення в експлуатацію в 1962-му році оловоплавильного заводу велика частина олова експортується у вигляді злитків. Після 1960-го року в зв'язку з переведенням залізниць на дизельне паливо і появою більш дешевих і екологічно чистих нафтопродуктів почалося згортання видобутку вугілля. З 1970-го року нафта стала основою сировинної бази гірничодобувної промисловості Нігерії. Родовища нафти були виявлені на шельфі, в районі дельти р. Нігеру і в басейні р. Анамбра. Основні райони нафтовидобутку розташовані навколо Порт-Харкорта в дельті р. Нігеру і в Угеллі, але в перспективі перевага надаватиметься розробці шельфових родовищ і родовищ в гирлі р. Крос. У 1979 р. був досягнутий рекордний рівень нафтовидобутку – 114 млн. т., але за рішенням ОПЕК, зацікавленої в збереженні високих цін на нафту, до 1983 р. квота Нігерії була визначена на рівні всього 61 млн. т. на рік. Прагнучи збільшити валютні надходження, Нігерія нарощувала обсяги нафтовидобутку і доходи від продажу нафти становили 96% експортних надходжень. На початку 1990-х років Нігерія володіла трьома повністю автоматизованими нафтовими терміналами – в Бонні, Варрі і Брасом.

Основні галузі економіки: гірничача (в тому числі нафтова), деревообробна, текстильна та легка промисловість, хімічна, конструктивних матеріалів, сталеливарна. Транспорт: автомобільний, залізничний, морський, повітряний. Головні морські порти – Лагос, Порт-Харкорт, Бонні, Варрі. У галузі повітряних перевезень, крім державної компанії «Найджирія ейруейз», працюють приватні авіакомпанії, зокрема, «Кабо ейрлайнз» і «Окада ейр». До аеропортів міжнародного значення в Лагосі і Кано додалися аеропорти такого ж класу в Харкорті, Ілорині (поблизу Лагосу), Калабарі, Майдугурі та новій федеральній столиці Абуджі. Крім того, 11 аеропортів обслуговують тільки внутрішні авіалінії.

Експорт: нафта – понад 90 % експорту, какао-боби, пальмові ядра, каучук. У структурі обробної промисловості Нігерії ключову роль відіграють галузі, що виробляють продукти харчування та напої, текстиль, нафтопродукти. Понад 90 % всієї промислової продукції припадає на товари народного споживання.

Велике промислове виробництво сконцентровано навколо Лагоса. Інші промислові центри – Порт-Харкорт, Аба, Енугу, Кано і Кадуна. У Лагосі, Кадуні, Ібадані і Енугу діють заводи по збірці транспортних засобів із імпортованих деталей. У 1988 р. на базі нафтопереробного заводу в Каціну і в Екпане, поблизу Варрі, було створено нафтохімічне виробництво, а неподалік від Порт-Харкорта став до ладу великий завод з виробництва азотних добрив.

Основні зовнішньоторгівельні партнери: Великобританія, США, Франція, Німеччина, Японія, Бразилія. Грошова одиниця – найра.

Сільське господарство

Більшість нігерійців (близько 65%) працюють у селянських сімейних домогосподарствах, забезпечуючи себе продуктами харчування і вирощуючи на продаж одну чи кілька товарних культур. Швидке зростання міського населення і захоплення сільського населення деяких районів, наприклад йорубської зони какао, вирощуванням технічних культур привели до нестачі продовольства, причому не тільки в містах, але і в сільській місцевості. Основні продовольчі культури Півдня і Середнього поясу: рис і кукурудза. У північних районах обробляють сорго, просо та рис. У цій частині країни розвинене тваринництво. Маніок, томати і бобові вирощують на території всієї країни, а цибулю – у районах лугов і пасовищ, наприклад у басейні оз. Каїнджі, використовуючи для цієї мети зрошувані землі. Для виробництва продовольчих культур характерне вирощування змішаних культур на земельних ділянках, площа яких на півдні рідко перевищує 0,4 га, а в районах лугов і пасовищ півночі – 1,2 га. Селянський земельний наділ складається, як правило, з декількох ділянок, що знаходяться в різних місцях. На заливних землях по берегах великих річок у північних штатах застосовується примітивне зрошення, терасове рільництво збереглося

на схилах, де в часи набігів за рабами і міжусобних воєн споруджувалися сторожові вежі. Поблизу великих міст розвинене товарне садівництво. Сприятливі кліматичні умови в районі Лагоса дозволяють збирати два врожаї. Кава, тютюн, горіхи вирощуються для продажу на внутрішньому ринку; бавовна, пальмова олія, арахіс і каучуконоси – для внутрішнього ринку і на експорт, а какао-боби – тільки на експорт.

Швидко росло виробництво каучуку, какао-бобів та пальмової олії на плантаціях. Однак ентузіазм, пов'язаний з плантаційним сільсько-господарським виробництвом, став згасати, оскільки більша частина державних плантацій виявилися збитковими, а деякі з них довелося закрити. У ході реалізації урядової програми були відновлені деякі з раніше створених а потім закритих, плантаційних господарств і створені нові, а завдяки фінансовій допомозі Всесвітнього банку були закуплені і роздані дрібним селянам якісніші саджанці. Уряд став ініціатором реалізації декількох амбіційних і надзвичайно дорогих іригаційних проектів. Найзначніші серед них – проект Баколорі у штаті Сокото, що передбачає зрошення 40 тис. га, проект Південний Чад у штаті Борно – 66 тис. га і проект Каїнджі-Дам – 20 тис. га в районі штучного водоймища Каїнджі.

Корисні копалини

Основні корисні копалини Нігерії – нафта, природний газ, кам'яне вугілля. Корисні копалини забезпечують значну частину національного доходу Нігерії.

За доведеними запасами нафти і газу Нігерія займає 2-е місце в Африці. У 2014 році Нігерія, як провідний виробник нафти в Африці, стала найбільшою африканською економікою, обігнавши ЮАР за розміром ВВП. На кінець ХХ ст. відкрито близько 300 нафтових і нафтогазових родовищ, які входять у нафтогазовий басейн Гвінейської затоки. Найбільші з них: Бому, Імо-Рівер, Окан, Мерен, Оломоро, Дельта, Дельта-Саут, Екпе, Убіт, Йокрі та інші багатопластові родовища. Глибина залягання продуктивних пластів на суші 1500-2000 м, на шельфі – 2500-3600. світи агбада (пористість 40%), а також пісковики світи бенін. Пастки структурного типу, а також тектонічно екрановані. Численні родовища нафти мають газові шапки. Нафти мало-сірчисті, з високим змістом парафіну, густина 832-920 куб.м. Колектори нафти і газу – горизонти міоценових пісковиків агбада (пористість 40%).

Нафтовий майданчик на острові Бонні, штат Ріверс

За оцінками British Petroleum на 2003 р у Нігерії запаси нафти 24 млрд. бар., частка у світі – 2%, за рівнем споживання майбутній продуктивний період – 33 р. Запаси газу (трлн. куб.м), частка у світі й роки видобутку, що

залишилися у Нігерії – 3 (2%), понад 100 років. У Нігерії пошуково-розвідувальні роботи тривалий час були орієнтовані на нафту, і тому реальні запаси газу можуть значно перевищувати існуючі оцінки. На сьогоднішній день відомо близько 25 родовищ газу. Переважна частина запасів – газ в газових шапках нафтових родовищ (близько 70%), а також газ, розчинений у нафті.

Ресурси вугілля в країні на 2002 р – 2750 млн.т. Родовища кам'яного вугілля пов'язані з відкладами крейди, які широко розвинені в прогині Бенуе. Найбільший басейн – Енугу (пл. 20 тис. км², вугленосна товща до 150 м), який складений пісковиками, аргілітами, вуглистими сланцями і містить до 5 пластів кам'яного вугілля. Вугілля енергетичне, середній вміст золи 10%, вологи 9%, сірки менше 1%, теплотворна здатність 29,4-32,8 МДж/кг.

Релігія Нігерії

Найбільш поширені релігії – християнство та мусульманство мають приблизно рівні частки, також є незначна частка прихильників традиційних вірувань. Іслам домінує на півночі країни, також поширений в південно-західній її частині, серед народу йоруба. Протестантизм і місцеве синкретичне християнство теж поширені серед йоруба, в той час як католицизм переважає у народу ігбо.

Національна мечеть

Національна церква

Спорт

Футбол є національним видом спорту в Нігерії, в країні є своя прем'єр-ліга з футболу. Національна футбольна команда Нігерії є однією з найсильніших на континенті: в 1996 році вона стала олімпійським чемпіоном, обігравши Аргентину в фіналі. На чемпіонатах світу, проте, нігерійці виступають не дуже стабільно: в 1994 і 1998 роках вони виходили в 1/8 фіналу, в 2002 і 2010 роках не долають груповий етап, а першість 2006 року пропустили. В активі молодших збірних є п'ять перемог на молодіжних, три перемоги на юніорських кубках Африки і три титули чемпіонів світу серед гравців до 17 років. Нігерія приймала молодіжний чемпіонат світу в 1999 і юнацький в 2009 роках. У 2013 році збірна Нігерії виграла Кубок Африканських націй 2013, обігравши у фіналі збірну Буркіна-Фасо з рахунком 1:0.

Збірна Нігерії з футболу є однією з найсильніших у Африці. Багато нігерійських футболістів виступає за європейські команди. Наприклад, Ідеє Браун та Лукман Аруна грали в «Динамо» Київ. Серед інших відомих спортсменів боксер Семюель Пітер.

Найвідоміші футбольні гравці Нігерії

Нігерія також бере участь в інших видах спорту, таких як: баскетбол, крикет і легка атлетика. Бокс також є популярним видом спорту в Нігерії. Дік Тайгер і Семюел Пітер були чемпіонами світу з боксу.

Національний стадіон

Туризм в Нігерії – одна з важливих складових бюджету країни. У країні є тропічні ліси, савани, водоспади, безліч об'єктів, що мають культурне та історичне значення. Однак ряд регіонів країни страждає від нестачі електроенергії, поганої якості доріг і брудної питної води. Туристичні об'єкти в Нігерії включають в себе: фестивалі та культурні заходи (такі, як фестиваль Дурбар), Національні парки (такі, як Старий Ойо, Янкарі і Крос-Рівер) та інші географічні об'єкти (такі, як скеля Абуджі).

Освіта в Нігерії

Представлена мережею державних і приватних навчальних закладів.

Прогрес в галузі освіти був повільним, але стійким протягом всієї колоніальної епохи аж до кінця Другої світової війни. До 1950 року в країні була розроблена трирівнева система початкової, середньої та вищої освіти, заснована на британській моделі сортування на академічну і професійну підготовку на середньому рівні, а також вищу освіту для невеликої еліти, призначеної для керівництва. Напередодні здобуття незалежності, в кінці 1950-х років, Нігерія пережила десятиліття виняткового зростання освіти, що призвело до руху за загальну початкову освіту

Згідно «Закону про освіту» навчання в школі обов'язкове для дітей у віці від 6 до 15 років. Англійська мова є мовою навчання в університетах Нігерії. Академічний рік триває з жовтня по вересень. У державних університетах бракує місць для отримання вищої освіти всім охочим нігерійцям. Із 1993 року в країні з'явилися приватні університети, програма викладання в яких, однак, повинна збігатися з державною.

Навчання в Нігерії

Культура

Література. Нігерія має багаті традиціями усну творчість і сучасну літературу англійською мовою, що перетворило країну в один з центрів літературного життя Західної Африки. Зародження сучасної літератури відноситься до 1940-х років, коли з'явилися перші твори «пробної поезії», що стали відгуком на відродження національних почуттів. Творчість поетів наступних поколінь (Воле Шоїнка, Дж. П.Кларка, Габрієла Окари, Майкла Ечеруо і Крістофера Окігбо) відрізняє самобутність, різноманітність сюжетів і літературних прийомів. Після 1960 р. в країні почали виникати театральні трупи. Нігерійські автори адаптували традиційні теми до сучасної дійсності і використовували елементи традиційної пісенної і танцювальної творчості. Особливої згадки заслуговує літературна творчість Волі Шоїнка, лауреата Нобелівської премії в галузі літератури (1986 р.), п'єси якого міцно увійшли в репертуар англійських театрів. Професійні театральні трупи нерідко звертаються до традиційних фольклорних творів. Найвідоміший нігерійський романіст – Чінуа Ачебе, в творчості якого особливе місце займає проблема людини у світі, де руйнуються традиційні духовні і моральні підвалини. Твори Амоса Тутуола рясніють запозиченнями з міфологічного і казкового епосу народу йоруба. Серед інших нігерійських письменників, які звертаються до теми соціальних змін в африканському суспільстві, згадки заслуговують Кипріан Еквенсі, Онуора Нзекву, Бен Окрі, лауреат британської літературної премії Букера за 1991 р., Кен Саро-Віва і Флора Нвапа. Відхід від характерної для нігерійської прози оповідної манери викладу найбільш повно проявився в романі Шоїнка «Інтерпретатори» і в повісті-притчі Габрієла Окари «Голос».

Кіно. Кінематограф Нігерії почав бурхливо розвиватися в 1990-х і 2000-х роках, ставши у підсумку другою за величиною кіноіндустрією в світі за кількістю щорічних прем'єр фільмів, обійшовши Сполучені Штати Америки і поступаючись тільки індійській кіноіндустрії. Згідно зі звітом CNN, Нігерія отримує дохід у 250 мільйонів доларів США від виробництва фільмів, випускаючи близько 200 відеофільмів на місяць. Кінематограф Нігерії є найбільшою кіноіндустрією в Африці з точки зору доходів та кількості фільмів, вироблених в рік. Хоча фільми в Нігерії знімалися і до 1960-го року, зростання доступної цифрової зйомки і технології редагування стимулювало зростання даної галузі. Відеофільми нігерійської кіноіндустрії часто відомі під назвою «Ноллівуд», за аналогією з Голлівудом та Боллівудом.

Заповідники

Унікальний природний пам'ятник Нігерії – плато Джос, що являє собою підняті із зелені джунглів останцеві скелі з плоскими вершинами і практично прямовисними схилами, поїденими ерозією. Зовні вони нагадують знамениті «стовпи» штату Юта в США, але складені з порід сірого відтінку і яскраво контрастують з навколишньою зеленню тропічного лісу. Резервати – Боргу, Квіамбана, Янкарі і ін.

Багато унікальних географічних об'єктів Нігерії внесені до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Плато Джос

Національний парк Янкари

Національний парк Гашака-Гумти

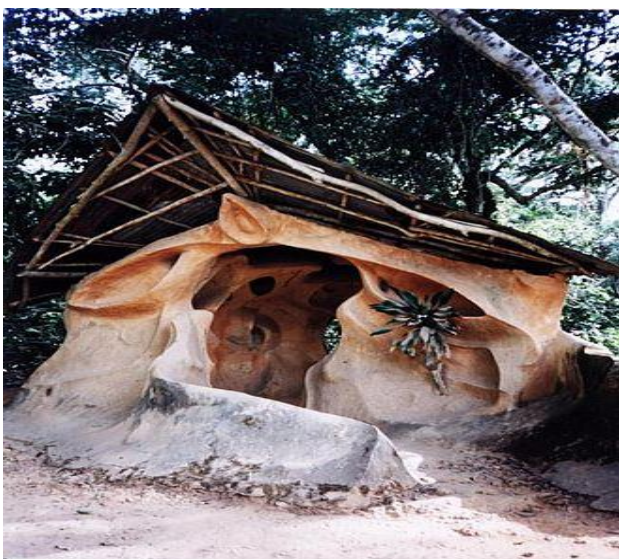
Пагорби Обан

Печери Огбуніке

Озера Чад

Заповідник Осун Осогбо

Медицина Нігерії

Нігерійська охорона здоров'я має досить поширені для більшості країн Африки проблеми. Основною причиною спалахів кишково-інфекційних захворювань є забруднена вода, оскільки постійний доступ до чистої питної води має лише 50% населення.

Для Нігерії характерна змішана форма охорони здоров'я, при якій поєднуються державні і приватно-капіталістичні сектори медичної допомоги. Основний спектр кваліфікованих медичних послуг зосереджений в приватних медичних установах. Нормального рівня медична допомога надається і в державних госпіталях, при цьому реанімаційні відділення зустрічаються тільки у великих установах, розташованих в курортних зонах або великих містах. Медичні кадри готують в Нігерії на медичних факультетах університету в Ібадане, школах в Заріе і Лагосі, містах Кано і Сокото. В цілому нестачі в установах, які готують медичний персонал, в Нігерії немає – існують навіть школи з підготовки акушерок і медсестер, фармацевтичний факультет, фармацевтичне училище, два університетських факультети по лабораторній техніці, зубна школа.

У 1970-му році середня тривалість життя у чоловіків складала 37,2 року, а в жінок – 36,7, до 2011-го року ці показники зросли у жінок до 55,3, у чоловіків до 48,9, що говорить про поліпшення якості життя і медичного обслуговування, але все ж це недостатній рівень охорони здоров'я.

Малярія в Нігерії зустрічається повсюдно, особливістю є висока інтенсивність передачі, завдяки якій, незважаючи на профілактику, більше 15% приїжджих хворіють. Крім того, в країні спостерігається висока захворюваність на поліомієліт через відсутність імунізації, поширеної по всьому світу. Основна кількість високоспеціалізованих клінік і лікарень зосереджена в столиці Нігерії. Тут можна знайти фахівця практично будь-якого профілю і отримати максимально можливий для країни перелік медичних послуг, який включає діагностику та лікування, в тому числі рентген та УЗД, а також ряд нескладних операцій. Все медичне обслуговування, що надається в країні, платне, в тому числі перша і екстрена медична допомога. Термінова медична допомога здійснюється в більшості лікарень великих міст. Для всіх іноземців, які в'їжджають в Нігерію, існує

досить високий ризик захворювання паразитними і інфекційними захворюваннями, поширеними в країні, особливо в період епідемій. Найбільш безпечна санітарно-епідеміологічна ситуація в столиці країни, що завдячує високому рівню життя більшості населення, проте випадки захворювання на малярію і тут досить поширені.

Взаємини України та Нігерії

З дня повної незалежності, Нігерія прагнула перетворити всю Африку в центр стабільності і благополуччя. Нігерія є провідником визволення багатьох африканських країн від залишків колоніалізму та диктаторських режимів. Тому на боротьбу з репресивними проявами влади ЮАР Нігерія використала майже 100 мільярдів доларів. Крім того, Нігерія внесла важливий вклад в розвиток Африканського союзу – як в економічному, так і політичному плані. Саме тому, коли африканський соціум був створений, президента Нігерії двічі обирали головою цієї структури. На другий термін його переобрали вже в цьому році – настільки ефективним було його управління. Це зайвий раз показує, що Нігерія користується підтримкою і повагою усіх інших африканських держав. Головуючи в Африканському союзі, Нігерія активно співпрацює з Україною, яка з 22 червня 2016 року набула відповідного статусу у цій потужній структурі. Головними завданнями та принципами є:

- розбудова процвітаючої Африки для забезпечення вагомого місця континенту в глобальній економіці;
- політична інтеграція континенту на основі ідей панафриканізму та відродження Африки;
- розвиток демократії, забезпечення прав і свобод населення країн континенту, мир та безпека континенту;
- збереження культурної ідентичності, спільної спадщини і цінностей;
- сприяння міжнародному співробітництву відповідно до Статуту ООН та Загальної декларації прав людини.

Багато нігерійців, закінчивши українські виші, зараз займають відповідальні пости в країні. Справді, комерційні і моральні зв'язки між українцями та нігерійцями достатньо міцні, незважаючи на те, що держави перебувають на різних континентах. Тож ті нігерійські керівники, які навчаються в Україні сьогодні, мають можливість, користуючись налагодженими службовими зв'язками, розповсюджувати бізнес-контакти. Нігерія, зазвичай, зацікавлена у співробітництві з Україною, особливо в галузях, що займаються сучасними технологіями, необхідними для розвитку країни, яка в даний момент переживає нелегкі часи. Участь українських спеціалістів в будівництві найбільшого Аджакутського металургійного комбінату Нігерія вважає своїм національним першочерговим пріоритетом. Україна експортує до Нігерії трактори та багато іншої сільгосптехніки, мінеральні добрива, що дає Нігерії швидкими темпами розвивати свій аграрний сектор.

Використані джерела:

1. Shillington, Kevin. Encyclopedia of African History. (U of Michigan Press, 2005)
2. Ethnicity in Nigeria PBS. 5 April 2007.
3. Falola, Toyin and Ann Genova. Historical Dictionary of Nigeria (Scarecrow Press, 2009)
4. Falola, Toyin; and Adam Paddock. Environment and Economics in Nigeria (2012).
5. Мельников И.В. Западная Африка: Нигерия. 2013,24с
6. Nigeria's Buhari wins historic election landslide. Reuters. 31 March 2015.
7. Dibua, Jeremiah I. Modernization and the crisis of development in Africa. 2015. № 4 (34). С. 28-31. ca: the Nigerian experience (Routledge, 2017).
8. Nigeria. Wikipedia.

ЕКВАДОР

Республіка Еквадор – країна в Південній Америці, що межує на півночі з Колумбією, сході і півдні з Перу, на заході омивається Тихим океаном; площа 270 670 км².

Республіка Еквадор була однією з трьох країн, які виникли в результаті розпаду Великої Колумбії в 1830-му році (інші дві – Колумбія і Венесуела). В результаті конфліктів із сусідніми країнами між 1904-м і 1942-м роками Еквадор втратив деякі території. Еквадор входить до типу країн, що розвиваються.

Поділяється Еквадор на три природні області – Косту (узбережжя), Сьерру (нагір'я) та Орьенте (схід), що утворені хребтами Анд та розсікають країну з півдня на північ.

Паспорт країни

1. Офіційна назва: Республіка Еквадор.
2. Площа: 256,3 км²
3. Кількість населення: 17,3 млн. осіб (2010 р.).
4. Густина населення: 47 осіб/км²
5. Етнічний склад населення: метиси – 65%, індіанці – 25%, іспанці – 7%, африканці – 3%.
6. Домінуюча релігія: католицизм. Релігійний склад: римо-католики – 95%, інші – 5%.
7. Офіційна мова: іспанська (кастильська).
8. Державний устрій: унітарний.
9. Форма державного правління: президентська республіка (Президент обирається строком на 4 роки).
10. Адміністративно-територіальний поділ: 24 провінції.
11. Столиця: Кіто (1,8 млн. осіб, 2008 р.).
12. Рівень урбанізації: 66%. Найбільші міста: Гуаякіль (1,9 млн. осіб).
13. ВВП (2009 р.):
 - офіційний: 56,27 млрд. дол. США;
 - за паритетом купівельної спроможності (ПКС): 108,2 млрд. дол. США;
14. ВВП на душу населення (ПКС): 7400 дол. США.
15. Грошова одиниця: американський долар.
16. Місце в світі за Індексом розвитку людського потенціалу (ІРЛП): 83 (2011 р.).
17. Членство в міжнародних організаціях: ООН, LAES, LAIA, Андська група, Латинський Союз, СОР.

18. Державне свято: 10 серпня (День Незалежності). Рік здобуття незалежності – 1822 р.

19. Походження назви: від "ecuador" (ісп.) – країна біля екватора

20. Поетична назва: бананова республіка.

Герб Еквадора – державний символ Еквадору, затверджений в своєму сучасному вигляді в 1900 році, що ґрунтується на старішій версії 1845-го року.

На овальному щиті зображений вулкан Чимборасо і річка Гуаяс, що починається біля його підніжжя. Ця картина означає красу і багатство регіонів Сьєрра і Коста. Корабель на річці називається теж Гуаяс. Він був побудований в 1841-му році в Гуаякілі і був першим пароплавом, побудованим на західному березі Південної Америки. Замість щогли зображений кадуцей, що представляє торгівлю й економіку. На верху знаходиться золоте сонце, оточене астрологічними знаками Овна, Тільця, Близнюків і Рака, що представляють місяці з березня по липень, що означає тривалість березневої революції 1845-го року. Андійський кондор з розпростертими крилами на верху щита означає потужність, велич і силу Еквадору.

Прапор Еквадору – один з офіційних символів Еквадору. Офіційно затверджений 26-го вересня 1860-го року на основі прапора Великої Колумбії. Прапор являє собою триколон жовтого, синього та червоного кольорів. Жовта смуга займає половину верхньої частини прапора, синя і червона займають по чверті прапора знизу. У центрі прапора розміщений герб Еквадору, який був доданий у 1900-му році. Співвідношення сторін 2:3.

Жовта смуга символізує золото та інші природні ресурси, синя – море та небо, червона – кров.

Регіони

Адміністративно-територіальний устрій

Еквадор поділяється на 24 провінції та Столичну область (Кіто).

№ провінції

1. Асуай (центр – Куенка)
2. Болівар (Туаранда)
3. Каньяр (Асогес)
4. Карчі (Тулкан)
5. Чимборасо (Ріобамба)
6. Котопахі (Латакунга)
7. Ель-Оро (Мачала)
8. Есмеральдас (Сьюдад-Есмеральдас)
9. Галапагоські острови (Пуерто-Бакерісо-Морено)
10. Гуаяс (Гуаякіль)
11. Імбабура (Ібарра)
12. Лоха (Лоха)
13. Лос-Ріос (Бабаойо)
14. Манабі (Портов'єхо)
15. Морона-Сантьяго (Макас)
16. Напо (Тена)
17. Орельяна (Франсиско-де-Орельяна)

18. Пастаса (Пуйо)
19. Пічинча (Кіто)
20. Санта-Елена (Санта-Елена)
21. Санто-Домінго-де-лос-Цанчилас (Санто-Домінго)
22. Сукумбіос (Нуева-Лоха)
23. Тунгурауа (Амбато)
24. Самора-Чинчипе (Самора).

Економіка Еквадору

Економіка Еквадору заснована на експорті нафти (більше половини доходів країни), сільськогосподарських продуктів (банани, креветки та ін.) та інших природних копалин (наприклад, золота). В 2002-му році експорт нафти приніс 40% від всіх доходів. Еквадор – найбільший світовий постачальник бананів і великий експортер креветок. Так само зростає експорт квітів та рибних консервів.

Обсяг експорту в 2015-му році оцінюється в 18,36 млрд. дол США. Основні партнери по експорту: США, Чилі, Перу, Колумбія, Панама.

Обсяг імпорту 20,9 млрд. доларів, імпортуються промислові продукти, палива, споживчі товари. Партнери по імпорту: США, Китай, Колумбія, Перу.

У 2019-му році виявлено масштабне родовище золота, міді та срібла, яке назване «Альпана». Перші оцінки – 10.9 мільйона тонн міді і близько 23 мільйонів унцій золота.

Маленький Еквадор будує Стартап-екосистему

Окрім приголомшливого тихоокеанського узбережжя, джунглів, дивовижних Галапагоських островів та неповторних гірських краєвидів, Еквадор має у своєму розпорядженні стартап-середовище, яке останніми роками приваблює дедалі більше цифрових кочівників. Ця живописна країна не вирізняється політичною стабільністю. Але, за даними Global Entrepreneurship Monitor, еквадорці – одна з найпідприємливіших націй у світі. Після відтоку талантів (особливо у сфері технологій) до Чилі, Аргентини та США держава почала інвестувати в інфраструктуру та вищу освіту, щоб повернути своїх найкращих спеціалістів. У жовтні 2013-го року столичний муніципалітет розпочав створення стартап-екосистеми QuitoTech – аналогу UNIT.City. Це стало поштовхом для багатьох інших ініціатив, які пропонують наставництво та контакти з інвесторами. На рахунок Еквадору низка інноваційних рішень як для місцевих ринків, так і зарубіжних – від додатків, щоб викликати таксі, до хмарних систем для малих і середніх підприємств, що може бути ключем до економічної трансформації країни.

Нещодавно виконавча рада Міжнародного валютного фонду затвердила програму з підтримки економіки Еквадору на суму \$ 4,2 млрд.,

щоб сприяти конкурентоспроможності, прозорості, створенню робочих місць, а також посиленню фіскальної стійкості країни.

Політичні відносини між Україною та Еквадором

Республіка Еквадор визнала незалежність України 2-го січня 1992-го року.

Дипломатичні відносини між двома країнами встановлені 27-го квітня 1993-го року.

У жовтні 1997-го року Посол Еквадору в Україні за сумісництвом (з резиденцією у м. Відень, Австрія) вручив вірчі грамоти в якості першого посла Еквадору в Україні.

У серпні 1999-го року офіційно започатковано діяльність Почесного консульства України в Еквадорі. Почесним консулом став еквадорський підприємець Артуро Гріффін Баррос. 3 грудня 2011-го року Почесним консулом України в місті Гуайякіль є також Франсіско Ласо Де Ла Торре. 3 жовтня 2000-го року Почесним консулом Еквадору в Україні є директор Ради економічного співробітництва «Україна – Латинська Америка» Ю.Г.Овчаренко.

У травні 2004-го року був проведений офіційний візит в Україну Міністра закордонних справ Республіки Еквадор П.Зукіланди. У листопаді 2005-му році у місті Кіто відбулися українсько-еквадорські політичні консультації на рівні заступників міністрів закордонних справ.

У вересні 2013-го року в м. Київ було проведено українсько-еквадорський бізнес-форум, організаторами якого виступили Торгово-промислова палата України та Інститут розвитку експорту та інвестицій Еквадору «Проеквадор». За результатами форуму було підписано Угоду про співпрацю між ТПП України та Інститутом розвитку експорту та інвестицій Еквадору «Проеквадор».

Договірно-правова база двосторонніх відносин складається з чотирьох документів, основним з яких є Договір про дружні відносини та співробітництво між Україною і Республікою Еквадор, який набрав чинності 13-го травня 2004-го року.

За даними Державної служби статистики України обсяг двосторонньої торгівлі між Україною та Еквадором у **2014-му р.** становив 217,7 млн. дол. США. При цьому, вітчизняний експорт склав 5,5 млн. дол. США., імпорт – 212,2 млн. дол. США. Негативне для України сальдо зовнішньої торгівлі – 206,7 млн. дол. США. Обсяг торгівлі послугами між Україною та Еквадором у 2014 р. склав 1 млн. дол. США (експорт України – 0,9 млн. дол. США – передусім, послуги з ремонту літальних апаратів).

У **січні-квітні 2015-го р.** обсяг двосторонньої торгівлі між Україною та Еквадором становив близько 35 млн. дол. США. Експорт – 0,07 млн. дол. США, імпорт – 34,1 млн. дол. США.

Найбільше Україна експортує до Еквадору чорні метали та добрива, основні статті імпорту з Еквадору – банани, їстівні плоди та горіхи, живі дерева та рослини, риба і ракоподібні.

Загалом обсяги торговельно-економічного співробітництва України з Еквадором перевищують аналогічні показники з іншими країнами Андської співдружності. З країн Південної Америки після Бразилії Україна найбільше імпортує з Еквадору.

Еквадор – це краща країна для проживання пенсіонерів

*У 2015-му році рейтинг найкращих країн для проживання на пенсії очолив Еквадор і це вже не вперше. Відповідний рейтинг опублікував американський журнал *International Living*.*

Під час складання рейтингу враховувалися такі показники, як вартість життя, ціни на нерухомість, клімат і якість медичного обслуговування.

Вартість життя в Еквадорі приблизно в два рази нижча, ніж в США. У цій південноамериканській країні, що межує з Колумбією і Перу, можна прожити на 1,5 тисяч доларів на місяць, включаючи оренду квартири.

Країна, яка надихнула Дарвіна

Еквадор – це унікальна країна за багатьма параметрами. Він розташований на екваторі і тут найрівніший клімат на планеті. Тільки в Еквадорі можна відвідати екватор при нормальній, а не дуже спекотній температурі. Це також єдина країна з безвізовим режимом для всіх інших країн. Офіційна валюта – американський долар, що дуже зручно для туристів.

Столиця і більшість міст перебувають на величезній висоті (2800 метрів), але завдяки екватору тут не холодно.

Саме на **Галапагоських островах** було зроблене наукове відкриття, яке названо **головним відкриттям в історії науки** (за версією передачі каналу Discovery: 100 найбільших відкриттів). У 1835-му році на островах побував Чарльз Дарвін. Він зробив замальовки різних тварин і, зокрема, кількох видів в'юрків (finches). Через 25 років він написав книгу

«Походження видів», яка змінила світ. Відмінність дзьобів у в'юрків з різних островів підштовхнуло його до відкриття **теорії еволюції**.

Цікаві факти

19 цікавих фактів про Еквадор

1. У 1822-му році Еквадор здобув незалежність від Іспанії.
2. Колись територія сучасного Еквадору перебувала у складі імперії інків.
3. Чи знаєте ви, що найвищий діючий вулкан розташовується саме в Еквадорі.
4. Девіз республіки: «Бог, Батьківщина і свобода».
5. Скарбниця Еквадору багато в чому поповнюється за рахунок туризму і видобутку нафти.
6. У перекладі з іспанської назва держави означає «екватор».
7. Цікавий факт, що на відміну від безлічі інших жарких країн, тут ніколи не буває тайфунів і ураганів.
8. Відомий випадок, коли в 1997-му році президента Еквадору – Абдалу Букараму зняли з посади через те, що він був визнаний розумово відсталим. Такого випадку не було ще в жодній іншій країні.
9. У республіці ви не побачите жодного кафе «Макдональдс».
10. Державними мовами Еквадору виступають іспанська, кечуа і шуар.
11. В державі 75% деревини використовується в якості палива.
12. Еквадорське пиво вважається одним з найкращих в Південній Америці.
13. Цікаво, що 95% еквадорців сповідують католицизм.
14. Будь-яка людина може вільно відвідати Еквадор – тут немає віз.
15. Еквадор став першою державою в світі, яка офіційно скасувала смертну кару.

16. Цікавий факт, що при бажанні іноземні громадяни нарівні з еквадорцями можуть брати участь у політичних виборах.

17. Був період, коли протягом 10 років в Еквадорі змінилося 9 президентів.

18. У республіці відсутнє залізничне сполучення.

19. У віддалених населених пунктах Еквадору періодично фіксуються випадки канібалізму.

Християнство в Еквадорі

Християнство в Еквадорі – найпоширеніша релігія в країні.

За даними дослідницького центру *Pew Research Center*, у 2010 році в Еквадорі проживало 13,61 млн християн, які становили 94,1% населення цієї країни. Енциклопедія «Релігії світу» Дж. Р. Мелтона оцінює частку християн у 2010 році до 97% (13,36 млн.).

Найбільшим напрямом християнства в країні є католицизм. У 2000 році в Еквадорі діяло 5 тис. християнських церков і місць богослужіння, що належать до 126 різних християнських деномінацій.

Крім еквадорців, християнство сповідують проживаючі в країні американці, німці, норвежці. В християнство також були навернені місцеві народи – кечуа і коайкер. Християни є і серед хіваро, чачі, ваорани, кофан, однак більшість представників цих народів досі сповідують місцеві традиційні вірування.

Частина протестантських церков Еквадору є членами Латиноамериканської ради церков. Консервативні євангельські християни співпрацюють разом в Євангельському братстві Еквадору, пов'язаному зі Світовим євангельським альянсом.

Традиції Еквадору

Традиції Північної Америки. Назва країни говорить сама за себе – Республіка Еквадор розташована на екваторі і саме тут можна перебувати відразу в двох півкулях, поставивши одну ногу на північ, а іншу – південніше географічної пам'ятки. Але не тільки для цього штурмують щорічно мандрівники місцеві простори. Культура, кухня і традиції Еквадору представляють не менший інтерес для туристів, ніж природні краси або казкові Галапагоські острови.

Стародавні індіанські племена, які жили на території сучасного Еквадору, колись побудували потужну імперію, яка звалася царством Кіту. Потім воно підкорялося інкам і іспанським конкістадорам, в результаті чого виникла унікальна культура – різноманітна, строката і незвичайна. Традиції Еквадору – це звичаї індіанців кечуа, змішані з іспанськими релігійними догмами і адаптовані для життя в багатонаціональному і класовому суспільстві. Частина древньої культури була безслідно втрачена, але багато чого нинішнім еквадорцям вдалося зберегти і для себе, і для нащадків.

Ти – мій хрещений

Одна з основних сімейних традицій Еквадору – призначення хресних батьків новонародженого. Хрещені тут беруть участь у вихованні та дорослішанні свого підопічного, допомагають і матеріально, і морально і підтримують хрещеника протягом усього життя. Ця традиція навіть допомагає будувати кар'єру і просувати бізнес.

Сім'я для еквадорця – найголовніше надбання. Дітей тут люблять, старих поважають, а до жінок ставляться шанобливо і з турботою. Молодший син чи дочка, за традицією Еквадору, зобов'язаний забрати в свій будинок батьків, які стали немічними, а тому будинків престарілих або самотніх людей похилого віку в країні майже немає.

Корисні дрібниці

Еквадорці, на відміну від інших латиноамериканців, досить пунктуальні, а тому, отримавши запрошення в гості, не запізнюються! Маленький сувенір або квіти для господині дому будуть досить до речі і на званому прийомі, і на дружніх посиденьках.

Куріння в громадських місцях в країні дозволяється, а ось відкрите вживання алкогольних напоїв на вулиці вважається не дуже хорошим тоном. Еквадорці ввічливі і стримані, спокійні і розсудливі. Розмови про матеріальний достаток тут вести не прийнято, а про сім'ю та дітей можна запитувати. Традиції Еквадору також наказують запитувати дозволу у місцевих жителів, перш ніж фотографувати їх.

Дивовижні Галапагорські острови

У безкрайньому Тихому океані є місце не схоже ні на одне інше – вулканічні острови архіпелагу Галапагоського. Їх населяють унікальні чорні морські ящірки, маленькі пінгвіни, які живуть у тисячах кілометрах від Антарктики, і гігантські черепахи. Галапагоси – острови, народжені з вогню. Розвиток життя в цих місцях в ізоляції послужило виникненню унікального тваринного і рослинного світу. Тут представлена як тропічна флора і фауна, так і антарктична: ліани і мохи, папуги і галапагоські пінгвіни, тропічні птахи і антарктичні чайки, дельфіни і тюлені. Тому ці місця так приваблюють науковців з усіх куточків земної кулі. А мандрівники приїжджають сюди, щоб своїми очима побачити фантастичний світ Галапагос, аналогів якого не можна побачити ніде в світі.

Тільки на Галапагосі мешкають справжні дракони – морські ігуани. Тут можна також зустріти сухопутних черепах, вага яких може досягати 500 кілограмів. У їх масивних тілах накопичується стільки жиру, що цей вид черепах може обходитися без їжі майже рік.

У січні до берегів островів підходить тепла течія і Галапагоси буквально змінюються. У цей час острів цвіте всіма кольорами веселки, а зелень набуває такого насиченого кольору, що її хочеться помацати і навіть спробувати на смак. Національний парк Галапагоських островів охороняється ЮНЕСКО вже багато років і вважається головною природною пам'яткою **Екватору**.

Архіпелаг складається з 13 досить великих островів і безлічі маленьких, які можуть досягати декількох квадратних метрів. Найбільш обжитим і густонаселеним вважається **Санта-Крус, на острові прекрасно розвинена туристична інфраструктура. **Пуерто-Айора** – головне місто Галапагос, недалеко від якого знаходяться такі цікаві об'єкти, як науково-дослідний центр Чарльза Дарвіна, лавові печери, центр розведення гігантських черепах і красивий пляж Тортуга Бей. Прибережні води острова чудово підходять для катання на яхтах, катерах, каяках, а також для дайвінгу. Прозорі води Тихого океану забезпечують хорошу видимість під водою,**

а коралові рифи дають можливість познайомитися з унікальним підводним світом острова. Пірнувши на глибину 20 метрів, можна побачити дельфінів, китових акул, морських котиків і левів. Зустрічаються також акули-молоти, а якщо пощастить, то можна побачити і морських гігантів – китів.

Острови архіпелагу відрізняються один від одного, адже по сусідству із зеленим оазисом може розташовуватися млява пустка. Наприклад, острови Сан-Сальвадор і Бартоломе є повною протилежністю зеленого і привітного Санта-Крус. Прибережна зона цих двох островів повністю складається з каменів і скель вулканічного походження. Висаджуючись на острові Сан-Сальвадор, ви відчуєте себе першовідкривачем небачених земель, які ще не заселені людьми. Зате його підводний світ сповнений життя. З прибережних скель можна спостерігати за акулами і дивовижними скатами манта, які як птахи ширяють у водах океану.

На островах піклуються про те, щоб природа Галапагос збереглася в первозданному вигляді, тому туристам суворо заборонено щось вивозити, навіть предмети дуже маленьких розмірів. Єдине, що ви можете звідси відвезти, це масу приємних спогадів і фантастичних вражень!

Вчені вважають, що деякі черепахи припливли сюди з Південної Америки.

Галапагоські острови – це єдине місце у світі, де так близько до екватора зустрічаються пінгвіни та морські котики. Вони можуть жити тут завдяки холодній течії Гумбольдта.

Галапагоські острови відомі не тільки своїми дивовижними тваринами – біля 40 відсотків видів рослин також ніде більше у світі не росте.

Західна частина архіпелагу витримує інтенсивну вулканічну і сейсмічну активність. На більш великих островах, як правило, знаходиться один або декілька вулканів, що досягають вищої точки в зруйнованих кратерах або кальдерах. Довгі відрізки берегової лінії трохи зруйновані, в багатьох місцях знаходяться круті скелі з лави, коралові рифи, або ж незаймані пляжі з піском. Інші примітні особливості – озера в кратерах, фумароли, лавові стовпи і безліч інших природних красот.

Морське середовище Галапагоських островів надзвичайно різноманітне і пов'язане з водними температурними режимами, що спричиняють відмінності в харчуванні. Ці режими коливаються від теплих помірних умов до помірно прохолодних і помірно субтропічних. Значна зміна у висоті між островами призвела до різноманітності видів і ендеміків на окремих островах. Прибережна рослинність пишно тягнеться уздовж пляжів, морських лагун і посипаних валунами берегів. Захищені бухти і лагуни знаходяться у володінні мангрових дерев. Через комбінації посушливих і вологих зон на різних висотах рослинність може різнитися дуже істотно.

Місцева фауна включає безхребетних, рептилій і птахів. Є також кілька місцевих ссавців. Всі рептилії, за винятком двох морських черепах, місцеві. Вони включають гігантську галапагоську черепаху з 11 різновидами на різних островах, всі з яких піддаються небезпеці земноводних ігуан, морських ігуан, численних ящірок і геконів. Рідна орнітофауна включає 57 мешканців, з яких 26 (46%) місцеві, і 31 – мігранти. Дивні і 13 видів зябликів Дарвіна, включаючи зяблика Флореан і зяблика мангрових дерев. Інші примітні різновиди Галапагоських островів включають темного буревісника, безкрилого великого баклана, галапагоського пінгвіна, лавову чайку, пересмішника Флореан, галапагоського яструба, лавову чаплю, нічну чайку з роздвоєним хвостом, мухоловку з товстим дзьобом. Рідна фауна ссавців включає шість різновидів: це морський котик, морський лев, два види рисового щура, кажана та стародавнього кажана. Морська фауна включає кілька видів акул і представників сімейства китових.

Галапагоські острови не настільки популярні у туристів, як багато інших найкрасивіших островів світу, але тутешня природа унікальна за своєю суттю, що робить це місце одним із найнезвичайніших на Землі.

Кубок Еквадору з футболу

Кубок Еквадору з футболу – клубний кубковий турнір з футболу в Еквадорі. Турнір був створений у 2018-му році. Переможець турніру кваліфікується до Кубка Лібертадорес, а призери – до Південноамериканського кубка. Змагання було затверджене Футбольною федерацією Еквадору 18-го травня 2018-го року.

У турнірі беруть участь 48 команд.

На юнацькому чемпіонаті світу - 2019 з футболу в Польщі команда пройшла до півфіналу, де боролась за 3-тє місце. Бронзові медалі світової першості (гравці до 20 років) виграла юнацька команда Еквадору, яка в Гдині у додатковий час завдала поразки своїм одноліткам з Італії – 1:0. Еквадор тоді вперше став призером юнацької першості світу.

Мистецтво Еквадору

Еквадорські художники

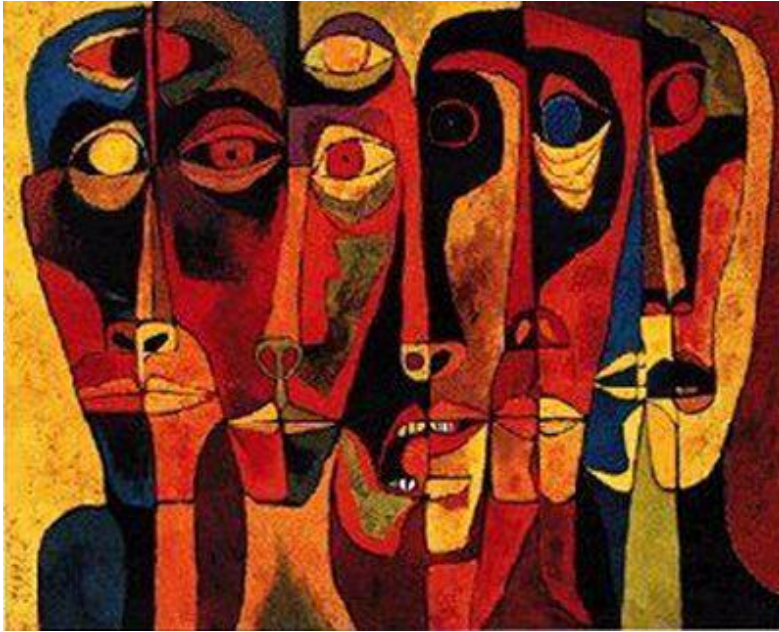

Освальдо Гуаясамін (кеч. *Oswaldo Guayasamín*, ісп. *Oswaldo Guayasamín*, 6-го липня 1919-го р., Кіто, Еквадор – 10-е березня 1999-го р., там же) – живописець і скульптор з Еквадору, відомий майстер з Латинської Америки 20-го століття. Малював стінописи, портрети, пейзажі, символічні образи в картинах. Освальдо народився в бідній родині в місті Кіто. Злидні були повсякденною буденністю. Родина мала 10 дітей, Освальдо був найстаршим. Батько був індіанцем, мати – з метисів. Прізвище Гуаясамін перекладається з діалекту мови Кечуа як «Білий птах».

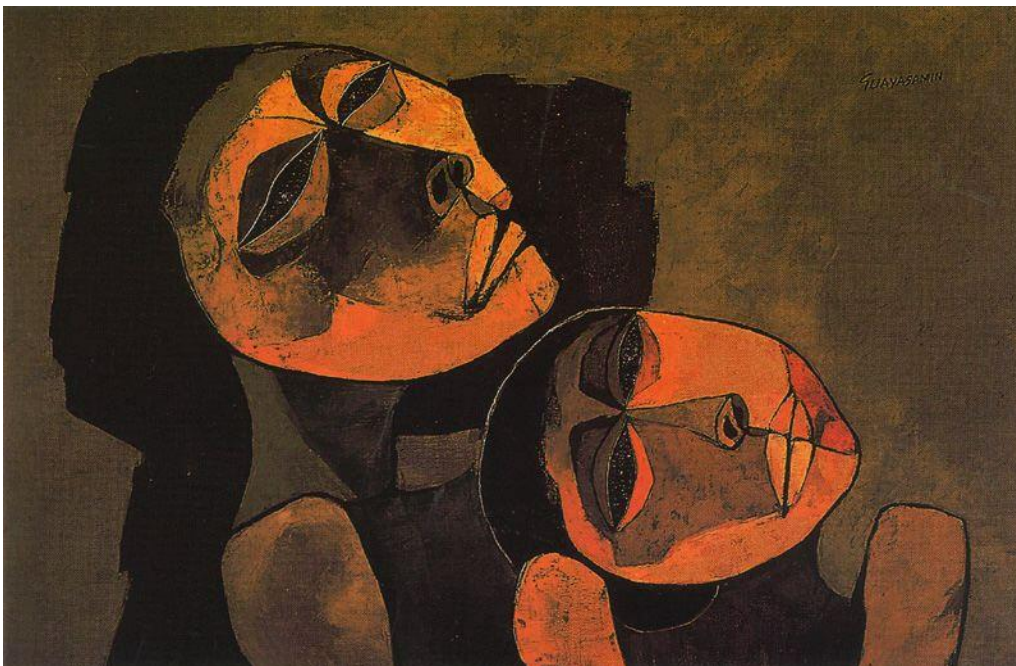
В школі навчався погано, поміняв декілька шкіл. Нічого, окрім малювання і гри на гітарі, хлопця не приваблювало. Важливим етапом в житті Гуаясаміна було навчання в Школі красних мистецтв міста Кіто. В школі мистецтв він навчався з насолодою і пристрастю, яку закінчив на відмінно у 1941-му році. Вже у 1942-му році сам організував свою першу виставку. Його почав пестити успіх і художник отримав запрошення на роботу до Сполучених Штатів.

Сам художник поділяв всю свою творчість лише на 2 періоди :

- « **Я та індіанці** ».
- «Гуаканьян» (в перекладі з кечуа **Дорога сліз**).

Цікавішим і значущим виявився цикл «Дорога Сліз». Створений за 2 роки цикл має 103 картини і відтворює життя індіанців Латинської Америки. Деяко графічна манера живопису Гуаясаміна з використанням художнього образу-знаку і обмеженого колористичного ладу дозволяла працювати дуже швидко.

Після великого вернісажу в Кіто у 1951-му році картини виставляли в багатьох мистецьких центрах світу. В 1956-му році в Іспанії цикл отримав премію.

Освальдо Гуаясамін мав визнання при житті. Про це свідчать вернісажі в столицях різних країн світу. У 1983-му році його картини побачили глядачі в Москві і в музеї Ермітаж. Виставку творів Гуаясаміна щформив в 1973-му

році Музей сучасного мистецтва в Парижі. Кількість відвідувачів виставки сягнула півтора мільйона.

Мистецтвознавці вказують на впливи на творчість художника витворів художників Мексики ХХ-го століття (Дієго Рівера, Ороско, Сікейрос тощо). Це так і не так. Бо ніякий зі справжніх художників Латинської Америки не міг байдуже пройти повз видатні досягнення мексиканських майстрів в стінописах, в станковому живопису, в розробці власне латиноамериканської тематики. До того ж, Гуаясамін жив у Мексиці, на власні очі бачив уславлені стінописи, працював в майстерні Хосе Клементе Ороско (1883-1949 рр.). Але незначні запозичені деталі не зробили з Гуаясаміна копіїста чи невдалого епігона Ороско. Його індивідуальна манера вибудована на символічному використанні фарб і образів, стилізації індіанських облич, особливій деформації художніх форм при збереженні реалістичних витоків цих форм. Людські руки відіграють часто головну роль в картинах Гуаясаміна і вражають виразністю, значно більшою, ніж людські обличчя.

Художник довго страждав від расизму оточення, приниження і образ, штучної відокремленості себе як індіанця за походженням. Тому темами його картин стали людське страждання, сліпий відчай, страхи, пригнобленість людини і спротив цьому пригнобленню, туга.

Потяг до символів значно відбився в пейзажах, де переважають значно спрощені форми і гір, і будинків, і водойм. При цьому вони цілком впізнавані.

Посмертна слава

- Створений Музей Гуаясаміна.
- Працює особистий Фонд Гуаясаміна.
- В Кіто побудована Каплиця Людства в занадто спрощених формах, притаманних і художній манері митця. В каплиці експонують деякі твори Гуаясаміна.
- Твори митця неодноразово друкували різні видання світу.

• Еквадорська література

Евхенія Вітері (Blanca Eugenia Viteri Segura, Гуаякіль, 1928р.) – еквадорська письменниця, антолог і професор. Її творчість вважається поетично-реалістичною.

Біографія

Бланка Евхенія Вітері Сегура відвідувала початкову школу в Педро Вісенте Мальдонадо, де отримала першу премію за відмінне навчання. У цей період вона почала вирізати вірші з газет і створила альбом віршів, в основному Пабло Неруди, Габрієлі Містраль і Росаріо Сансореса. У 1942-му році, після закінчення початкової школи, почала вивчати торгівлю в

«Марко А. Рейносо». У 1944-му році вступила до «Instituto Comienzos», який був закритий незабаром після того і повинен був перейти до Національної школи Гуаякіля. На третьому курсі її вчителька іспанської мови Роза Андраде Фахардо взяла її редактором газети «Horas Estudiantiles». Доктор Рейнальдо Лара Маркес познайомила її методам письма.

У 1950-му році вступила до Школи Театру Ядра Гуаяса Будинку культури Еквадору, де знайшла контакт з численними художниками і письменниками. Через три роки, в 1953-му році, закінчила бакалаврат із сучасних гуманітарних наук і поступила на філософський факультет університету Гуаякіля. Наступного року відправила своє оповідання «Ель-Хередеро» на конкурс, організований Жіночим клубом культури, і отримала другу премію, що складалася з книг.

У тому ж році взяла участь у фестивалі мистецтв на факультеті права з двома оповіданнями: «Хлопчик» та «Кільце», які були включені в альманах «Десять університетських казок» і опубліковані в 1955му році. У 1962-му році отримала четверту премію на Театральному конкурсі, організованому Національною спілкою журналістів. Була призначена членом Будинку культури. Коли в 1963-му році в Еквадорі була проголошена військова диктатура, перебувала на вигнанні з донькою в Чилі. Там одружилася з Педро Хорхе Вірою, з яким поїхала на Кубу на запрошення Фіделя Кастро в 1965-му році. Нарешті, в 1966-му році, коли диктатура впала, повернулася з родиною на батьківщину на запрошення президента Єрові.

У 1969-му році Бланка Маргарита Абад Гріхальва призначила її організатором конкурсів і директором студентської газети Національного коледжу Двадцять четвертого травня. У 1975-му році, коли Хосе Альфредо Ллерена пішов на пенсію, Евхенія замінила його на кафедрі літератури, де продовжила працювати.

У 1983-му році заснувала Культурну Фундацію Мануели Саенца, через яку вона стала одною з найважливіших прихильників прав жінок у своїй країні. У 1984-му опублікувала свій другий роман «Las alcobas negras» на 164-х сторінках у колекції Populibros Центрального університету, присвяченій еквадорським жінкам. У липні 1987-го року опублікувала «Основну антологію еквадорських казок», що побачила два видання, а третє ось-ось з'явиться.

У 2008-му р. Президент Рафаель Корреа подарував Евхенії Premio Nacional Rosa Sampruzano нагороду, створену в тому ж році, щоб визнати роботу відомих еквадорських жінок. Її роботи були перекладені на болгарську, англійську та інші мови.

Традиційна народна музика Еквадору

Кена, традиційний андійський музичний інструмент

Андійська музика – традиційна народна музика великого району в Андах та навколишніх рівнинних ділянках Південної Америки, більша частина якого одного часу входила до складу держави Тауантісу (Імперії Інків), а зараз є частиною Чилі, Перу, Аргентини, Еквадору, Болівії, Колумбії і Венесуели.

Відомо, що духові та ударні інструменти існували в андійському регіоні задовго до прибуття інків, проте активна еволюція музики відбулася за часів Тауантісу. Із прибуттям іспанців в 16-му столітті до них були додані струнні інструменти та виникли нові, такі як чаранго – інструмент, що нагадує лютню.

Флейта Пана (ісп. *zampoña*, варіантами є сіку, айм. *Siku* та антара, кеч. *antara*) є найстарішим музичним інструментом, що виготовляється у безлічі варіантів. Деякі сучасні флейти Пана здатні відтворювати повний спектр звуків та часто використовуються як сольні інструменти, тоді як більш традиційні використовуються у парах; найчастіше саме таке використання застосовується для відтворення мелодії. Найпопулярнішою залишається кена (флейта з вирізами на кінці), яка виробляється за традиційною методикою з бамбуку, хоча існують і полівініл-хлоридні кени. Зазвичай на кенах грають протягом сухого сезону, а вертикальні флейти, тарки використовуються протягом вологого сезону. Інші андійські флейти включають тарку (*tharqa*), пінкільйо (*pinquillo*) і мосеньйо (*moseño*). Бродячі музиканти найчастіше використовують барабани і флейти Пана, що грають на весіллях та інших святах.

Використані джерела:

1. <https://dou.ua/lenta/articles/relocate-ecuador/>
2. <https://www.tourister.ru/world/america/ecuador>
3. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
4. https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Мистецтво_Екватору
5. <https://tyzhden.ua/Travel/172502>
6. <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/>
7. <https://igotoworld.com/ua/article/28-10-2013-amazing-galapagos-islands.htm>
8. <http://mapme.club/poradi/9252-kutochok-nezaymanoyi-prirodi-divovizhni-galapagoski-ostrovi.html>
9. <http://vsviti.com.ua/nature/13204>
10. <https://www.pizzatravel.com.ua/ukr/ecuador/galapagos>
11. <https://travel.tochka.net/ua/14034-interesnyy-ekvador-10-faktov-o-strane/>
12. <https://center-ua.com/uk/tsikavo-znati/tsikavinki-pro-krayini/ekvador/>
13. <http://ineek.vntu.edu.ua/index.php/2015-04-02-09-40-07/320-2015-05-14-10-48-15>
14. <http://04.com.ua/amerika/3020-ekvador-harakter.html>
15. <http://www.geograf.com.ua/ecuador-profile>

УЗБЕКИСТАН

Узбекистан – незвичайний край, самобутній, з багатою спадщиною. Тут живуть дивно талановиті і щедрі люди. Люди дуже добрі, чисті душею, дбайливо зберігають свої традиції та звичаї. Кожне національне свято стало для всіх жителів Республіки Державним. Народ чекає їх і з задоволенням відзначає. Так, до свята Навруз, хайіт, Дня Конституції, Дня Незалежності студенти щорічно з інтересом готують національні танці, пісні, читають вірші узбецьких поетів і свої власні, пригощають один одного національними солодощами, влаштовують виставки виробів. Навіть уроки узбецької мови не схожі на звичайні уроки. Вони прищеплюють любов до поезії і прози, знайомлять нас з національними традиціями і звичаями. Молодь виросла на віршах Агахі, Шермухамеда Муніса, Фізулі, Беділя, п'єсах Абдулли Каххаров, Назима Хікмета. Звичайно, після знайомства з творчістю цих великих людей хочеться самому прочитати рубаї, причому не в перекладі, а в оригіналі.

Політична структура країни

Сучасний статус: суверенна демократична Республіка Узбекистан.

Державний лад: унітарна держава.

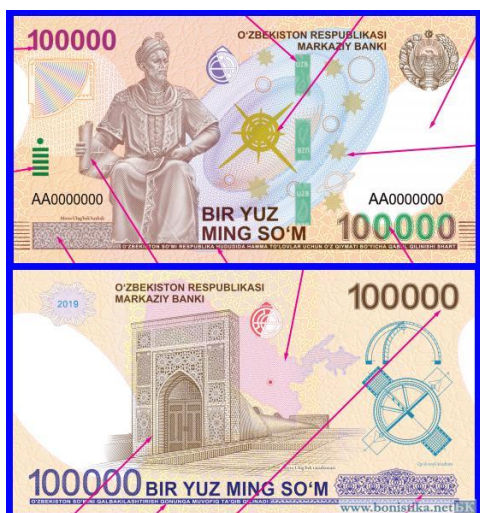
Глава держави: Президент Республіки Узбекистан, який обирається шляхом демократичних виборів терміном на 7 років.

Після смерті першого Президента Узбекистану Іслама Карімова новим Президентом Узбекистану став Шавкат Міромонівіч Мірзіяєв, який до цього обіймав посаду прем'єр-міністра. Батьки Шавкат Міромонівіча були медичними працівниками. Батько очолював туберкульозний диспансер, а мама там же працювала медсестрою. Після смерті Іслама Карімова Шавкат Міромонівіч на Президентських виборах здобув беззаперечну перемогу, набравши понад 88% голосів.

Загальна інформація

Розташування: Центральна Азія, на північ від Афганістану.

Населення: близько 33 млн. чол. з них 37% – міське і 63% – сільське.

Щільність населення: 59,4 людини на один кв. км. *Національний склад населення:* узбеки 80%, росіяни 5, 5%, таджики 5%, казахи 5%, каракалпаки 2%, татари 1,5%.

Адміністративний поділ: 12 областей, 1 автономна республіка (Каракалпакстан).

Столиця Узбекистану: Ташкент більше 2,5 млн. чоловік.

Мова: узбецький мова – державна мова, російська – мова міжнародного спілкування. *Релігії:* Іслам – 88%, християнство – 9%, 3% - віруючі інших напрямків. *Час:* по Грвінчу + 5 годин. *Інтернет зона:* .uz. *Міжнародний телефонний код Узбекистану:* +998. *Грошова одиниця:* Сум.

Посольства і консульства Узбекистану

Узбекистан має більше 30 посольств і 10 консульств на території азіатських і європейських країн, також в США.

Адміністративно-територіальний устрій: Загальна площа Узбекистану: 447,8 тис. кв. км. (практично таку ж площу має Марокко і Швеція). Протяжність території з півночі на південь – 930км, із заходу на схід – 1425 км.

Адміністративний поділ: 12 областей (Андижанська, Бухарская, Джизакская, Кашкадарінська, Навоийская, Наманганська, Самаркандська, Сірдарінська, Сурхандарінська, Ташкентська, Ферганська, Хорезмська) і 1 автономна республіка (Каракалпакстан).

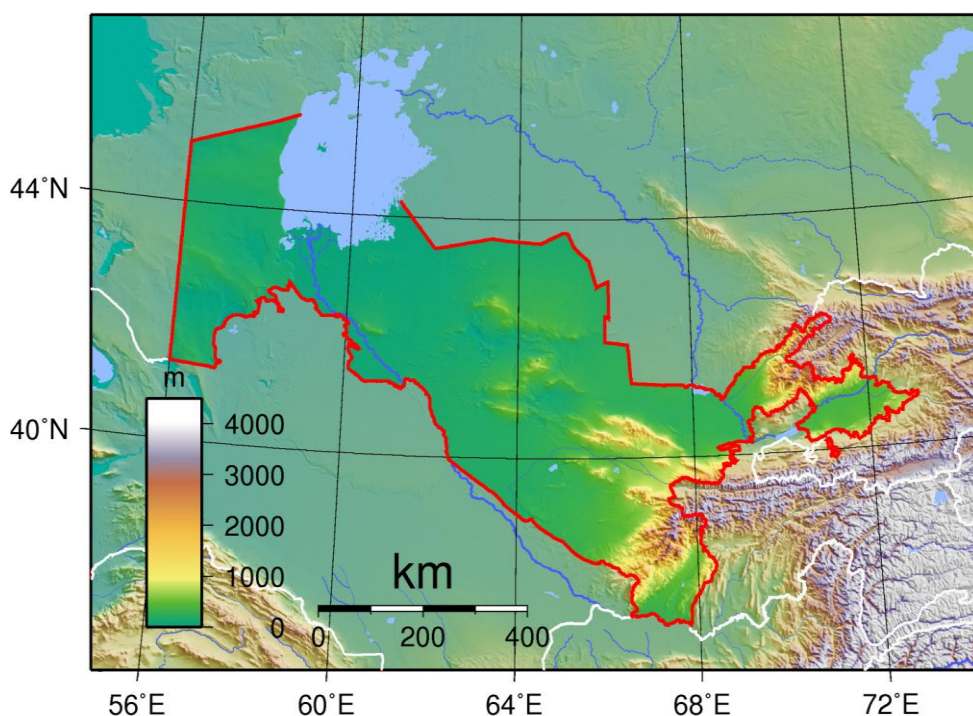
Географічне положення

Північна півкуля, центральна частина Середньої Азії, між двома великими річками Аму-Дар'я і Сир-Дар'я. На півночі межує з Казахстаном, на північному сході – з Киргизстаном, на південному сході – з

Таджикистаном, на півдні – з Афганістаном, на південному заході – з Туркменістаном.

Кліматичні умови: в силу того, що на південному сході Узбекистан відгороджений від найтеплішого Індійського океану гірським хребтом Тянь-Шаню і Тибетом, а на півночі країни ніщо не захищає його від північних повітряних мас з Льодовитого океану, клімат тут різко континентальний.

Значний вплив на формування кліматичних умов надають форма рельєфу і розташування більшої частини території на 100-200 м. вище рівня океану. Розрізняються 4 кліматичні пояси: пустельний (до 400 м. над рівнем океану), адирний (від 400 до 1200 м.), Гірський (від 1200 до 2800 м.), Яйла – пояс високогірних лугов (бл. 2700-2800 м.). Зимову пору року за підсумками 2008р. може стати досить суворим випробуванням для більшої частини корінного населення: 20-градусні морози і рясні опади не властиві Узбекистану. Іноді і в середині зими звичною температурою вважається +5, +8. Весна розглядається як порятунок теплолюбних узбекистанців, природа пробуджується і цвіте, панує дух свята Навруза, температура стабільна від +10 до +25. Влітку нестерпним часом вважається період з 25 червня до 5 серпня – «чіля». У цю пору дують гарячі сухі вітри, спостерігається практично повна відсутність опадів, температура досягає 40-45 градусів в тіні. Після «чилі» спека помітно йде на спад, встановлюється приємний сонячний атмосферний стан на найближчі 2-2,5 місяці. У сприятливі роки може стійко переважати суха погода, терпима спека і благодатна прохолода.

Традиції та звичаї узбецького народу

У старій частині будь-якого узбецького міста ви виявите вкриті виноградниками тінисту вулицю. Постукайте в будь-які двері і вам будуть раді як дорогим гостям, зріжуть для вас кисть зрілого винограду, напоять

ароматним чаєм. Якщо ви маєте в своєму розпорядженні час, спеціально для вас приготують дивовижний узбецький плов. У будь-якому іншому місті Узбекистану, зійшовши з широкої центральної дороги, ви потрапите в стару частину міста – Махалля. Тут все дихає спокоєм і розміреністю – вздовж дороги квіти і дерева, доглянуті господарями будинків, біля воріт чинно сидять люди похилого віку. Щоранку господині підмітають не тільки свій двір, а й прилеглу до будинку ділянку вулиці, так що чистота тут ідеальна. Діти в Махалле – як і всюди: галасливі, зайняті вічними іграми, біганиною. Але є одна особлива риса, яка відрізняє махаллінського шибеника – підкреслено шанобливе ставлення до старших.

Узбеки зазвичай живуть великими сім'ями, що складаються з декількох поколінь, тому перевага віддається великим будинкам із земельними ділянками. Значне місце в побуті, як елемент гостинності, займає чайна церемонія. Прийнято завжди приймати запрошення на обід або вечерю і приходити вчасно. Прямуючи в гості, бажано захопити з собою сувеніри або солодощі для дітей господаря. За руку вітаються зазвичай тільки з чоловіками.

За узбецької традиції ще до подачі головного блюда на дастархан ставлять відразу різноманітні сухофрукти та горіхи, фісташки і цукерки, закуски і салати, фрукти і обов'язково гарячі рум'яні коржі.

Будь-який прийом їжі починається і закінчується чаюванням. І все в цьому плові – для вас, для ГОСТЕЙ будинку! Бо, як свідчить узбецьке прислів'я: «Гість в домі – радість в будинку!».

«Чойхона» (чайна) – ще одна важлива частина традицій узбецького суспільства. Завжди знаходиться в затіненому місці, переважно розташованого біля прохолодного струмка, чойхона – місце зустрічей для соціальної взаємодії, спілкування і братства. Узбецькі чоловіки, збираючись навколо низьких столиків, встановлених на тапчанах (спеціальних ліжках з перегородками), прикрашених стародавніми килимами, насолоджуються чудовим пловом, шашликом і нескінченними піалами зеленого чаю.

Релігія

На території Узбекистану мирно співіснує безліч релігій і конфесій (християнство: православ'я, католицизм, баптизм, пресвітеріанство; адвентисти 7-го дня; іудаїзм; суспільство кришнаїтів; церква ген-Хян і ін.). Їх число особливо збільшилася після здобуття республікою незалежності. Велика частина місцевого населення сповідує іслам – мусольмани-суніти, але ця релігія не є державною. У країні є безліч релігійних організацій, що підтримують різні конфесії. В цілому населення дотримується толерантності та взаємоповаги.

Свята

Офіційні свята в Узбекистані:

- 1 січня – Новий Рік.
- 8 березня – Міжнародний Жіночий День.
- 21 березня – Навруз (Мусульманський Новий рік).
- 9 травня – День Перемоги.
- 1 вересня – День Незалежності.
- 1 жовтня – День Вчителя.
- 8 грудня – День Конституції.

Народні свята

Громадське життя включає в себе різні традиції, які є основою свят. Свята відіграють велику роль, вони формувалися протягом багатьох століть і передавалися від покоління до покоління. На початку 19-го століття в Туркестані святкувалися такі свята: Навруз, Мехржон, Курбон Хайт, Рамазон Хайт, свято червоної квітки, Дарвешона і інші сімейні свята. Зберігши стародавні традиції і ввібравши в себе нові елементи, ці свята святкуються і в даний час.

Узбецькі свята можна поділити на такі групи:

1. *Календарні свята:* Навруз, Мехржон, свято червоної квітки (кизил гул Сайлен), свято води (СУВ Сайлен), свято піску (кум Сайлен), лист з першим снігом (кор хат).

2. *Трудові свята:* Перший посів (Ерга Уруг Кадаш), свято врожаю (хосіл байрам), свято винограду (УЗУМ Сайлен), свято дині (ковун Сайлен).

3. *Сімейні свята:* свято народження дитини (Бешик тойі), Перша стрижка дитини (Соч оліш), свято, присвячене першому кроку дитини (Бірінчі Кадам), 12 день народження (закінчений курс 12 річного циклу знаків зодіаку), весілля (Нікохім тойі).

4. *Релігійні свята:* Курбон хайт, Рамазон хайт, пайгамбар уоші – вік не менше пророка Мухаммада – 63 роки, Святий вівторок (бібі сешанба). Ці свята відіграють особливу роль в способі життя і етнічній культурі узбецького народу.

Будучи громадськими святами, ці дні відзначаються регулярно. Свята, які відзначалися протягом 19-20-го століть, повністю зберегли всі традиції. Не дивлячись на заборони, в радянський період багато свят відзначалися таємно у вузькому сімейному колі. Саме в ці часи деякі свята ввібрали в себе нові елементи. Наприклад, свято досягнення віку пророка святкувалось як ювілей. Але такі свята, як Навруз, Мехржон, Дарвешона, були суворо заборонені. Були придумані і впроваджені нові свята в дусі соціалістичної ідеології, такі як зустріч весни (Навбахор) і свято врожаю (Хосіл байрам). Після проголошення незалежності Республіки Узбекистан всі свята були відновлені і в даний час святкуються щорічно.

Прикладне мистецтво

Художні ножі.

Виготовлення ножів на території Узбекистану, за даними археології, відомо з давніх часів. Ножам відводилися різного роду магічно-охоронні функції. Про це свідчать назви різних ножів, які були покликані оберігати від злих духів. Так само існували повір'я про проти-отрутні дії від укусу отруйної змії при дотику до рукоятки ножа. Вважалося, якщо в будинку зберігається заповітний ніж, то повинен народитися син. Вода, яка застосовувалася в процесі обточування леза ножа, вважалася здатною вилікувати від хвороб. Крім того, у майстрів художніх промислів ніж належав до числа священних предметів.

Різноманітні зразки художніх ножів зберігаються в Державному Музеї Історії Узбекистану, Державному музеї мистецтв, Музеї прикладного мистецтва.

У XI-му і на початку XX-го століття центрами по виготовленню художніх ножів виступали – Хіва, Бухара, Чуст, Коканд, Шахрихан, Карасу, Самарканд, Ташкент, Кашкадарья, Сурхандарья.

Ножі розрізнялися за формою, матеріалом, декором і технікою виготовлення.

Карбування по міді

Одним з найдавніших видів прикладного мистецтва Узбекистану, що поступається за віком лише художній кераміці, є мистецтво обробки металу, найбільш поширеним видом якого є чеканка по міді. Вона перевершує інші види ремесел і по числу унікальних зразків, пам'яток різних епох, і за тематичним розмаїттям мотивів.

Основна колекція мідно-чеканних виробів Узбекистану знаходиться в Державному музеї національної історії народів Узбекистану, Державному музеї мистецтв Узбекистану в Ташкенті, а також в Державному Ермітажі в Санкт-Петербурзі. Цікаві зразки узбецького карбування ХІХ-XX-го ст. зберігаються в Музеї прикладного мистецтва в Ташкенті, Музеї історії культури народів Узбекистану ім. А.Ікрамова в Самарканді, краєзнавчих музеях Хіви, Бухари, Коканда, Фергани, Нукуса, Карші і Термеза. Є і ряд приватних колекцій в Узбекистані і за кордоном.

Протягом багатьох століть вироблялися художні канони і удосконалювалися прийоми технічного виконання.

Головними центрами виробництва карбованих виробів виступали: Бухара, Хіва, Коканд, Самарканд, Карші, Шахрисябз, Ташкент.

Особливу популярність серед них отримали багато декоровані витончені глечики для води і чаю, що мали різні назви і відрізнялися по силуетах і формах, всілякі чашоподібні судини для води, молока, фруктових соків і напоїв, солодощів і фруктів, тазики для вмивання, різні побутові вироби – судини для зберігання дрібничок, шкатулки, прилади для куріння, табакерки, письмові набори – пенали і чорнильниці, світильники, а також ритуальні предмети – чаші для подаяння і курильниці, мисливські барабани.

Ювелірне мистецтво

Витоки зародження ювелірного мистецтва Узбекистану губляться в глибині тисячоліть.

За загальноприйнятою класифікацією узбецькі ювелірні вироби підрозділяються на головні, налобні, налобно-скроневі, налобно-скронево-нашийні, скроневі, потиличні, накостні, носові, вушні, нашийні, нагрудні, наплічні, пахові, поясні, наручні і ножні прикраси.

Прикраси, які виробляли майстри, в основному призначались для жінок і лише частково для чоловіків. Назви ювелірних прикрас могли походити від способу носіння, від форми виробів, звуконаслідування, виробленої прикраси, матеріалу, народу, який приніс цю форму. Найбільшими центрами ювелірного мистецтва були: Бухара, Хіва, Ташкент,

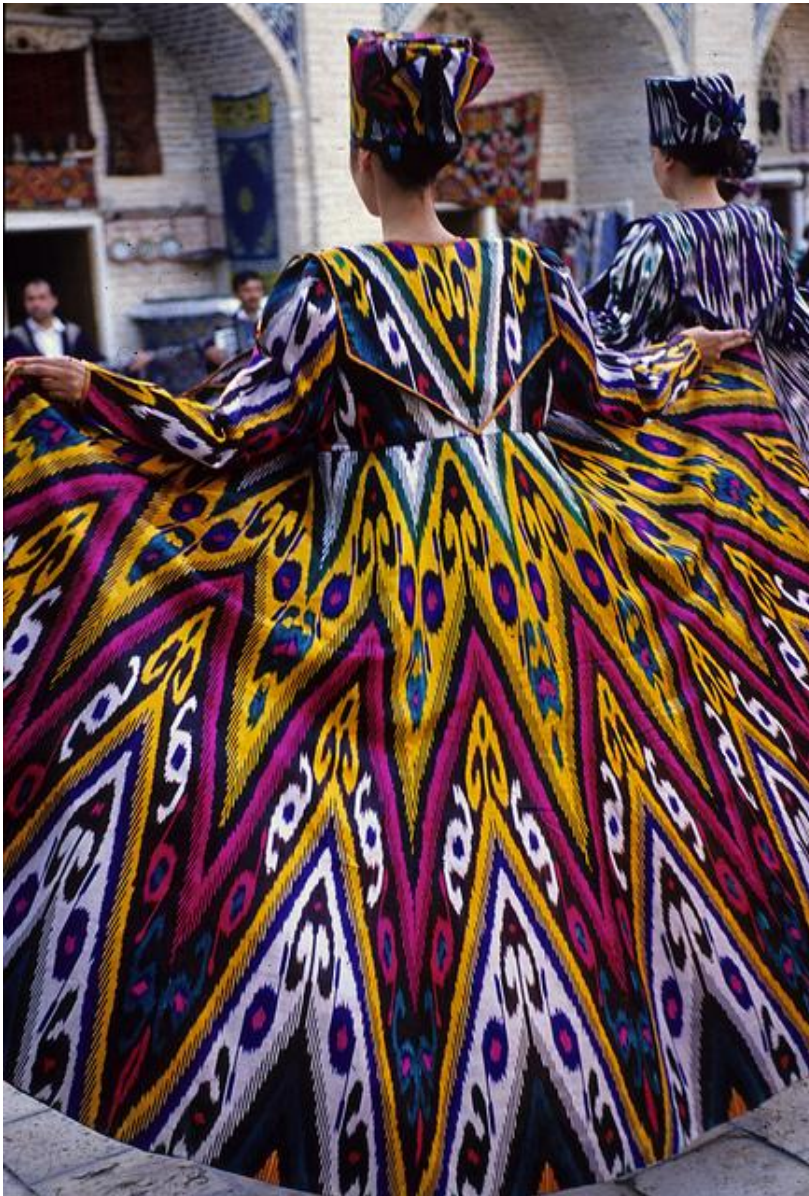

Самарканд, Коканд, Карші, Шахрисябз, Кітаб, Чимбай, Турткуль, а також Ургенч, Гиждуван, Андижан, Наманган, Маргілан, Ассакє, Чуст, Ургут, Байсун, Денау, Ходжаабд, Кунград, Халкабад, Ходжейли, Касансай, Учкурган, Нурата, Шірабад. Деякі великі поселення, де проживали сім'ї спадкоємних майстрів-ювелірів, могли носити специфічні назви, як, наприклад, Заргарлік, Заргар, Заргарон і т.п.

Художні тканини

Серед чудових традицій, якими багате узбецьке мистецтво, особливе місце займає художнє оформлення тканин. Ця галузь традиційного мистецтва зародилася в далекій давнині і вже в пору античності і раннього середньовіччя набула розвиненого характеру.

Поряд з дешевими простими тканинами масового споживання, що виготовлялися майже у всіх селищах і містах в домашніх умовах, в

спеціальних ткацьких майстернях проводилися дивовижні за красою високоякісні бавовняні, напівшовкові, золототкані, шовкові і вовняні тканини. Вироблені протягом століть традиції ніколи не вмирили і дожили до наших днів. І сьогодні традиційне художнє ткацтво займає одне з провідних місць в сучасному національному мистецтві Узбекистану. Узбецькі тканини мають не лише історико-побутове значення, але й велику художню цінність.

Найбільшого поширення набули паперові тканини: каламі, Алочі, сусі, чит; напівшовкові: бекасаб, банорас, пасма, адрас, дуру, якруя, атлас,

бахмаль; шовкові: шої, атлас, хан-атлас. У цих тканинах, за винятком атласу і оксамиту (бахмаль), використовувалися найпростіші види переплетіння – полотняний і репсовий. Виготовлялися і вовняні тканини для верхнього одягу.

Килимарство

Килимарство, пов'язане в основному зі скотарським господарством, здавна існувало в районах Андижана, Самарканда, Кашкадар'ї, Сурхандар'ї, Бухари, низин Амудар'ї. Воно носило характер домашнього жіночого виробництва. Майстрині володіли різноманітною технікою ворсового і паласного ткацтва.

До кінця ХІХ-го ст. килимарство з домашнього промислу задовольняє внутрішні потреби господарства, стаючи промислом товарним, що приносить постійний дохід. В цей час з'являється і ряд центрів по виробленню килимів, що налічували сотні килимарів, які працювали на ринок. Дослідники центрально-азійського килимарства вказують на складання в цей період декількох самобутніх шкіл узбецького килимарства.

З ворсових виробів найбільший інтерес виявлявся до Андижанських і Самаркандських килимів і предметів оздоблення каракалпацької юрти. Андижанські килими вироблялися киргизьким і узбецьким населенням Ферганської долини. Килими районів Самарканда більш різноманітні.

Серед них своєю оригінальністю виділялися високо-ворсяні пухнасті килими «джулхірси» (ведмежа шкура). Інша школа килимарства за своїми художніми особливостями об'єднує килими узбецьких племен: Найман, туякли, тюрк, юз Кирк, що проживали в районах сучасної Джизакської області.

Серед килимових виробів аму-дар'їнських каракалпаків, призначених для оздоблення юрти, мають попит виконані в комбінованій техніці: настінні мішки, торби для одягу і особливо ткані смуги «бау», які мальовничо заплітали юрту.

Інша школа килимарства в цей період функціонувала в районах Нуратінського міжгір'я в середовищі населення тюркського походження. На них зображувалися різноманітні варіації символічних знаків.

Третя школа килимарства в кінці XIX-го і поч. XX-го ст. склалась у Ферганській долині. Її родоначальниками були киргизи. Вони ткали різні килимові вироби з ворсової і паласної техніки: килими-гілам, завіси над дверима – ешік тиш, молитовні килими – джойнамос, мішок для білизни-

чавадан.

Четверта школа килимарства сформувалася на території Кашкадар'їнської області у нащадків арабів, які осіли в цьому районі в 8-14-му століттях. Основна їх килимова продукція складалася з білизняних палас, тонких паласів типу кізгілам, речових настінних мішків-Карчина, перекидних сумок-хурджін, футлярів для ножиць, веретен, молитовних килимків джойнамізі.

Архітектурна кераміка

Використання для декоративних цілей саме керамічного матеріалу цілком зрозуміло: народи Узбекистану дуже рано освоїли гончарне виробництво. Свій багатий досвід вони легко перенесли в область архітектури, тим більше що матеріал для архітектурної кераміки (звичайний лес) перебував буквально під руками. При розкопках замкових і палацових споруд Узбекистану археологи неодноразово знаходили фрагменти великих керамічних деталей, що мали форму триступневих зубців з трикутними або стрілочастими вирізами посередині, кіл з хрестоподібними вирізами в центрі.

Археологічні розкопки показують, що вже у VIII-му ст. в інтер'єрах житлових приміщень були поширені керамічні вогнища, покриті штампованим орнаментом, що служили, очевидно, одночасно побутовим, культовим і декоративним цілям.

У подальшому кераміка як облицювальний матеріал завойовує все більше місце, переходячи від окремих декоративних деталей до суцільного облицювання споруд.

Керамічні облицювання в інтер'єрі, захищеному від впливів кліматичних факторів, часто замінюються розписами по гіпсовій штукатурці і різьбленням по гіпсу. У мечетях багато прикрашаються міхрабом.

Із середини XIV-го ст. в облицювання споруд, поряд з різьбленою глазурованою керамікою і багатобарвним майолікою на глиняній основі, включається фаянс. Одне з найбільш великих споруд другої половини XIX-го ст. Худояр-хан в Коканді має суцільне керамічне облицювання, набране з майолікових плиток малого розміру. В обмеженій кількості тут використана і багатобарвна розписна кераміка. Облицювальна кераміка старанно зберігається на стародавніх архітектурних спорудах Узбекистану, зразки її ретельно досліджуються з тим, щоб, використовуючи рівень сучасної техніки, використовувати художні традиції в сучасній архітектурі.

Різьба по дереву

Мистецтво різьблення по дереву Узбекистану є частиною центральноазійського мистецької спадщини і своїми витокami сягає глибокої давнини.

У традиційній архітектурі й побуті народів Узбекистану різьблене дерево здавна користувалося величезною популярністю. В архітектурі воно використовувалося як важливий елемент архітектурних деталей і конструкцій, таких як колони, карнизи, двері, стелі, решітки. Застосування різьбленого дерева в побуті вбирало в себе широке коло предметів – від меблів до дрібної домашнього начиння. Столики, табурети, скрині, шафки, шкатулки, широкі дерев'яні ліжка, люльки оформлялися різьбленням. Різьбленням оформлялися розсувні підставки для книг, пенали, книжкові палітурки, чорнильні прилади, шахи, гребінці, музичні інструменти, штампи для нанесення візерунків на тканину, а також гарби (своєрідні вози на двох високих колесах), сідла для верхової їзди, паланкіни.

Поетична, філософська, літературна спадщина

Усна література

Узбецька література розвивалася на основі усної та письмової народної творчості. Усна поетична творчість узбеків представлена прислів'ями та приказками, казками і дастанов – епічним жанром. Найбільш відомі виконавці: Юлдаш-огли, Фазил, Іслам-Шаир, Ергаш Джуманбулбул огли і ін.

Серед останніх – «Алпамиш-Батир», «Горогли», «Кунтугмиш», «Ширін і Шокарев». Дастан, подібно казці, мають традиційне сюжетне кліше. В узбецькому фольклорі розвинений епос, налічується безліч легенд і епічних пісень.

В узбецькому фольклорі зустрічаються трудові, любовні, обрядові пісні, частина яких згадуються вже в XI-му столітті. Серед них протяжні пісні «Кушик» і весільні «яр-яр». Відомим народним казкарем і шоіром (поетом) був Ергаш Джуманбуль-огли.

У літературі народу Узбекистану значуще місце займають казки – чарівно-фантастичні та про тварин. Також поширений жанр Латіфа, який означає анекдот, жарти, в основному знаменитого Насреддіна Афанді, що викривають ханів і баїв. У демократичних народних варіантах Латіфа чимало рис соціальної сатири. Ще є такий епічний жанр, як дастан, який набув широкого поширення в Узбекистані. Наприклад, існує більше 80 сюжетів у 50 казках героїчного епосу «Алпамиш», понад 40 сюжетів героїко-романтичного епосу «Герогли», військова повість «Юсуф і Ахмед», романтичні дастани авантюрно-новелістичного і казково-фантастичного змісту.

В узбецькій літературі є і фольклорні твори, такі як «Тахір і Зухра», «Ширін і Шакар», цикл «Рустамхон» та ін. За жанровою ознакою вони поділяються на фольклорні та книжкові. Сюжети книжкових, як правило, запозичені з класичних творів арабської, персо-таджицької або староузбекської мов. Наприклад, «Хосров і Ширін», «Лейлі і Меджнун», «Юсуф і Зулейха» і ін. Різниця сучасних дастанов від історичних полягає в тому, що вони зображують конкретно-історичну дійсність, серед них «Хасан-наймит», «Джізакське повстання» Ф. Юлдаш-огли.

Письмова література

Алішер Навої. Мініатюра
Гератської школи

Класична література перською відіграла величезну роль в становленні узбецької письмової літератури. Пам'ятники такого роду являють особливий культурний і науковий інтерес для всіх тюркомовних народів. До них так само можна включити створені в більш

пізній час вже на основі етичних норм ісламських дидактичних творів, наприклад «Словник тюркських говірок», складений Махмудом аль-Кашгар.

Місто **Самарканд** стало культурним центром з кінця XIV-го століття. В ті часи там жили багато поетів і вчених, де вчилися знамениті поети, такі як Алішер Навої (1441-1501 рр.) і персидський поет Джамі (1414-1492 рр.). **Герат** (на території сучасного Афганістану) був другим центром культури Середньої Азії і Хорасана в XV-го століття. У цьому місті проводилися великі філологічні дослідження, збиралися рукописи цінних літературних творів.

У XV-му столітті яскравим представником літератури був Лутфі, який оспівав ідеальну любов в поемі «Гуль і Новруз». Особливе місце займає творчість Алішера Навої. «П'ятеріца» Навої особливо виділяється в його багатющій спадщині. В ній вперше азербайджанською мовою дана «відповідь» на однойменне творіння класика перської поезії Нізамі Гянджеві. Навої пише також коротку характеристику знаменитих поетів XV-го століття в книзі «Збори витончених». У багатьох творах він торкнувся проблеми естетики і теорії літератури; чимало сприяв розвитку тюркського віршування. Навої вважається одним з письменників, який вивів узбецьку літературу на світову арену. «Чудеса дитинства», «Винятковість юності», «Диковини середніх років», «Повчання старості» – це ліричні твори Навої азербайджанською мовою, які він об'єднав у диван. Туди він включив свої кращі касида, газелі, кит'а і рубаї.

За часів існування Бухарського, Хівінського і Кокандського ханств значиму народну тенденцію в літературі висловлювали видатні представники демократичної поезії, такі як Боборахім Машраб (1653-1711 рр.), Турді і ін. Вони різко засуджували свавілля феодальних правителів. Чим більше посилювалася вплив фольклору на письмову літературу, тим більше зміцнювався взаємозв'язок і взаємодія різних стилів літератури узбецьких письменників і поетів. Поет Нифон створив дастан «Бахрам і Гуландам», «Хамро і Хурліко», що набули широкого поширення серед туркменів під назвою «Хюрлукга і Хамра». Поет Саййоді літературно опрацював один з кращих дастанів «Тахір і Зухра», який є дуже популярним у багатьох народів Середньої Азії.

У поемі «Шейбані-наме» Мухаммед Саліх відобразив історичні події життя XVI-го століття. До нас дійшов невеликий ліричний диван і автобіографічна праця «Бабур-наме» Захіреддін Мухаммеда Бабура. Також правителя Хіви Абулгазі (1603-1664 рр.) «Родовід туркмен» і «Родовід тюрків», які містять в собі цінні відомості про історію народів Середньої Азії і їх сказань, легенд, приказок, переказів, прислів'їв. Можна також сказати, що значний внесок у літературу XVI-го століття вніс Ходжа з його оповіданнями «Ключ справедливості» і «Квітник».

Хорезм, Ферганська долина і Бухара були основними літературними центрами Середньої Азії. Поет і історик Равнак Пахлавонкулі здобув популярність в Хівінському ханстві, творчість якого пройнята

песимістичними настроями. Середня Азія також знаменита своїми поетесами. Яскравими представницями є Надіра (1792-1842 рр.), Увайсу (1780-1845 рр.) і Махзуна. Традиційна любовна тематика і формальна досконалість вірша властиві їх творчості.

Літературу першої половини XIX-го століття очолили поети Мухаммед Шариф Гульхані, Махмур, Агахі і ін. «Розповіді про Сову, або Приказки» Гульхані, яка була написана в формі народної казки за мотивами книги «Бесіда птахів». Автор засуджував аморальність спустошених придворних, феодалів-правителів і реакційного духовенства. У свою чергу Агахі залишив знаменитий диван «Талісман закоханих».

Найбільш відомим у всьому світі є лікар та філософ Абу́ Алі аль-Хусейн ібн Абдаллах ібн Сіна або Авіцена. Він був найвідомішим філософом середньовічного ісламу, послідовником античної традиції, насамперед аристотелівської, стоїчної та неоплатонічної, яку він прагнув пристосувати до практичних потреб життя та завдань природничо-наукових досліджень. Його філософські праці були написані також під впливом Аль-Фарабі. У філософському вченні Ібн-Сіни ідеї Аристотеля та неоплатоніків складно переплітаються із загальними принципами мусульманської теології. Ібн Сіна заперечував створення світу в часі, розглядав його, услід за неоплатоніками, як позачасову еманацию божества, але не з волі останнього, а в силу об'єктивної необхідності, або як вияв «необхідно-сущого самого по собі» (аналогія — Єдине в неоплатонізмі). Природа, за Ібн Сіною, в подальшому існуванні розвивається незалежно від Бога, за принципом саморуху, але разом з тим є замкнутою у просторі і часі.

Раціоналізм Авіценни виявлявся також у його високій оцінці логіки. Як і Аристотель, він не включав логіки до жодної з теоретичних наук, а в усіх своїх філософських працях вступом до філософського і будь-якого іншого знання.

Основними роботами з філософії є «Книга зцілення», «Книга спасіння», «Книга вказівок і настанов» і «Книга знання» («Даниш-наме») мовою фарсі, яка також є енциклопедією.

Спорт та туризм

Спортивна дружина Республіки Узбекистан з кожним роком розширює свій чисельний склад, завойовуючи все більш міцні і високі позиції на

міжнародній арені. Досягнення атлетів країни переконливо сприяють зміцненню авторитету молодії республіки на міжнародній арені. Символічно, що Узбекистан не випадає з розряду країн, де має місце розуміння важливості цієї істини. Урядові структури, громадські організації, спортивні відомства країни завжди діють

спільно у вирішенні таких важливих проблем, як поступальний розвиток матеріально-технічної бази сфери спорту і фізичної культури, досягнення масовості в їх організації, посилення бази професійного сектора і інші.

Кабінет Міністрів Республіки за роки незалежності прийняв понад десяти постанов, спрямованих на подальший розвиток спортивного руху шляхом створення нових товариств, будівництва спортивних споруд, вироблення умов для перекладу на професійну основу різних груп спортсменів. За роки суверенного розвитку представники країни на Олімпійських Іграх, чемпіонатах і кубках Азії, Азіатських іграх і на інших великих міжнародних змаганнях завоювали 731 золоту, 736 срібну та 845 бронзових медалей. Це безперечно вражає.

Підготовку фахівців з фізичної культури і спорту здійснює Узбецький Державний інститут фізичної культури. У ньому щорічно навчається близько 2 тисяч студентів. Вищий навчальний заклад готує викладачів фізичного виховання і тренерів-викладачів зі спорту.

За останні роки в республіці прискореними темпами розвиваються окремі види спорту, матеріально-технічна база яких модернізується з урахуванням прийнятих у світі вимог. У цьому ряду показова база узбецького футболу, де зафіксовано участь 36-ти команд. У їх розпорядженні 231 стадіон, 5231 футбольне поле, а також численні майданчики для гри в міні-футбол, футзал. З найпопулярнішого в республіці виду спорту проводиться чемпіонат та першість Узбекистану, Кубок Республіки.

Футбол – невід’ємна частина культурного життя Узбекистану. Історія Узбецького футболу має глибокий і міцний корінь, який починається на початку ХХ-го століття. Уже в 1912-му році все населення Фергани і Коканда «захворіло хворобою»

цієї гри, яка нині називається «гра мільйонів». У 1928-му році була заснована національна збірна команда Узбекистану. В 1956-му році був заснований футбольний клуб «Пахтакор», який до сьогоднішнього дня вважається найсильнішою командою не тільки в Узбекистані, але й у всій Азії. Команда в 1962-му та 1982-му роках зайняла 6-е місце в чемпіонаті колишнього Радянського Союзу. А 1968-го року представники команди вийшли у фінал кубка колишнього Радянського Союзу.

У 1991-му році після здобуття незалежності Футбольна Федерація Узбекистану (ФФУ), починаючи з 1994-го року, стала повноцінним членом Азіатської Футбольної Конфедерації (АФК) і ФІФА. Таким чином, команди країни отримали право участь в міжнародних турнірах. Змагання чемпіонату Світу і Азії, Олімпійські та Азіатські ігри дали можливість змінити ставлення до футбольних фахівців, тренерів на всіх рівнях з боку керівництва федерації.

У 1994-му році національна збірна Узбекистану стала чемпіоном азіатських ігор, що проводився в Хіросімі – Японія. Це вважається найбільшою перемогою збірної Узбекистану до сьогоднішнього дня. Також у 2000-му році збірна команда Узбекистану з футзалу посіла друге місце в Чемпіонаті Азії.

Національний спорт

Узбецький народ багато століть славиться своїми борцями-Палвані і легендарними наїзниками, які є основоположниками національних видів спорту Узбекистану, таких як Кураш, белбоглі Кураш, турон і бойкурган.

Завдяки незалежності, стало можливим представити світові наші національні види спорту, які є культурною спадщиною країни.

Якщо Японія у спортивному світі асоціюється у мільйонів шанувальників спорту як батьківщина дзюдо, карате, сумо, Китай – ушу і кунг-фу, Корея – таеквондо і сірим, Англія – футболу, Канада – хокею з

шайбою, США – бейсболу, баскетболу, американського футболу і т. д., то тепер національні види спорту Узбекистану – кураш, белбоглі кураш, турон, бойкурган і інші на міжнародній спортивній арені будуть асоціюватись із нашою державою.

На сьогоднішній день боротьба Кураш набула розвитку в більш ніж у 50-ти країнах світу, за якою, крім чемпіонатів і першостей світу, проводяться й континентальні змагання. Відрадно відзначити, що включення боротьби Кураш в програму Азіатських ігор є ще однією з найважливіших подій в історії спортивного руху не тільки в Узбекистані, але і в світі.

Туризм

Туристу, хоч трохи знайомому з історією людства, немає необхідності думати над питанням: «Чим такий привабливий туризм в Узбекистані і що виділяє його серед сотень інших туристичних напрямків?». Тому що відповідь очевидна. Тим же, чим майже два з половиною тисячоліття тому

манила Олександра Македонського ця земля, яка називалася древніми греками Трансоксіаною. Тим, чим зачарував арабів край, званий ними Мавераннахром – край двох великих центральноазіатських річок – Аму-Дар'ї і Сир-Дар'ї, могутніх міст-оазисів, населених вмiлими ремісниками, край щедрих полів і садів, що дарують напоєні сонцем врожаї.

Хвилями проходили по родючих землях і тисячолітніх містах македонці, араби, монголи, кожен раз проголошуючи і засновуючи вічні імперії. Їх вічні імперії розвіяні вітрами часу, розсипалися і нині засипані піском, а народи цієї землі – майстровиті, вмiлі, підприємливі, вправні, відкриті і гостинні так само радіють щедрому сонцю і кожному новому обличчю.

Звичайно ж, туризм в Узбекистані традиційно асоціюється з містами-об'єктами Всесвітньої

спадщини ЮНЕСКО – Самаркандом, Бухарою і Хівою. Їх історія сягає в глиб віків, старо-давні стіни фор-течних валів пам'я-тають фаланги Олександра Македонського, орди Чингісхана і бойо-ві порядки воїнів Тамерлана.

Древній самаркандський Афрасіаб, де вам покажуть місце стародавнього палацу, де Олександр Великий в нападі гніву вбив Кліта. Священна Бухара, чий величний мінарет Калян

настільки вразив монголів, що його наказав не руйнувати навіть безсердечний повелитель Всесвіту Темур-джин. Дивовижне місто-музей під відкритим небом Хіва, яке, завдяки віддаленості від більшовицького максималізму комуністів, збереглося для нащадків майже в первозданній красі.

Але не тільки ці міста, що є об'єктами Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, приваблюють тисячі і тисячі гостей. Кожне місто Узбекистану дає сотні підстав відвідати їх. Це Ташкент, Коканд, Андижан, Шахрісабз – нескінченна сучасна східна казка.

Найвибагливішого гурмана здатний здивувати вишуканий ташкентський весільний плов. Викуваний родовими ковалями в Шахріхане ніж-пічак розсіче найтоншу павутинку. Уяву знавця вразять мільйони стібків шахрисабзької ручної стародавньої традиційної вишивки стилів «басма» і «Іроки». А є ще маргіланський атлас. Ферганське різьблення по дереву. Сурхандар'їнський Тандир-кебаб. Андижанські керамічні блюда. Ріштанські теракотові глечики.

Різноманіття природи Узбекистану – від гірськолижних трас Чимган і Бельдерсея до спекотних пісків пустелі Каракуми – вразять уяву мандрівника, який вперше занурюється в дивний світ Центральної Азії. Величезні простори країни займають пустелі Кизилкум і Каракум. У колись Голодному степові на баштані зріють ароматні медові дині розміром з торпеду. Незвичайна краса плато Устюрт нагадає мандрівникові космічні знімки неземних пейзажів далеких планет. Гори Узбекистану не такі високі, як Гімалаї або Альпи – висота піку Хазрет-Султан становить 4643 метра над рівнем моря, але й тут можна зробити захоплюючий похід по горами Тянь-Шаню, Гіссар та інших гірських систем.

У різних частинах країни можна побачити, як дбайливо зберігаються наскельні малюнки-петрогліфи пізнього кам'яного віку – творчість доісторичної людини, що дійшла до нас крізь товщу десятків тисяч років.

При цьому протягом усієї подорожі по країні у вас буде можливість відчувати гостинність і дружелюбність її жителів, для яких привітність і повага до гостей в крові. «Гість понад рідного батька – Mehmon otangdan ulug». Так тут говорять і так тут роблять. У долинах річок, які з давніх-давен служать центрами землеробства Узбекистану, ви познайомитеся з сільським життям народів Узбекистану. Вони охоче розкажуть вам про життя, культуру та історію свого краю, трішки, звичайно, додадуть фантазії, але обов'язково пригостять зеленим чаєм, що приємно освіжає в літню спеку.

Пам'ять про найсмачніші і солодкі натуральні фрукти й овочі, якими так славиться Узбекистан, ви збережете на все своє життя. Так що Узбекистан – це цікаво. Яскраві враження і цікавий відпочинок тут гарантовані протягом останніх 2343-х років з часів Олександра.

Використані джерела:

1. <https://www.advantour.com/rus/uzbekistan/culture.htm>
2. <https://uzbekistan.lv/kultura/>
3. <https://cabar.asia/ru/osobennosti-i-problemy-razvitiya-nauki-v-uzbekistane/>
4. <https://mift.uz/ru/menu/ob-uzbekistane>
5. <http://www.uzembassy.kz/ru/page/informaciya-ob-uzbekistane>
6. <http://www.inasto.ru/uzbekistan.htm>
7. <https://www.panda-travel.by/countries/uzbekistan>

ТУРКМЕНИСТАН

Республіка Туркменістан
туркм. *Türkmenistan Respublikasy*

Прапор

Герб

Гімн: «Garaşsyz, bitarap, Türkmenistanyň döwlet gimni»
Державний гімн незалежного, нейтрального Туркменістану

Столиця Ашгабат
37°58' пн. ш. 58°20' сх. д.

Офіційні мови туркменська

Форма правління Президентська республіка
- Президент Гурбангули Бердимухамедов

Незалежність 27 жовтня 1991
- від СРСР

Площа 488 100 км² (52-га)
- Загалом
- Внутр. води 4,9 %

Населення 5 851 000 осіб
- оцінка 2018
- густота 10 5/км² (208-ма)

ВВП (ПКС) 2008 р., оцінка
- Повний 30.332 млрд. \$
- На душу 5 756 \$
населення

ІЛР (2007) 0.8394 (medium) (109-та)

Валюта	Туркменський манат (ТМТ)
-Часовий пояс	(UTC+5)
- Літній час	(UTC+5)
Коди ISO 3166	ТКМ
Домен	.tm
Телефонний код	+993

Туркменіста́н (туркм. *Türkmenistan*) або Республіка Туркменістан (туркм. *Türkmenistan Respublikasy*) — держава в Центральній Азії. Межує з Казахстаном на півночі, Узбекистаном — на півночі і сході, Іраном і Афганістаном — на півдні. На заході омивається Каспійським морем.

Туркменістан — член ООН, Організації ісламської співпраці.

З 1924 по 1991рр. Туркменістан входив до складу СРСР на правах союзної республіки (Туркменська Радянська Соціалістична Республіка). Незалежність Туркменістану була проголошена в жовтні 1991-го року.

Історія

У минулому Туркменістан належав до різних державних формацій; у XVI — XVII столітті частина входила до Бухарського і Хівинського ханств, частина належала Ірану; у 1880-х рр. Туркменістан окупувала Росія; у 1917-1921 роках він був ареною боротьби народів Туркестану з радянськими окупантами; з 1921-го – область у складі Туркестанської АРСР; з 1924-го – союзна республіка. Економічний і політичний суверенітет проголошений у 1990-му році. Туркменія підтримала збереження СРСР на референдумі 1991-го року. У жовтні 1991-го була декларована незалежність після широкого схвалення на референдумі. Республіка приєдналася до СНД у грудні 1991-го року. У ОБСЄ й ООН прийнята в 1992-му році. Прийнято нову Конституцію, обраний парламент у кількості 60 чоловік, Сахад Мурадов став прем'єр-міністром.

Уряд і політика

Нинішня система влади в Туркменістані сформувалася у 1992-1993 рр. За цей час Комуністична партія республіки була перетворена у Демократичну партію, ради всіх рівнів скасовані, і в той же час були сформовані нові органи центральної і місцевої влади. За Конституцією Туркменістан є республікою.

Перший президент держави Сапармурат Ніязов (1991–2006 рр.). З 2006-го року Президентом є Гурбангули Бердимухамедов.

Сапармурат Ніязов

Президент

Найвищою посадовою особою Туркменістану є Президент, він водночас Голова Кабінету Міністрів, голова Народної Ради (Халк Маслахати), голова Демократичної партії (ДП та інші організації об'єднані у т. з. Рух національного відродження), голова Ради Старійшин, Верховний головнокомандувач Збройних Сил, голова Ради оборони і національної безпеки, керівник Цивільної оборони, президент Гуманітарної асоціації туркмен світу.

Президент Туркменістану володіє правом законодавчої діяльності; його укази мають силу закону; він також має право ввести в країні надзвичайний стан.

Гурбангули Бердимухамедов

Законодавча влада

Парламент Туркменістану (Меджліс) складається з 125 депутатів. Діє на постійній основі. Парламент ухвалює Конституцію, вносить до неї зміни, приймає закони, призначає дати виборів Президента та Меджлісу, затверджує програму діяльності Кабінету Міністрів і бюджет.

Меджліс Туркменістану

Народна Рада (Халк Маслахати)

Народна Рада є найвищим органом представницької влади республіки. Вона збирається в особливих випадках. У її роботі беруть участь 160 осіб: депутати парламенту (50 ос.), стільки ж представників виконавчої влади, які призначаються Президентом (міністри, керівники місцевих органів влади, старійшини тощо), а також 60 народних представників, які обираються спеціально у Народну Раду. Народна Рада – це особливий державний інститут. Він не має конкретних владних повноважень. Однак приймає рішення з принципових питань життя республіки: вносить поправки в Конституцію, приймає рішення про проведення референдумів, вносить рекомендації щодо основних напрямків політичного, економічного і соціального розвитку держави. Наприклад, 27-го грудня 1995 р. Народна Рада проголосила Туркменістан нейтральною державою.

Виконавча влада

Ключовою фігурою у структурі виконавчої влади Туркменістану є хяким – глава адміністрації веляяту (області), шахеру (міста), етрапа (району). Хяким є представником Президента. Він несе персональну відповідальність за стан справ на довірєній йому території перед Президентом.

Монумент «Аркадаг» (туркм. Arkadag binasy; «Аркадаг бінаси») на проспекті Багтиярлик в Ашхабаді.

Органи місцевого самоврядування

Як органи місцевого самоврядування у Туркменістані діють т. з. генгеші, що обираються з авторитетних представників населеного пункту (міста, села, мікрорайону). У компетенцію генгеші входить: затвердження місцевого бюджету, вирішення соціальних питань у межах міста, села, селища, мікрорайону, вулиці.

Адміністративний поділ Туркменістану

Туркменістан поділений на 5 *велятів* (областей) та один столичний округ. Кожен велят поділяється на *етрани* (райони).

Велаят (область)	ISO 3166-2	Центр	Площа	Населення (2001 р.)
місто Ашгабат	ТМ-S	Ашгабат	260 км ²	730,000
Ахальський велаят	ТМ-A	Анау	97260 км ²	785,800
Балканський велаят	ТМ-B	Балканабат	139300 км ²	479,500
Дашогузький велаят	ТМ-D	Дашогуз	73400 км ²	1,196,700
Лебапський велаят	ТМ-L	Туркменабат	93700 км ²	1,160,300
Марийський велаят	ТМ-M	Мари	87200 км ²	1,287,700

Радянський період

До 1919-го року територія сучасного Туркменістану входила до складу Закаспійської області Російської імперії та частково до Бухарського ханства, яке було васалом Росії. В 1919-му році радянською владою було створено Туркестанську Радянську Федеративну Республіку (столиця Ташкент), куди увійшла більша частина сучасного Туркменістану, який був виділений в окрему адміністративну одиницю у 1921-му році. У 1924-му році сусідня Бухарська Народна Радянська Республіка була ліквідована, а її західні регіони, населені переважно туркменами, об'єднані з Туркменською областю і утворена Туркменська Радянська Соціалістична Республіка.

Період незалежності

В 1992-му році на території колишньої Ашхабадської області створюється Ахальський велаят з центром спочатку в Ашгабаті, потім – в Аннау, а після здійснення проекту «Рухабат» – в Рухабаті Балканська та Марийська області переіменуються, відповідно, на Балканський і Марийський велаят. Ташаузька область стає Дашогузьким велаятом, Чарджууська – Лебапським. Місто Ашгабат перетворюється в окрему адміністративну одиницю, яка не входить в жоден велаят.

Географія

Мапа Туркменістану

Туркменістан з космосу

Межує на півночі з Казахстаном і Узбекистаном, південному сході з Афганістаном, півдні з Іраном, на заході омивається Каспійським морем; площа 488100 км²; столиця Ашгабат; рельєф: близько 90 % країни становлять пустелі, включаючи Кара-Кум (площа близько 310800 км²), головна річка Амудар'я.

Берегова лінія Каспійського моря у межах Туркменістану на півдні порізана слабо, а на півночі має звивисті контури, утворюючи затоки (Кара-Богаз-Гол, Туркменбаші і Туркменську), півострови (Дарджа, Челекен) і коси; береги низинні, піщані. На узбережжі розташовані острови Огурчинський, Камишлиада та ін.

У південній частині республіки простягаються гори Копетдаг (висота близько 2942 м); на північному заході від них розташовуються два відособлених хребти: Малий Балхан (до 777 м) і Великий Балхан (до 1881 м). До Копетдагу з півночі прилягає передгірна рівнина, що на заході зливається з прикаспійською низинною рівниною. На південному сході у межах Туркменістану заходяться північні передгір'я Паропамиза – височини Бадхиз (до 1267 м) і Карабиль (до 984 м), розділені річкою Мургаб. На крайньому південному сході – відріг Гіссарського хребта Кугітангтау (до 3139 м, найвища вершина республіки). На заході – Красноводське плато (до 308 м), на північному заході – південна окраїна плато Устюрт. У межах прикаспійської низинної рівнини піднімаються: височини Небитдаг (39 м), Боядаг (134 м), Кумдаг, Монджукли (27 м) та ін. На півночі і північному сході від передгірної рівнини Копетдагу простягаються Каракуми, що розділяються на Центральні (або Низинні) і Заунгузькі. У межиріччі Амудар'ї і Теджену розташовуються Південно-Східні Каракуми.

Клімат

Клімат різко континентальний, посушливий, з великою річною і добовою амплітудами температур, малою вологістю повітря, високою випаровуваністю і невеликою кількістю опадів. Характерні жарке і сухе літо, м'яка і малосніжна, іноді холодна зима, коротка волога весна, суха осінь. Середня температура січня від -5 °С на північному сході до -4 °С у районі Атреку.

Гори Копетдаг взимку

Середня температура липня – 28°C на північному сході і 32°C на півдні. Опадів – 80 мм на рік у низов'ях Амудар'ї, до 150 мм у Каракумах, 200-300 мм у передгір'ях і полонинах, до 400 мм і більше у горах (максимум у весняно-зимовий період). Сніговий покрив мінливий, зазвичай тримається кілька днів (у північних районах і горах). Вітри постійні, переважають північно-східні, північні, північно-західні; у передгір'ях Копетдагу влітку дме сухий жаркий вітер гармсиль. При зміні сезонів – пилові бурі. Вегетаційний період 200-270 діб.

Гори Копетдаг влітку

Водойми

Близько 80 % території Туркменістану позбавлена постійного поверхневого стоку; річки є тільки у південних і східному периферійних районах. Єдина багатоводна річка – Амудар'я, що протікає східною частиною країни, має два повноводдя: навесні – менше (від дощів і танення снігів у низьких гірських областях) і влітку – головне (від танення льодовиків і снігів у високогірних районах). Амудар'я несе у своїх водах величезну кількість наносів, що сприяють підвищенню родючості зрошуваних земель. Каракумським каналом води Амудар'ї дійшли до Бахардена – 900 км (1975 р.). На півдні найбільші річки – Мургаб, Теджен і Атрек (влітку у низовинах

пересихають) – з весняними повенями; стік Мургаба і Теджена у зв'язку з будівництвом на них водоймищ і проведенням Каракумського каналу врегульований. З північного схилу Копетдагу стікає багато коротких річок, води яких майже повністю збираються для зрошення. Велику роль для пасовищного скотарства відіграють підземні води (часто засолені). Значне місце у водному господарстві пустелі належить зимово-весняним поверхневим дощовим водам. По долинах річок, Каракумському каналові розташовані оазиси.

Річка Амудар'я

Більша частина озер солоні; вони зустрічаються на каспійському узбережжі і в руслі Узбою (найбільше з них – Куули). З прісних озер виділяються Ясхан (використовується для водопостачання м. Небит-Даг) і Топиатан у долині Узбою. У горах – озера карстового походження Коу-Ата (у Бахарденській печері) і Хорджунли (у Кугитангтау).

Економіка

Туркменський манат

Туркменістан – індустріально-аграрна країна. Основні галузі промисловості: нафтогазодобувна та нафтопереробна, машинобудівна та металообробна, харчова, легка. Транспорт – автомобільний, залізничний, трубопровідний, морський, річковий. Гол. порт: Туркменбаші. Міжнародне летовище – в Ашгабаді.

Енергетика

Володіючи великими запасами природного газу (15-20 трлн куб. м) і нафти (1,5-2,0 млрд т), Туркменістан увійшов до числа важливих експортерів паливних ресурсів.

Туркменська нафтовидобувна платформа у Каспійському морі.

Країна експортувала біля 35 млрд м³ природного газу за 2018 рік, головним чином до Китаю. Великий попит на енергоносії у світі підняв ціну на газ і підвищив увагу до туркменських покладів газу. Амбіційним проектом є газопровід ТАПІ. Він повинен бути прокладений від найбільшого туркменського газового родовища Галкиниш до кордону з Афганістаном в районі колишньої Кушки, потім через весь західний і південний Афганістан і вийти на кордон з Пакистаном недалеко від пакистанського міста Кветта і далі простягнутися до кордону з Індією. Загальна протяжність трубопроводу ТАПІ повинна скласти 1814 км, з яких 774 км припадає на територію Афганістану. Проектна пропускна потужність магістралі складе 33 млрд. куб. м на рік, введення в експлуатацію намічене на 2020 р.

Промисловість

До основних галузей промисловості Туркменістану належать очищення і переробка нафти і природного газу, виробництво скла, тканин (переважно бавовняних) і одягу, харчова промисловість. Як і в інших секторах народного господарства, уряд активно співпрацює з іноземними компаніями з метою модернізації виробництва.

Сільське господарство

Збирання бавовни на полях туркменськими жінками.

Більша частина орних земель Туркменістану, площа яких становить майже 810 тис. га, все ще використовується для вирощування бавовни. У 1980-х роках Туркменістан виробляв понад 1,3 млн т бавовни за рік. Приблизно чверть – високоякісних сортів. У наш час, коли бавовняні сівозміни частково замінюються зерновими, що не тільки важливо для забезпечення продовольством, але й сприяє раціональнішому використанню водних ресурсів. З інших культур вирощуються кукурудза, дині, виноград і овочі. Незважаючи на різні плани передачі земель фермерам, сільське господарство в основному залишається у державному секторі економіки.

Важливу роль відіграє тваринництво – розведення каракулевих овець, тонкорунних кіз, верблюдів і племінних коней. Провідне місце належить традиційній галузі тваринництва – вівчарству, на частку якого припадає приблизно 30 % валової продукції цієї галузі сільського господарства. В основному розводяться вівці каракульської і сараджинської порід.

Демографія

Молода туркменка у національному вбранні.

Туркмен в традиційному одязі зі своїм верблюдом.

Релігії

Переважаюча більшість населення Туркменії становлять мусульмани (в основному, суннітського толку) – 89-90%. Християни становлять близько 9% населення, решта конфесії – 2%. У 2016-му році в Туркменії вступив в силу новий закон «Про свободу совісті та релігійні організації» та була створена особлива державна Комісія по роботі з релігійними організаціями та експертизи ресурсів, що містять релігійні відомості, видавничої та поліграфічної продукції в Туркменії, яка наділена низкою повноважень з нагляду за релігійними організаціями.

Кількість населення

Згідно оцінок за станом на кінець 2018-го року загальна чисельність населення склала 5 851 512 осіб, з них жінок – 2 851 529 осіб, чоловіків – 2 765 983 осіб. Найбільші міста – Ашгабат (більше 1 млн. осіб), Туркменабад, Дашгогуз, Мари.

Місто Ашгабат

Освіта, медицина, соціальні заходи

Туркменістан може похвалитися розвинутою системою установ, в яких можна здобути освіту будь-якого рівня – від початкового до вищого. Ця система включає в себе дитячі садки, школи, професійні ліцеї, ВНЗ різних рівнів акредитації, а також спеціалізовані школи-інтернати для дітей з обмеженими можливостями, які перебувають на повному державному забезпеченні.

Також у сфері освіти проводиться масована робота по укладанню обопільних угод з іншими державами про визнання дипломів національного зразка за кордоном. Функціонують також обмінні програми навчання туркменських студентів у ВНЗ КНР, України, Туреччини, Російської Федерації, Малайзії та інших країн.

Тенденції до реформування туркменської системи освіти зачіпають всі сфери науково-навчального процесу, а також всі ступені інфраструктури.

В 2013/2014 навчальному році була впроваджена абсолютно нова, двадцятирічна система навчання. Тепер отримання середньої освіти розпочнеться для маленьких туркменів з шестирічного віку. Перший етап – початковий, він буде відбуватися протягом чотирьох років, з 1-го по 4-й класи відповідно. Другий етап – основна середня освіта – буде полягати в періоді з 5-го по 10-й клас. А вже в 11-12 класах буде проводитися спеціалізація навчання з потрібних для майбутніх студентів напрямків, і цей етап вже буде вважатися загальною середньою освітою.

Вища освіта в Туркменістані має одну особливість. У цій країні відсутній сегмент приватного навчання. Всі вищі навчальні заклади країни знаходяться в державному віданні. На цей час у Туркменістані є 6 університетів, 11 цивільних інститутів, одна академія і одна консерваторія. Все туркменські вузи, крім трьох, розташовані в Ашгабаді: Туркменський державний університет ім. Махтумкулі, Туркменський державний медичний університет, Туркменський сільськогосподарський університет ім. С.А. Ніязова, Міжнародний університет нафти і газу, Університет інженерних технологій Туркменістану ім. Огуз хана, Міжнародний університет гуманітарних наук і розвитку, Туркменський державний інститут культури, Туркменський державний інститут транспорту і зв'язку, Національний інститут спорту і туризму Туркменістану, Туркменський національний інститут світових мов ім. Д. Азаді, Інститут міжнародних відносин МЗС Туркменістану, Туркменський державний інститут економіки і управління, Туркменський державний фінансовий інститут, Туркменський державний архітектурно-будівельний інститут, Державна академія мистецтв Туркменістану і Туркменська національна консерваторія. Крім столичних навчальних закладів, існує Туркменський державний педагогічний інститут в Туркменабаді, Туркменський державний енергетичний інститут в Мари і Туркменський сільськогосподарський інститут в Дашогуза.

Державний медичний університет Туркменістану

Державний медичний університет Туркменістану (туркм. Türkmenistanyň Döwlet lukmançylyk uniwersitety) – вищий навчальний заклад медичного профілю в Республіці Туркменістан. Знаходиться в підпорядкуванні Міністерства охорони здоров'я і медичної промисловості і Міністерства освіти Туркменістану.

Державний медичний університет Туркменістану.

Університет утворений 29-го грудня 1931-го року під назвою Туркменського державного медичного інституту. Після його нагородження в 1981-му році орденом «Дружби народів» перейменовано в Туркменський орден Дружби народів державний медичний інститут. Дану назву інститут носив до 1997-го року, коли був знову перейменований в Державний медичний інститут Туркменістану.

27-го серпня 2010-го року Державний медичний інститут Туркменістану був скасований указом Президента Туркменістану Гурбангулі Бердимухамедова, а на його основі створено Державний медичний університет Туркменістану, який став його правонаступником з передачею всіх приміщень і обладнання інституту новому університету. З 1-го вересня 2010-го року університет розташовується в новому будинку, розташованому на проспекті Арчабіль, в так званому «медичному містечку», недалеко від будівлі міністерства охорони здоров'я і медичної промисловості і ряду медичних установ.

Основним завданням університету є забезпечення медичних установ і фармацевтичних підприємств Туркменії висококваліфікованими лікарями і фахівцями. Крім того, важливим напрямком роботи вузу є розробка нових методик діагностики та лікування захворювань, удосконалення наукової бази для діяльності закладів охорони здоров'я Туркменії.

Дистанційні методи навчання на факультеті післядипломної підготовки та удосконалення лікарів.

На момент відкриття університету 1-го вересня 2010-го року навчання проводилось на 5-ти факультетах: лікувальному, педіатричному, стоматологічному, фармацевтичному, медико-профілактичному. Через рік, у вересні 2011-го року, в університеті було відкрито факультет спортивної медицини. У 2012-му році відкрито факультет післядипломної підготовки та вдосконалення лікарів, а також факультет військової медицини. У 2015-му році в державному медичному університеті відкрита підготовка за напрямом «Санітарно-епідеміологічна служба».

Спорт

Спорт в Туркменістані має давнє коріння. Багато видів боротьби традиційно вважаються національними видами спорту, проте в даний час найпопулярнішими видами спорту є футбол і боротьба.

Туркменський спорт за останні роки все більш яскраво заявляє про себе на світовій арені. Найрізноманітніші спортивні змагання регулярно проводяться на базі державних установ, вузів і шкіл країни. Визначальну роль в динамічному розвитку національного спорту відіграють такі чинники, як наявність прекрасно обладнаних спортивних комплексів і високого тренерського потенціалу. У всіх етрапах є спортивні школи, всього – 114 шкіл.

Найпопулярніші види спорту в Туркменістані: кінний спорт, стрільба з луку, футбол. Футбол – один з ключових напрямків спортивної активності в республіці і вже багато десятиліть вважається в Туркменістані одним з найулюбленіших видів спорту.

Хокей – екзотичний для жаркого клімату вид спорту – зобов'язаний своїм народженням появі Льодового Палацу, зведеного в 2006-му році з трибунами всього на 1000 глядачів. Потужний імпульс для свого розвитку він отримав після того, як в 2011-му році відчинив двері Спортивний комплекс із зимових видів спорту з двома льодовими аренами і трибунами на 10 тисяч глядачів. Хорошим стимулом для розвитку цього виду спорту став перший в історії вітчизняного хокею розіграш Кубка Президента Туркменістану.

Розвиток ахалтекінського конярства піднято в Туркменістані в ранг пріоритетів державної політики. Планомірно реалізуються заходи щодо подальшого розвитку конярської галузі, модернізації її інфраструктури,

примноження поголів'я чистокровних ахалтекінців, активізації міжнародного співробітництва в цій галузі, популяризації різних видів кінного спорту і національних традицій верхової їзди. Результатом цієї роботи є побудовані в Туркменістані чудові кінноспортивні комплекси.

У Ашгабадському кінноспортивному комплексі діє навчальний центр з критим манежем для підготовки спортсменів з таких видів кінного спорту, як стрибки, марафон, конкур і іншим видам. У селі Аба Аннаева Гекдепінського етрапу Ахалського веляята побудовані коннозаводський комплекс на 600 голів ахалтекінських скакунів, селище для конярів, а також навчально-методичний і карантинно-ветеринарний центри, що відповідають міжнародним вимогам.

Здравниці

На території Туркменістану розміщено кілька широко відомих здравниць, серед яких найбільшою популярністю користуються санаторії «Моллагара», «Байрамалі» та «Арчман». Кожний з них зв'язаний з цілющими мінеральними водами і грязями, що лікують найрізноманітніші, в тому числі й складні системні захворювання нирок, серця, нервової системи, при порушеннях опорно-рухового апарату, травмах хребта і спинного мозку. Туристичний потенціал цих курортних і лікувальних комплексів величезний.

Відносини між Туркменістаном та Україною

Туркменістан визнав Україну як незалежну державу 20-го грудня 1991-го року. Дипломатичні відносини між Україною й Туркменістаном встановлено 10-го жовтня 1992-го року. За цей час політичні контакти між двома країнами, зокрема на вищому рівні, були активними та результативними. Вони безпосередньо впливали на взаємовигідний розвиток українсько-туркменського співробітництва. Зокрема, були прийняті та підписані важливі для обох країн угоди. В 1995-му році – Угода про підготовку фахівців для Туркменістану в навчальних закладах України, у 2000-му році – Контракт між Національною акціонерною компанією «Нафтогаз України» і Державною торговельною корпорацією «Туркменнафтогаз» на купівлю-продаж природного газу. Неодноразово відбувались офіційні взаємні візити президентів двох країн.

Підсумки 2018-го року віщують Туркменістану сприятливе майбутнє. Незважаючи на світову економічну кризу і фінансові проблеми в багатьох країнах, туркменська економіка демонструє стабільне зростання. 6-госерпня 2018-го року було оголошено про те, що населення столиці перевищило 1 мільйон жителів.

Туркменістан в списку світових лідерів за доведеними запасами природного газу займає четверте місце після Росії, Ірану та Катару. Згідно з даними компанії, підтверджені запаси природного газу в країні з 2007-го по 2017-й рік збільшилися в 7,5 рази. Слід також зазначити, що Туркменістан – одна з країн із найнижчими цінами на бензин в регіоні. 2018-й рік позначився великими проектами і в транспортній сфері. Здано в експлуатацію Міжнародний морський порт міста Туркменбаші, Міжнародний аеропорт міста Туркменабат, залізниця Серхетабат-Тургунді. Ставиться завдання підключити Афганістан до транспортно-логістичної системи Туркменістану і через неї до міжнародної транспортної мережі.

Регулярне проведення різних міжнародних заходів перетворили Туркменістан у величезний майданчик гуманітарного співробітництва більшості народів світу. У глобальній інтеграції народів світу ключовими механізмами виступають фестивалі, форуми і виставки в області культури і туризму, які проводилися в країні досить часто за останній рік.

Туркменістан і в сфері охорони здоров'я зробив якісний прорив. В рамках розвитку лікарень, госпіталів та інших медичних центрів було побудовано і відремонтовано понад 50 медустанов. Варто особливо підкреслити відкриття до Дня працівників охорони здоров'я санаторію «Аваза» на узбережжі Каспію, який пропонує лікувальні послуги слінг-терапії, механотерапії, голкорексфлексотерапії, лікування холодом, мінеральної і морською водою.

Виходячи з вище викладеного, цілком доречна пропозиція Меджлісу країни провести 2019-й рік під девізом «Туркменістан – Батьківщина успіхів і досягнень».

Використані джерела:

1. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%BA%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F>.
2. <https://ukraine.tmembassy.gov.tm/ru/news/11815>.
3. <https://centralasia.news/2395-itogi-2018-goda-predveschayut-turkmenistanu-blagopriyatnoe-budushee.html>.

TYHIC

Загальні дані

Туніс, офіційна назва –**Туніська Республіка**, країна на півночі Африки на узбережжі Середземного моря; найменша за площею арабська держава Північної Африки. Туніс є найбільш північною країною в Африці і частиною природного кордону між Західним і Східним Середземномор'ям.

Президенти

Попередній президент Зін аль-Абідін бен Алі займав свій пост з 7-го листопада 1987-го року по 14-те січня 2011-го року. 1987-го року він змінив Хабіба Бургібу. Хабіб Бургіба був беззмінним керівником країни від часу здобуття незалежності від Франції в 1956-му році. У 1957-му в країні була ліквідована монархія.

У 1987-му році старий президент Хабіб Бургіба, засновник туніської держави, призначив генерала Зін ель-Абідіна Бен Алі на пост прем'єр-міністра. Вже через шість тижнів у результаті медичного огляду Хабіб Бургіба був визнаний нездатним виконувати обов'язки. Два роки Зін-аль-Абідін бен Алі правив країною з прем'єрського крісла, а в 1989-му році був обраний президентом і з тих пір не залишав цей пост до 2011-го року.

При першому президенті була прийнята конституція (1959-й рік), введена багатопартійна система, були введені світські суди і цивільні норми сімейних відносин (скасовано багатоженство), жінкам були надані виборчі права. У 2002-му році під приводом боротьби з тероризмом був проведений референдум про внесення до конституції поправок, що скасовують обмеження кількості президентських термінів і віковий ценз для кандидата в президенти.

Президент обирається строком на 5 років. Прем'єр-міністр і кабінет міністрів призначаються президентом.

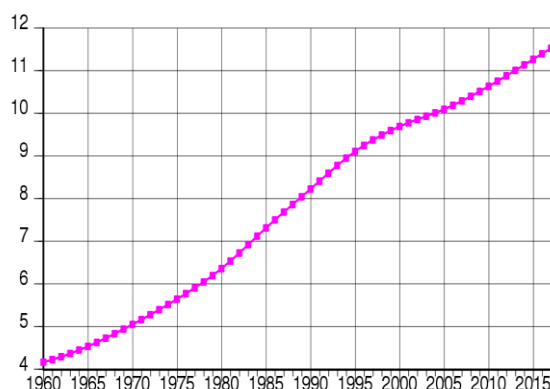
Глави регіонів і місцевих органів самоврядування призначаються урядом. Місцеві ради муніципального та окружного рівня формуються на виборній основі.

Населення

Чисельність: 11,57 млн. чол. (2018р.).

Етнічний склад – арабів: 98%. Решта – європейці: 1%, євреї: 0,2%.

Державна релігія – іслам сунітського напрямку, також поширені іудаїзм і християнство.

Державні/офіційні мови – арабська. Поширена французька.

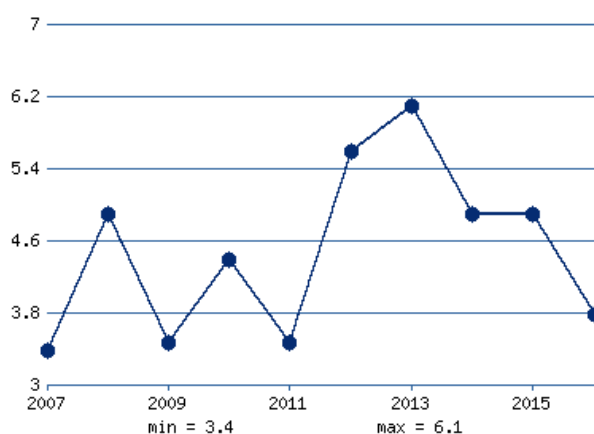
Писемність – 81,8% (2015 р.); чоловіки – 89,6%, жінки – 74,2%.

Грошова одиниця - туніський динар (станом на лютий 2019 р. 1 дол.США.=3 тун. динари).

Економіка

Туніс – аграрно-сировинна країна, одна з найрозвиненіших в Африці. Основні галузі промисловості: нафтодобувна та нафтопереробна, хімічна, гірничо-металургійна, харчова, текстильна, цементна. У Тунісі розвинуті всі види транспорту. Основні порти: Туніс, Сфакс, Бізерта, Габес, Схіра, Сус. Нафтовий термінал в Схірі на березі затоки Габес пов'язаний з внутрішніми районами нафтовидобутку нафтопроводами. П'ять великих міст мають у своєму розпорядженні власні аеропорти: Аль-Увайна (Туніс-Карфаген), Монастір, Джерба, Таузар і Табарка.

Інфляція Тунісу, %

За даними: ВВП - \$21,3 млрд. Темп зростання ВВП – 5 %. ВВП на душу населення - \$2283. Прямі закордонні інвестиції — \$ 0,577 млрд. Імпорт — \$ 9,6 млрд. (г.ч. Франція – 27 %; Італія – 19,5 %; Німеччина – 12,3 %; Іспанія – 4,3 %; Бельгія – 3,8 %). Експорт — \$ 9 млрд. (г. ч. Франція – 27 %; Італія – 21,4 %; Німеччина – 15,1 %; Бельгія – 6,4 %; Лівія – 4 %).

Основні статті імпорту – машини і обладнання, сира і перероблена нафта, продовольчі товари, транспортні засоби, деревина, а також бавовна-сирець і бавовняна пряжа.

Експортують текстильні товари і шкіру, хімічні і супутні товари, машини і транспортне обладнання, сільськогосподарські продукти і продовольчі товари, мінеральну сировину, паливо і мастильні матеріали. Важливі статті експорту – фосфорити і продукти їх переробки, оливкова олія, вино, свинець, залізо і сталь.

Сільське господарство

Є п'ять сільськогосподарських районів: родючі гірські долини півночі, де вирощується пшениця; північно-східні області, що спеціалізуються на виробництві цитрусових і винограду; північна частина центрального району, відома своїми оливками; центральний район – центр

вівчарства і оазиси посушливої південної частини центральної області.

Головні сільськогосподарські культури – пшениця, ячмінь, кукурудза, овес і сорго. Обсяги виробленої в Тунісі сільськогосподарської продукції не покривають потреби населення, тому країна вимушена імпортувати пшеницю і інші продовольчі культури.

Важливе місце займає виробництво фруктів, які складають важливу статтю експорту. На експорт вирощуються оливки, апельсини, фіги, фініки і виноград. Крім того, в країні обробляють помідори, картоплю, дині, зелений перець-чили та інші види перцю, цукровий буряк, абрикоси і мигдаль. Важливе місце в тваринництві займає вирощування овець, курчат і кіз, велика увага приділяється також розведенню великої рогатої худоби, коней і верблюдів.

Корисні копалини

Країна має запаси бариту, залізних руд, калійних солей, нафти і газу, фосфоритів (родовище Гафса), поліметалічних руд та інших корисних копалин. Найважливіша мінеральна сировина – нафта, хоча за її запасами Туніс набагато поступається сусіднім країнам. Перші значні родовища нафти були виявлені у 1964-му в районі Бормі, поблизу південного кордону з Алжиром.

Основні корисні копалини Тунісу станом на 1998-1999 рр.

Корисні копалини	Запаси		Вміст корисного компонента в рудах, %	Частка у світі, %
	Підтверджені	Загальні		
Барит, тис. т	3200	5000	35 — 50 (BaSO ₄)	0,9
Залізні руди, млн т	58	106	56 (Fe)	
Калійні солі в перерахунку на K ₂ O, млн т	19	34	1,5 (K ₂ O)	0,3
Нафта, млн т	45,1	264		
Плавииковий шпат, млн т	1	1,5	29 (CaF ₂)	0,5
Природний горючий газ, млрд м ³	78			0,1
Свинець, тис. т	313	700	4,2 (Pb)	0,3
Фосфорити, млн т		40,5	15 (P ₂ O ₅)	
Цинк, тис. т	550	1760	11,7 (Zn)	0,2

Релігія

Конституція Тунісу встановлює свободу віросповідання і уряд дотримується цього принципу. Мусульманські свята, такі як Курбан-байрам, Ураза-байрам і Маулід ан-Набі, є святковими вихідними днями. Держава визнає свята інших релігій, особливо монотеїстичних.

щодо кількості практикуючих мусульман немає. Є маленький прошарок суфістів.

Основною і офіційною релігією Тунісу є іслам, який сповідує 99% населення. 85% тунісців належать до малікітського мазхабу сунітської гілки ісламу, інші – до ханафітського мазхабу. Релігійний календар надає широкі можливості для відправлення релігійних ритуалів, однак точних даних

Спорт

З 1994-го року місцевий спортивний клуб Golf Yasmine виступає організатором змагань різного рівня. Так, в 1994-му році в Тунісі проводився Challenge Tour, а в 2000-2001 роках – World Shot Gun і Середземноморські ігри.

У 1994-му і 2004-му роках в Тунісі проходили фінальні турніри Кубка африканських націй з футболу.

У 2005-му році в Тунісі відбувся чемпіонат світу з гандболу.

З 2006-го року регулярно проводиться чемпіонат Тунісу з гольфу.

У 2009-му році в Тунісі пройшов один з етапів розіграшу кубка світу з ралі-рейдів – ралі-рейд OiLibya de Tunisie.

Туризм

Туніс – невелика держава Північної Африки. Для розквіту туризму є всі передумови – північ і схід країни омиваються водами Середземного моря,

на території держави знаходяться руїни легендарного Карфагена, клімат сприяє комфортному відпочинку. І місцева родзинка – таласотерапія, яка нічим не поступається аналогічній послугі, що надається на кращих курортах Європи. Але, все-таки, вся інфраструктура туризму в цілому знаходиться поки лише на старті свого розвитку – через політичну ситуацію і недостатне

фінансування особливого комфорту чекати не варто.

Погода в Тунісі комфортна, без виснажливої спеки влітку. Купальний сезон тривалий, з травня по початок листопада. Готелі, що розташовані на узбережжі, зазвичай досить затишні і добре озеленені. Практично в кожному готелі є власні салони таласотерапії і охороняється ділянка пляжу. Екскурсії та розваги в Тунісі – це тур по Сахарі, огляд Карфагена, місцевих музеїв і пам'яток, дайвінг і поїздка в Сіді-бу-Саїд.

В'їзд на територію Тунісу безвізовий, досить мати діючий закордонний паспорт і на митниці заповнити необхідні документи. Ввезення і вивезення валюти, коштовностей, спиртного і деяких виробів регулюється спеціальними правилами, які варто знати заздалегідь. Туніс – країна, в якій основна релігія – іслам, і, хоча тут дуже лояльно ставляться до європейських традицій і звичок, все ж не слід забувати про особливості менталітету і строгих вдачі мусульман.

Культура

Культура Тунісу є результатом злиття безлічі культур: пунічної, римської, іудейської, християнської, арабської, мусульманської, турецької та французької. Туніс став місцем зустрічі різних цивілізацій і його трьохтисячолітня культура свідчить про те, що ця країна, завдячуючи своєму географічному положенню, перебувала в центрі поширення великих цивілізацій і світових релігій.

В історії Тунісу різні середземноморські культури неодноразово змінювали один одного. Після падіння Карфагена на території Тунісу

утвердилася Римська імперія, пам'ятники якої в даний час щедро розкидані по території Тунісу. Сім пам'яток, в тому числі амфітеатр в Ель-Джемі і розкопки Карфагена, мають статус об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Після багатьох століть розвитку християнства під впливом Африканської церкви країна потрапила під арабський вплив. У цей період Кайруан став визнаним культурним центром. В результаті турецького завоювання в XVI-му столітті центр ваги змістився в Стамбул, що дозволило місцевим представникам влади здобути незалежність, яка протрималася до встановлення французького впливу. Франція сприяла модернізації Тунісу.

Рушійні сили туніської культури виключно різноманітні і відзначені змішаною спадщиною: музей Бардо, архітектурний стиль міста Сіді-Бу-Саїд, медини Тунісу і Суса, кухня поєднує французький багет, круасани і сир з італійською пастою, змішання Андалузії і оттоманських мотивів у музиці. Освіта значною мірою перебуває під впливом арабської ментальності, що позначається на Туніській літературі.

Освіта

До 1958-го року освіта в Тунісі була доступною лише для привілейованої меншості (14% населення). Зараз освіті надається надзвичайно велике значення, на неї витрачається 6% ВВП. Базова освіта є обов'язковою для хлопчиків та дівчат у віці від 6-ти до 16-ти років з 1991-го року.

Туніс – мусульманська країна, але зі світським урядом. Велике значення надається рівності хлопчиків та дівчат.

Особливо великий пріоритет – у вивченні мови. Змалку діти вчаться розмовляти туніською арабською мовою. Коли діти ідуть до школи у п'ятирічному віці, вони вивчають Класичну Арабську мову. З восьми років вони вивчають французьку, а – з десяти років – англійську мови.

Структура базової освіти. Від 3-х до 6-ти років – дошкільна освіта. Цей етап освіти є відносно новим, необов'язковим та платним.

Від 6-ти до 12-ти років – початкова школа (1-6-й класи). Цей етап спрямований на надання початкової освіти, розвиток засобів пізнання та основ письмового та усного мовлення, а також читання та арифметики. Також він має на меті розвиток розумових здібностей дітей та допомогу у набутті навичок у природничих та гуманітарних науках, розвитку фізичних здібностей, моторики, а також формування почуття громадянської та соціальної відповідальності.

Від 12-ти до 14-ти років – підготовча школа (7-9-й класи) Цей етап спрямований на розвиток в учнів комунікаційних навичок арабською мовою та двома іноземними мовами, а також закріплення знань початкової школи. Деякі учні можуть отримувати альтернативне навчання у центрах професійної освіти.

Від 14-ти до 18-ти років середня освіта. Доступна лише для учнів, які закінчили 9 класів і отримали сертифікат про базову освіту. Перший рік навчання є загальним для всіх учнів, а наступні три роки відбувається спеціалізація.

Від 19-ти до 25-ти років – вища освіта. У Тунісі є 162 заклади вищої освіти, серед яких 22 Вищі Інститути Технічної Освіти (ISET), і 6 Вищих Інститутів Педагогічної Освіти (ISFM). Свідома політика популяризації вищої освіти призвела до підвищення рівня грамотності і проклала шлях до освіти, що триває все життя.

Література

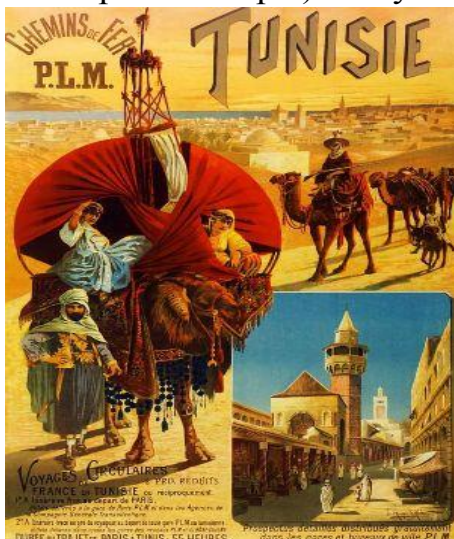
Туніська література існує в двох формах: арабською і частково французькою мовами. Перші туніські літературні твори арабською мовою

обумовлені приходом арабської цивілізації в регіон, що датується VII-м століттям. Французька література з'явилася після встановлення французького протекторату в 1881-му році. Національна бібліографія нараховує тисяча двісті сорок дев'ять неакадемічних книг, з яких 885 озаглавлені арабською мовою. Близько третини книг написано для дітей.

Кіно

У 1897-му Ш. Шіклі організував перші кіносеанси. У 1907-му був відкритий постійно діючий кінотеатр. У 1922-му Шіклі зняв короткометражний фільм «Зохра». Національна своєрідність відрізняла перший повнометражний ігровий фільм Шіклі «Око газелі» (1924 р.). У період колоніального панування Франції фільми знімалися переважно французькими кінематографістами. Це були головним чином екзотичні пригодницькі картини: «Швець Мааруф» (1921 р., режисер Р. Дессор), «Ясміна» (1926 р., режисер А. Югон), «Божевільний з Кайруана» (1939 р., режисер Ж. А. Крезі, перший фільм арабською мовою), «Бім» (1949 р., режисер А. Ламоріс) і ін. у 1946-1954 рр. в Тунісі діяла кіностудія «Африка».

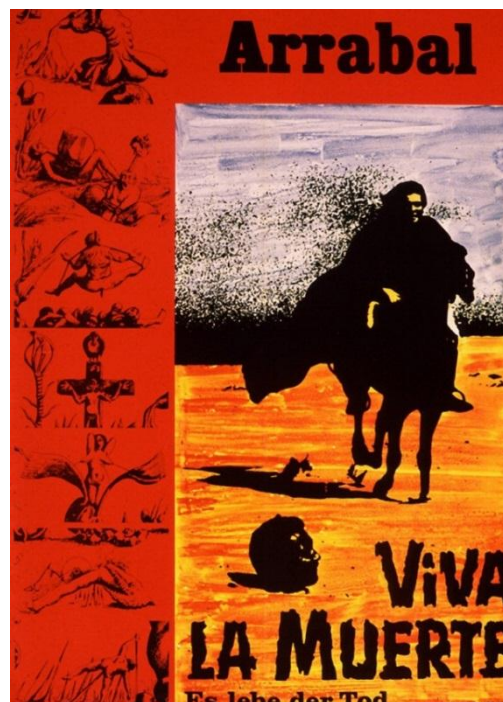
Після завоювання незалежності (1956 р.) було створено Туніське акціонерне товариство по виробництву і прокату фільмів (1957 р.; САТПЕК), налагоджений випуск короткометражних фільмів – хроніальних («Як голосувати», 1958 р., режисер М. Куїді; «Добровольці Бізerti», 1960 р., режисер Хліфі; «Земля і люди», 1963 р., режисер Х. Бен Халима і ін.) і ігрових («Дядя Мосбах іде в місто», 1960 р., режисер Хліфі; «Мова на відкритті», 1964 р., режисер Куїді; «Лист»,

1965 р., режисер С. Бен Аїша; «Багач на день», 1965 р., режисер Ф. Бугедір і ін.).

Перші повнометражні фільми ставилися за участю Франції («Гоха», 1958 р., режисер Ж. Баратьє) і НДР («Хаміда», 1965 р., французький режисер Ж. Мішо-Майа, в радянському прокаті «Пізнє каяття»). У фільмах Хліфі «Світанок» (1966 р.), «Повстанець» (1967 р.), «Фелахи» (1970 р., с НРБ), «Крики» (1973 р.) в яскравій видовищній формі були відтворені різні аспекти боротьби туніського народу за незалежність. Інтересом до соціальних питань відзначені також роботи режисера Бен Халімі («Паршивий Хліфа», 1969 р.), Б. Бабая («А завтра?», 1972 р.), С. Кулібали («Доля», 1977 р.). В річищі європейського авангардистського кіно створені картини «Мохтар» (1968 р., режисер Бен Аїша), «Дивна смерть» (1969 р., режисер Бугедір і французький режисер К. Д'Анна), «Юсра» (1971 р., режисер Р. Фершо, з Швейцарією), «Манекенщица» (1978 р., режисер Аїша). Міжнародне визнання отримали стрічки «Сежнан» (1974 р., режисер А. Бен Аммар) про виступ туніських робітників проти колоніального режиму в 1950 р., «Посли» (1976 р., режисер М. Хтарі) про долю арабських емігрантів у Франції та «Сонце гієн» (1977 р., режисер Р. Бахи, з Нідерландами) про руйнування традиційного укладу життя маленького села під впливом масового припливу туристів, «Азіза» (1980 р., режисер Бен Аммар) про важку долю жінки в сучасному Тунісі, «Тінь землі» (1982, режисер Т. Луїш, з Францією) про повну поневірянь життя сім'ї бідного пастуха, «Бал пекла про мамлюків» (1982 р., режисер А. Буасейдо, спільно з ЧРСР), «Переправа» (1982 р., режисер М. Б. Махмуд) про важку долю туніського емігранта, «Мое село» (1982 р., режисер М. Хамами), «Ангели» (1984 р., режисер Р. Бахи).

Щорічно в Тунісі проводиться 3-5 повнометражних і близько 20 короткометражних фільмів.

Діє понад 100 кінотеатрів, велика частина репертуару яких складають французькі та американські фільми (до 400 стрічок на рік). У 1949 р. зародився рух кіноклубів. У 1953-му році був створений національний кіноархів (нині кіноархів САТПЕК), в 1962-му році організована Асоціація кіно-любителів, яка з 1964-го року раз на два роки проводить фестивалі аматорських фільмів в Келібії. З 1966-го року раз на два роки в Тунісі проводиться Карфагенський фестиваль фільмів країн Африки і Арабського Сходу.

Незалежність

У 1956-му році Туніс став незалежною монархічною державою. Главою держави став Мухаммад VIII аль-Амін, який незабаром прийняв королівський титул. Свято Незалежності відзначається 20-го березня.

25-го липня 1957-го року національні збори скасували монархію та проголосили Туніс республікою, на чолі якої став Хабіб Бургіба. В перші роки незалежності у правлячих колах були сильні позиції панарабізму і керівництво країни всерйоз розглядали ідею створення Арабської Ісламської Республіки. З початку 60-х в країні де-факто встановився однопартійний режим під керівництвом партії «Неодустур», перейменованої в

1964-му році в Соціалістичну дустурівську партію.

У 1961-му році між Тунісом і Францією стався збройний конфлікт через вимоги Бургіби про негайне виведення французьких військ з бази в Бізерті. В результаті почалися франко-туніські переговори про евакуацію французів з Бізерти і поступове виведення французьких військ з території бази. Остаточно французький військовий флот залишив Бізерту 15-го жовтня 1963-го року.

На загальних виборах 1-го листопада 1981-го року всі місця в парламенті дісталися правлячої Соціалістичної дустурівській партії, яка виступає в коаліції із Загальним туніським об'єднанням праці.

27-го вересня 1985-го року були розірвані дипломатичні відносини з Лівією через «антитуніські заходи» Муаммара Каддафі, який надав притулок ряду туніських опозиціонерів.

Вибори 2-го листопада 1986-го року опозиція бойкотувала в силу жорстокості внутрішньої політики. Знову всі місця в парламенті дісталися правлячій партії.

У травні 1987-го року в країні була розгромлена підпільна «хомейністська» мережа, що нібито готувала державний переворот.

7-го Листопада 1987-го року в умовах погіршення економічного становища, посилення внутрішньої політики та піднесення войовничого ісламу в країні сталася «Жасминова революція», коли беззмінний президент країни Хабіб

Бургіба, схильний до постійної ротації адміністраторів, був зміщений прем'єр-міністром Бен Алі за згодою всіх ключових міністрів і силових відомств.

У січні 2011-го року в результаті масових акцій протесту президент Бен-Алі втік з країни. Події отримали назву Другої жасминової революції і поклали початок Арабській весні. Голова туніського парламенту Фуад Мебаза був проголошений президентом.

23-го жовтня 2011-го року в Тунісі відбулись вибори до Установчих зборів. В результаті голосування перемогла ісламістська «Партія відродження», що отримала 89-ть з 217-ти місць. Друге місце зайняла лівоцентристська партія «Республіканський Конгрес» – її представники отримали 29 депутатських мандатів, третє місце - «Народна петиція» (26 мандатів), четверте – партія «Ат-Такаттуль» (20 мандатів). НПУ почав свою роботу через місяць після виборів, які завершилися 23 жовтня.

12-го грудня 2011-го року на виборах президента кандидатуру Монсефа Марзукі підтримали 153 з 217 депутатів Національних установчих зборів Тунісу. Вибори були безальтернативними – найбільші фракції попередньо узгодили кандидатуру Марзукі.

У грудні 2014-го президентом був обраний Беджі Каїди Ес-Сєбсі.

Використані джерела:

1. Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2004. Т.6. 768 с.
2. Tunisia's tourism grappling with job losses. BBC World. 15 July 2015. Retrieved 16 July 2015.
3. Solutions, EIU Digital. "Tunisia Economy, Politics and GDP Growth Summary - The Economist Intelligence Unit". country.eiu.com.
4. "Human Development Index (HDI)" hdr.undp.org. HDRO (Human Development Report Office) United Nations Development Programme. Retrieved 11 December 2019.
5. "The World Factbook". CIA.gov. Central Intelligence Agency. Retrieved 12 May 2019.

ГАНА

Столиця Аккра.

Населення 29,8 млн.

Площа 238 537 км².

Різниця в часі з Україною 0 год влітку, 0 год взимку.

Мова Англійська.

Релігія Християнство, католицизм, іслам.

Грошова одиниця Седі (GHC).

Телефонний код країни +233.

Після проголошення незалежності британської колонії Золотий Берег в 1957-му році країна стала називатися «Гана». Цей топонім походить від «гана» – титулу правителів імперії Гана, який означає «воєначальник».

Гана розташована на заході Африки. Межує Кот-д'Івуаром на заході, з Буркіна-Фасо на півночі та з Того на сході, а з півдня омивається водами Гвінейської затоки Атлантичного океану.

Гана – це дуже дружня країна, яка ідеально підходить для туристів, які вперше подорожують Африкою. Люди тут, як правило, ввічливі та привітні. Хоча з їхнім спокійним ставленням і з відсутністю споряджених туристичних місць, поїздка на початку може бути трохи дратівливою. Але насправді це є однією із насолод перебування у цій країні.

Гана – неймовірно християнізована країна. Цим вона виділяється не тільки серед країн Західної Африки, а й взагалі в світі. Практично кожен магазин, крамничка і заклад називається тут з використанням релігійних атрибутів. Контора по виготовленню штампів «Бог з нами», кафе «Бог великий», торгове підприємство «Ніщо, окрім Христа» і все інше в тому ж дусі.

Прапор Гани – один з офіційних символів держави.

Складається з африканських кольорів – червоного (зверху), золотого (посередині) і зеленого (знизу). Гана як перша держава, що здобула незалежність після Другої світової війни, була основоположником цих кольорів. Червоний колір позначає революційний дух і жертви мучеників країни в їх боротьбі за незалежність; золотий колір символізує достаток мінералів на території держави; зелений колір позначає рясну рослинність,

природні ресурси та ліси Гани. Багато інших африканських країн, що здобули незалежність пізніше, бачили в прапорі Гани приклад і вибирали схожі прапори, з тим, щоб виразити африканську ідею. Ще в ХІХ-му столітті ці кольори використовувалися в Ефіопії – першій незалежній африканській країні, хоча у той час вони ще не були панафриканськими символами. На середній смугі зображена п'ятикутна чорна зірка, яка позначає звільнення держави, а також єдність і патріотичний дух, проявлений жителями країни в боротьбі з колоніалізмом. Зірка була запозичена у судноплавної компанії з назвою «Black Star Line». Прапор Гани був придуманий Теодосією Саломе Око і вперше був прийнятий 6-го березня 1957-го року слідом за оголошенням країною про незалежність від британського правління. Прапор пройшов через кілька змін, наприклад, з 1964-го по 1966-й роки, коли колір середньої смуги з золотого був замінений на білий. Сучасна версія прапора Гани була прийнята 28-го лютого 1966-го року. Пропорції прапора: 2 до 3.

Герб Гани використовується з 4 березня 1957-го року Єлизаветою ІІ.

Герб країни проектував Амон Котеї – житель Гани. Герб складений із варязького щита, який ділиться на чотири частини зеленим геральдичним хрестом святого Георгія із золотими контурами, який підтримують два золотих орла. У кожній частині щита знаходиться інший символ:

- У правому верхньому куті перехрещені посох та церемоніальний меч на синьому полі символізують місцеву адміністрацію.
- У лівому верхньому куті геральдичний замок на морських хвилях на синьому полі символізує Національний Уряд.

- У правому нижньому куті дерево какао символізує сільськогосподарське багатство країни.
- У правому нижньому куті будівля копальні (шахти) символізує мінеральне багатство країни.
- У центрі зеленого геральдичного хреста – Золотий Лев символізує безперервний зв'язок між Ганою та Великобританією.
- Клейнод у вигляді чорної п'ятикутної зірки із золотими контурами, яка стоїть на червоно-золотому-зеленому вінку, символізує полярну зірку Африканської Свободи.
- Щитотримачі – це два золоті орли, в яких на шиях підвішені чорні зірки на стрічках національних кольорів Гани (червоний, золотий, зелений), що символізує хоробрих захисників, які стоять на вахті охорони країни.
- Девіз: «FREEDOM AND JUSTICE» («СВОБОДА ТА ПРАВОСУДДЯ»), написаний червоними буквами на золотій стрічці, знаходиться під щитом.

Історія

На території Гани існували культури середнього та пізнього неоліту. Етнічна структура населення сформувалась у результаті контактів мігрантів з автохтонним населенням. Основою їх господарства були видобуток золота і торгівля, зокрема невідьниками. Найпершими відомими державами на території сучасної Гани були королівства Доomba Мампрусі на півночі, які досягли свого піку розвитку в 12-13 столітті.

Першими європейцями, які висадилися тут 1471 р., були португальці. У 1482 р. вони заснували торгове поселення. Відтоді цю територію називали Золотий Берег. У 17-му столітті вздовж узбережжя побудували свої форти англійці, нідерландці, данці, шведи, німці. Від кінця 17-го до початку 19-го століття – район інтенсивної работоргівлі. У 19-му столітті колоніальна експансія Великої Британії призвела до англо-ашантійської війни. До початку 20-го століття територія Гани стала англійською колонією, що складалася з 3-х володінь: власне колонії – Золотий Берег, Ашанті та протекторату Північних територій. За Версальським мирним договором 1919-го року до Золотого Берега було приєднане Британське Того, західна частина Німецького Того.

Арка Незалежності

У 1957-му році колонію Золотий Берег проголошено незалежною державою Гана (від 1960-го року – республіка). Уряд незалежної Гани очолив засновник Народної партії конвенту (НПК, заснована 1949-го року) К. Нкрума. НПК висунула програму некапіталістичного розвитку країни. Від 1966-го року у Гані відбулися численні військові перевороти. 1979-го року і 1981-го року їхнім керівником був лейтенант Дж. Роулінгз, який 1992-го року ввів багатопартійну систему та став першим президентом (від 2000-го року – Дж. Куфуор). Гана – член Співдружності Націй, ОАЄ, ООН, МВФ, СОТ.

Населення

Чисельність населення – 29 658 823 (Перепис населення 2018 року).

Річний приріст – 1,9% (фертильність – 3,6 народжень на жінку, 2010р.).

Середня тривалість життя – 59 років у чоловіків, 62 роки у жінок (2010р.).

Грамотність населення старше 15 років – 57,9% (за переписом 2010 року).

Міське населення – 55% (2010р.).

Етнічний склад: Акан 45,3%, мосі 15,2%, еве 11,7%, адангме 7,3%, гуан 4%, гурма 3,6%, Грус 2,6%, і інші племена (за переписом 2010 року).

Мови: офіційний – англійська (знає близько третини населення), ашанті 14,8%, еве 12,7%, фанга 9,9%, борін 4,6%, дагомба 4,3%, адангме 4,3% та ін. (за переписом 2010 року).

Національні свята Гани

1 січня – Новий рік

6 березня – День Незалежності Гани

Рухома дата квітень – травень – Великдень і Великодні свята

1 травня – День солідарності трудящих

25 травня – День Африки

4 червня – Річниця перевороту 1979 року

1 липня – День Республіки

1 листопада – День Всіх Святих

перша п'ятниця грудня – День Фермера

25 грудня – Різдво

31 грудня – День Революції

Аккра – столиця країни

Перше поселення на сучасній території міста було засноване в XV-му столітті плем'ям га, яке мігрувало з півночі. З появою на Гвінейському узбережжі європейських купців Аккра перетворилась на важливий торговельний центр, за контроль над яким боролися племена: га, акім, аквапім, ашанті. До кінця XIX-го століття місто було значним пунктом работоргівлі, а також торгівлі золотом та пальмовою олією. У 1850-му році місто включене в Межі англійської колонії Золотий Берег. У 1876-му році англійці перенесли резиденцію колонії з Кейп-Коста в Аккру і в 1876-1957-х роках вона була столицею колоніальної влади британської колонії Золотий Берег. Із 1957-го року місто є столицею незалежної Гани.

Аккра (англ. Accra) – столиця і найбільше місто Гани. Порт на березі Гвінейської затоки.

Аккра – фінансовий, торгово-промисловий та культурний центр країни. Центр промислово-енергетичного району Акосомбо-Тема. Розвинені металообробка, механічно-збірна, текстильна, харчова, легка промисловості. Підприємства по збиранню електро- та радіоапаратури. Вузол залізниць та автошляхів. Міжнародний аеропорт. Місто є центром виробництва ремісничих виробів із золота та срібла.

За африканськими мірками Гана вкрай політично стабільна. Тут конституційно вибирають вже четвертого Президента поспіль, в той час як у сусідів постійні громадянські війни і один довічний диктатор приходить на зміну іншому. В Аккрі навіть побудували кілька сучасних будівель.

Встановили урни. Поставили громадські туалети. Від англійців залишилися поштові скриньки, але використовується вони як тумби для афіш.

У всій країні для перевезення вантажів на невеликі відстані використовуються вози на ручній тязі. З них же часто потім і торгують.

У центрі столиці навіть є спеціальні знаки – з возами не можна.

В районі рибацького села працює громадська духова. Дівчатка – ліворуч, хлопчики – направо.

Увечері сільські збираються біля телевізора.

Рано вранці місцеві сідають в човни і йдуть в море за уловом.

Клімат

Гана розташована в тропічному поясі, в якому відбувається постійне чергування дощових і сухих сезонів. Більшу частину року стоїть суха погода. Клімат екваторіальний мусонний, на південному заході — перехідний до екваторіального. З природно-кліматичної точки зору Гана розділена на південь і північ. На півдні клімат вологий, з вічнозеленими тропічними лісами, на півночі посушливий район, з саванами і чагарниками. Температура висока круглий рік, і тільки на півночі вона вночі знижується. Середня місячна температура коливаються в межах від 28° до 30° у прибережному та лісовому районах і від 16° до 33° на півночі.

Економіка Гани

Основа економіки Гани – сільське господарство, в якому зайнята більше ніж половина працездатного населення. Гана імпортує більшу частину промислових споживчих товарів і все промислове обладнання.

Основою сільського господарства Гани є вирощування какао-бобів. У 2010-му році майже третина оброблюваної землі була зайнята під шоколадні дерева, частка какао-бобів у загальній сумі експортних надходжень становила 31%. Ця культура обробляється в основному в лісовій зоні в дрібних господарствах площею 1-2 га. Селяни продають какао-боби індивідуально або найчастіше через кооперативи державної закупівельно-експортної компанії – Управління з торгівлі какао Гани. До недавнього часу це був єдиний шлях збуту продукції, на закупівельні ціни якої встановлювала ця компанія. З середини 1980-х років ціни на какао-боби були настільки низькими, що щороку майже 1/5 врожаю вивозилася контрабандою в сусідні країни – Буркіна-Фасо, Кот-д'Івуар і Того. З метою збільшення виробництва какао-бобів, зменшення їх контрабандного вивозу і поліпшення фінансового стану селян на зламі 1980-1990-х років приватні компанії з закупівлі какао-бобів отримали більшу свободу. Однак держава зберігає провідні позиції (75%) в експорті какао-бобів і підтримує суворий контроль за якістю продукції. У 2015-му році врожай какао-бобів у Гані становив 509 тисяч тонн, що дозволило їй посісти третє місце у світі з виробництва цієї культури, поступаючись лише Кот-д'Івуару та Бразилії. Експорт какао-бобів і золота забезпечує майже всі експортні надходження. Врожай головної експортної культури – какао-бобів – залежить від погодних умов, а прибутки від їх продажу – від коливань цін на світовому ринку.

Інші експортні товари – банани, цитрусові, кокосові горіхи, кава, горіхи кілка, ядра олійної пальми. На місцевих підприємствах здійснюється переробка каучуку, бавовни, пальмового масла та кенафа, замітника джуту. Головні продовольчі культури для місцевого споживання – маніок, кукурудза, рис, ямс, таро, а на півночі – просо та сорго. Багато селян тримають кіз, овець, свиней і домашню птицю, у північних районах – велику рогату худобу. Обсяг ВВП – 54,5 млрд. доларів США (2015р.), у розрахунку на одну особу – 2500 доларів США. Частка ВВП сфери послуг – 38,8%, сільського господарства – 36,6%, промисловості – 24,6%. Природні ресурси: золото, тропічна деревина, алмази, боксити, нафта, марганець, каучук. Більшу частину ганського золота дають багаті родовища в районі Обоаси, які розробляє компанія "Ашанті голдфілдс корпорейшн", що знаходиться в спільній власності уряду Гани та британської багатонаціональної гірничовидобувної корпорації "Лонро".

Рибальство забезпечує дві третини внутрішніх потреб країни. Працюють: алюмінієвий, ливарний, нафтопереробний, тракторний, автоскладальний, радіо- і електротехнічний заводи, підприємства

гумотехнічної, скляної, цементної, деревообробної, взуттєво-шкіряної, харчової промисловостей.

Прибуток від туризму складає близько 300 млн. доларів США на рік. Головні торговельні партнери: Велика Британія, США, Нідерланди, Німеччина, Італія, Франція та інші. Зовнішній торговельний баланс з Україною: експорт – 28,5 млн. дол., імпорт – 54,7 млн. дол.

Відповідно до Бюджетної заяви 2018-го року «Повернення Гани до роботи» макроекономічних показників виглядають наступним чином:

Загальний реальний ВВП зріс приблизно на 7,8% в першій половині 2017-го року (6,6% в першому кварталі і 9,0% у другому кварталі) в порівнянні з 2,7% в тому ж періоді 2016-го року. Загальне зростання ВВП, ймовірно, оцінюються в 7,9% в кінці 2017-го року в порівнянні з початковим прогнозом 6,3%.

Не нафтовий реальний ВВП зріс приблизно на 4,0% в першому півріччі 2017-го року (4,0% в першому кварталі і 3,9% у другому кварталі) в порівнянні з 5,9% в тому ж періоді 2016-го року. За попередніми оцінками, зростання не нафтового ВВП на 4,8% в кінці 2017-го року.

Інфляція на кінець періоду склала 11,6% в жовтні 2017-го року в порівнянні з 15,8% за той же період в 2016-му році.

Загальний дефіцит бюджету в грошовому вираженні у вересні 2017-го року склав 4,5% від ВВП проти цільового показника в 4,8% від ВВП і зростання в 6,4% за той же період у 2016-му році.

Первинне сальдо показало позитивне сальдо в розмірі 0,3% ВВП у вересні 2017-го року, як і планувалося, і являє собою значне поліпшення в порівнянні з дефіцитом в 1,6%, реалізованим за той же період в 2016-му році.

Сальдо рахунку поточних операцій зареєструвало дефіцит, оцінюваний в 0,2% ВВП в серпні 2017-го року в порівнянні з 2,6% в серпні 2016-го року.

Валові міжнародні резерви країни (включаючи нафтові фонди та обтяжені активи), які до кінця вересня 2017-го року становили 6,9 млрд. доларів США, покрили імпорт за 3,9 місяці в порівнянні з 4,8 млрд. доларів США, або 2,5 місячного імпорту, зареєстрованого в той же період 2016-го року.

Митні правила

Відвідувачі, що прибувають або вилітають Гани з сумою більш ніж \$ 5000 готівкою, зобов'язані декларувати її на кордоні.

Суворі правила регулюють ввезення в країну або вивезення з Гани дорогоцінних металів та каміння, таких як золото та алмази. Тільки ліцензовані агенти Ганської комісії з маркетингу дорогоцінних мінералів (Ghana Precious Minerals Marketing Commission) мають право обробляти експортно-імпортні операції цих природних ресурсів. Будь-яка угода без схвалення Комісії є незаконною і/або шахрайською. Спроби обійти ці правила караються позбавленням волі.

В окремих випадках подорожуючих, які прибувають до Гани та мають при собі сучасні електронні пристрої (наприклад, відеокамери та портативні

комп'ютери), можуть зобов'язати внести 17,5 відсотків від вартості товару. Для повернення депозиту відвідувачі повинні зв'язатись з Митним офісом в центрі міста Аккра за 48 години до вильоту.

Система освіти

Система освіти включає 6-річну початкову школу, 3-річні молодшу та старшу середні школи. У систему вищої освіти входять: університет Гани у Легоні (передмістя Аккри), університет природознавства та технічних наук у Кумасі, Військовий коледж Ачимота в Аккрі, університет у Кейп-Кості. Наукові дослідження проводять: Академія мистецтва та наук Гани в Аккрі, Рада наукових і технічних досліджень та інші. Центральна бібліотека в Аккрі.

Культура, мистецтво, література

Церемонії і святкування – єдиний вид розваг для місцевих жителів. Для всіх жителів села прийнято відвідувати будь-які похоронні церемонії. Ганайці святкують фестиваль Панафест, під час якого жителі країни шанують багату спадщину країни. Хомів або «насмійка над голодом» – ще один традиційний фестиваль країни, який святкується регулярно.

Ашантійці відомі своїм ремісництвом, у них добре виходить робити ручні інструменти, збирати ляльки, плести тканину кенте, різати по дереву, робити вироби з кераміки і глини, а також прикрашати ці глиняні та керамічні вироби. Малювання *адінкра* – унікальна форма мистецтва, яка використовується спеціально для фестивалів або святкувань.

У Гані набули поширення три типи музики. Перша – традиційна музика, яка звучить під час фестивалів або похорону; друга – музика для світського життя, що поєднується з традиційними формами музики та іноземної музики; і третя – хорова музика, що виконується в концертних залах.

Музиці зазвичай акомпанують традиційні музичні інструменти, на зразок: ахатсе, ганкогуя, кагана, кіді, сого, атсімева, кпалога, барабанів, і багатьох інших.

Центр національної культури

Консерватизм – основа поведінки в Гані. І це зовсім не удавана гидливість до європейського лібералізму і пропаганди сексуальних меншин. У Гані класичні сімейні відносини складають найвищу цінність. Тут у порядку речей допомагати родичам, у тому числі і фінансово, особливо трепетне ставлення помітно до дітей.

З часу виходу в світ в 1958-му році першої збірки національної прози і поезії «Голосу Гани» література Гани пройшла значний шлях розвитку від невеликих побутових описових творів до великих форм – романів і повістей, які враховують художні відкриття світової романістики. Література Гани представлена: поетом Кофі Анійдохо, прозаїком Айі Квеї Арма, письменницею Аммой Дарко, письменниками Ефуа Сазерленд, Ама Ата Айду, Бедіако Асаре, Аму Джолето, Асаре Конад, Атуквей Окай, Селбі Ашонг-Катай і іншими. Ряд творів Ганських письменників друкувався в журналі «Всесвіт».

Видатні люди Гани

Рафаель Ернест Грейл Арматто (12 серпня 1913р. – 22 грудень 1953р. Гамбург) – ганський письменник, поет, політик, лікар, антрополог, етнограф.

Кофі Абрефа Бусіа (11 липня 1913р. – 28 серпень 1978р., Оксфорд, Великобританія) – державний і політичний діяч Гани, другий прем'єр-міністр Гани (з 1969р. по 1972р.). Историк. Доктор філософії.

Ефраїм Аму (13 вересня 1899р. – 2 січня 1995р.) – ганський композитор, фольклорист, музикознавець і педагог. Представник народності еве.

Філіп Комі Гбеґбо (14 січня 1904р. – 24 вересень 1976р.) – ганський композитор, диригент, музикознавець і педагог.

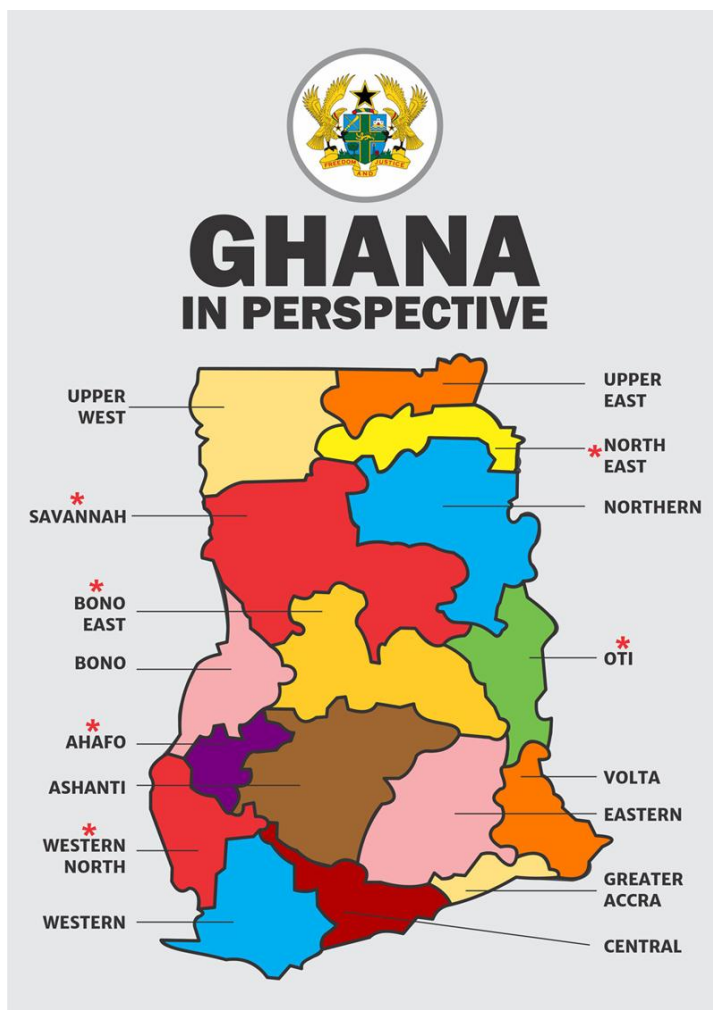
Комлев Афеку Думор (3 жовтня 1972р, Аккра, Гана – 18 грудень 2014 року, Лондон, Великобританія) – ганський журналіст, який працював на «BBC World Service», ведучий програми «Focus on Africa» («Фокус на Африку»).

Кваме Ентоні Аппіа (8 травня 1954 року, Лондон, Великобританія) – американський філософ, культуролог, письменник ганського походження. Займається питаннями: політичної філософії, філософії мови, африканської інтелектуальної історії, расової теорії, семантики, моралі.

Леонард Ерік Ньютон (26 вересня 1936 року) – ганський і кенійський ботанік, спеціалізується на вивченні і систематики пологів "Aloe" і "Caralluma".

Різні регіони Гани

Гана розділена на 10 адміністративних районів, поділених на 170 районів.

Область	Столиця
Ашанті (Ashanti)	Кумаси (Kumasi)
Бронг Ахафо (Brong Ahafo)	Суньяні (Sunyani)
Центральна (Центр) (Central)	Кейп-Кост (Cape Coast)
Східна (Eastern)	Кофорідуа (Koforidua)
Велика Аккра (Greater Accra)	Аккра (Accra)
Північна (Northern)	Тамале (Tamale)
Верхній Схід (Upper East)	Болгатанга (Bolgatanga)
Верхній Захід (Upper West)	Ва (Wa)
Вольта (Volta)	Хо (Ho)
Західна (Захід) (Western)	Секонді-Такораді (Sekondi-Takoradi)
Саванна (Savannah)	Дамонго (Damongo)
Східне (-ий) Боно (Bono East)	Течиман (Techiman)
Оті (Oti)	Дамбаї (Dambai)
Ахафо (Ahafo)	Гоасо (Goaso)
Північний-захід (Western North)	Сефві Віавсо (Sefwi Wiawso)
Північний схід (North East)	Налерігу (Nalerigu)

Політична система

Законодавча влада належить однопалатному парламенту, що обирається на 4 роки прямим загальним голосуванням. За підсумками загальних виборів 2008 року в парламенті представлені чотири партії: Національний демократичний конгрес (116 депутатів), Нова патріотична партія (107 депутати), Народний національний конвент (два депутати), Народна партія конвенту (один депутат). Також в парламенті є чотири незалежні депутати.

Виконавча влада здійснюється президентом республіки і урядом. За конституцією президент є главою держави і уряду, а також головнокомандувачем збройними силами. Президент обирається прямим загальним голосуванням на 4 роки і може займати цей пост не більше двох термінів. 7-го січня 2017-го року посаду Президента вступив Нана Акуфо-Аддо.

Вищим юридичним органом є верховний суд Гани.

Діє поза гілок влади традиційна форма влади – король. Держава Гана складається з декількох королівств. За збігом обставин з 2003-го року королем несподівано став громадянин Російської Федерації. Ще двоє королів Гани теж живуть/жили поза країною, але з дотриманням обов'язку участі в житті держави Гана.

Принципи зовнішньої політики Гани

Міністерство закордонних справ спільно з дипломатичними місіями за кордоном несе відповідальність за проведення зовнішньої політики Гани. З цією метою міністерство є головним радником уряду в розробці зовнішньої політики Гани. Для виконання своєї місії міністерство представляє уряду рекомендації щодо відповідних ініціатив, варіантів і заходів реагування в

світлі подій, що розгортаються на національному та міжнародному рівнях подій і ситуацій.

Основоположні принципи, якими керується зовнішня політика Гани, містяться в Конституції Гани 1992 року. Стаття 40 Конституції передбачає такі основні принципи її зовнішньої політики:

1. Просування і захист інтересів Гани;
2. Встановлення справедливого і рівноправного міжнародного, економічного, політичного і соціального порядку;
3. Сприяння дотриманню норм міжнародного права і договірних зобов'язань;
4. Сприяння врегулюванню міжнародних суперечок мирними засобами;
5. Дотримання принципів, закріплених в Статуті, і цілей або ідеалів Організації Об'єднаних Націй, Африканського союзу, ЕКОВАС, Співдружності і Руху неприєднання.

Зовнішня політика Гани з моменту здобуття незалежності в 1957 році по теперішній час охоплює десять різних адміністрацій, в основному не змінилася за своїми основними принципами. Основа цієї політики, яка витікала з історичної, географічної та економічної перспективи нації, була закладена за часів Першої республіки.

За минулі роки була проведена критична переоцінка зовнішньої політики, особливо в 1982 і 2001 роках, з метою зробити зовнішню політику Гани більш позитивною, більш актуальною для змін в міжнародному кліматі і більш активною.

Основа, закладена для зовнішньої політики країни під час Першої республіки, допомагає намітити і краще зрозуміти напрямок зовнішньої політики Гани, існуючий сьогодні. Нині зовнішня політика Гани являє собою змішаний пакет прогресивних поглядів на актуальні події, прагматичне управління економічними програмами і їх реалізацію, а також енергійну, але об'єктивну відданість цілям Західної Африки й Азії, також країн, що розвиваються. Традиційні політичні та актуальні питання, що викликають стурбованість, також розглядаються по суті.

Цілі зовнішньої політики уряду

Добросусідство

Підтримувати атмосферу миру і стабільності в західноафриканському субрегіоні і підтримувати сердечні стосунки між Ганою та її сусідами як засіб вирішення спільних проблем в області розвитку через національні кордони.

Сприяння регіональній інтеграції

Суть заяви уряду про те, щоб зробити регіональну інтеграцію флагманом зовнішньої політики Гани й отримати максимальну вигоду від членства Гани в ЕКОВАС та інших регіональних економічних угрупованнях для соціально-економічного розвитку Гани.

Підтримка Африканського союзу

Відігравати провідну роль в колективних зусиллях зі сприяння миру, стабільності та економічному розвитку на африканському континенті і забезпечити активну участь Гани в роботі Африканського союзу.

Розвиток і підтримка міжнародної доброї волі, солідарності і підтримки національного розвитку

Для підтримки достатньо високого рівня дипломатичної присутності за кордоном і, тим самим, прагнення залучити значний обсяг прямих іноземних інвестицій, політичної доброї волі і міжнародної солідарності, а також стійкий позитивний імідж.

Економічна дипломатія

Підтримати національну мету диверсифікації та збільшення експортної бази Гани шляхом активного пошуку ринків збуту вітчизняної продукції за кордоном і використання вигідних угод і багатосторонніх торгових угод. Уряд також підтримує диверсифікацію та розширення туристичної індустрії для створення робочих місць і отримання доходів шляхом маркетингу Гани за кордоном як конкурентоспроможного туристичного напрямку і залучення інвестицій в індустрію гостинності.

Участь в обговореннях багатосторонніх організацій

Допомагати знаходити власні шляхи розв'язання проблем, що стоять перед міжнародним миром, стабільністю та розвитком, висловлювати позицію Гани на великих міжнародних конференціях і обговореннях багатосторонніх інститутів співробітництва.

Сприяння співробітництву в області науково-технічних досліджень

Сприяти переговорам і підписанню двосторонніх угод про співпрацю з іншими країнами, що розвиваються, в області науково-технічних досліджень.

Сприяння співробітництву в галузі розвитку людських ресурсів

Сприяти наданню стипендій студентам із Гани для навчання за кордоном в рамках існуючих механізмів двосторонньої співпраці.

Сприяння співробітництву в секторі охорони здоров'я

За допомогою різних спільних комісій з питань співробітництва та інших двосторонніх і багатосторонніх угод уряд веде переговори про виділення додаткових ресурсів, включаючи медичний персонал, обладнання та іншу технічну допомогу для сектору охорони здоров'я.

Сприяння і захист добробуту громадян Гани за кордоном

Уряд прагне мінімізувати негативний вплив і оптимізувати потенційні вигоди від міграції для розвитку Гани шляхом заохочення і захисту добробуту громадян Гани за кордоном і забезпечення їх активної участі в національному розвитку.

Біометричні паспорти

Для дотримання директив ІКАО та ЕКОВАС і підвищення безпеки та збереження паспорта Гани уряд завершив установку апаратного і програмного забезпечення в паспортному столі і з 23-го березня 2010-го року

приступив до видачі біометричних паспортів. Центри подачі заяв на паспорт були створені на п'яти (5) регіональних рівнях для поліпшення надання послуг населенню.

Рослинний і тваринний світи

Національний парк Какуму

Національний парк Моле – савана з буйволами, мавпами, антилопами, левами та слонами.

Велика частина рослинності країни була знищена, проте на півдні ще збереглися ліси, в яких ростуть бавовняне дерево, червоне дерево, цедрела. Дві третини території країни займає савана, майже повністю вкрита травою і рідкісними деревами. Фауна теж постраждала в результаті освоєння земель, проте збереглися такі ссавці, як: леопард, гієна, лемур, буйвіл, слон, антилопи, мавпи. В країні також велика кількість рептилій: кобра, пітон, рогата гадюка, африканська гадюка та ін.

Туристичні принади країни

Країна має 2 національні парки (Моле, Діг'я). Серед історичних пам'яток в Аккрі – форти нідерландських Кревкьор (нині Ушер, 1605-й рік), данський із замком Крістіансборг (1657–1659-ті роки; від 1900-го року – резиденція британського губернатора, нині – ганського уряду) та британського Джеймс (1673-й рік); Національний музей. Форти колоніального періоду збереглися також у містах Елміна (1482-й рік),

Кейп-Кост (1655-й рік), Секонді-Такораді (Помаранчевий форт, 1700-й рік). Під охороною ЮНЕСКО перебувають традиційні оборонні та цивільні будівлі народності ашанті.

Квартал Джеймс Таун

Замок Кейп Кост

Фортеця Санкт-Яго

Музей королівського двору Манхія

**«FREEDOM AND JUSTICE»
(«СВОБОДА ТА ПРАВОСУДДЯ»)!**

Використані джерела:

1. <https://kiliman.info/pamyatka-otpravlyayushchemusya-v-ganu>
2. <https://www.tema.ru/travel/ghana/>
3. http://www.nationalcard.ru/guide_country37.html
4. <http://money.tsutmb.ru/%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%B0-2/>
5. <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B0%D0%BD%D0%B0>
6. <https://age-info.com/2018/10/%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B0%D1%8F0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0/>

РЕСПУБЛІКА ІРАК
араб. جمهورية العراق

Джумхуріят аль-Іра́к
курдск. کۆماری عێراق
Комари Ерак

Девіз: «أَكْبَرُ اللَّهِ» («Бог великий (الله)»)
Гімн: «Моя Батьківщина»

Офіційна назва — Республіка Ірак الجمهورية العراقية

Ірак – арабська держава в Південно-Західній Азії, в Месопотамії. Межує з Кувейтом, Саудівською Аравією, Йорданією, Сирією, Іраном і Туреччиною. З південного сходу омивається Перською затокою. Площа – 444 тис. км². Населення – 38,43 млн. чоловік.

Відрізняється значним етнокультурним розмаїттям. Близько 95% населення сповідує іслам, решта 5% належать в основному до асирійської церкви Сходу.

Столиця – Багдад. Ірак – країна переважно рівнинна. Центральна частина зайнята Месопотамською низовиною (межиріччі Тигру і Євфрату), північний схід – відрогами Загроса, а південь і південний схід – древнім Аравійським масивом.

Етнічний склад Іраку порівняно однорідний. Приблизно 80% населення складають араби, 18% – курди, а також перси, турки, ассирійці, вірмени, туркмени.

Назва країни з'явилася в VII-VIII-му століттях після арабського завоювання території по берегах Тигру і Євфрату, заселеної ще в глибоку давнину. Арабське слово العراق al-'Irāq означає «берег, узбережжя».

Ірак – аграрна країна. ВВП Іраку в 2018 році склав 212,3 млрд. дол., Займав 50-е місце в світі і був на рівні такої Європейської країни, як Греція. Грошова одиниця – іракський динар.

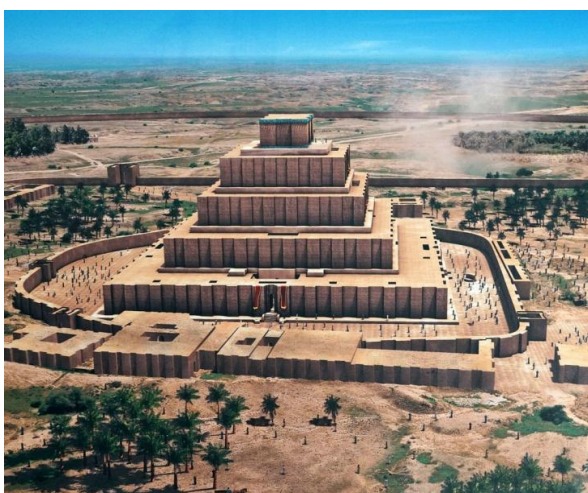
Незалежність країни від Великобританії була проголошена в 1932-му році. У 1958-му році була утворена єдина Арабська Федерація з Королівством Йорданія.

Історія

Ірак, як і багато сусідніх країн Південно-Західної Азії, – один з найбільш ранніх осередків культурного розвитку людства. Тут були виявлені стоянки ще давньокам'яного (печера Шанідар в Іракському Курдистані) і новокам'яного (поселення Джармо, Хассуна і ін.) періодів. Месопотамська низовина вже в давнину вважалася житницею великого району Азії. На території Іраку існували такі могутні держави старовини, як – Аккад, Вавилон, Ассирія (держави Дворіччя або Месопотамія).

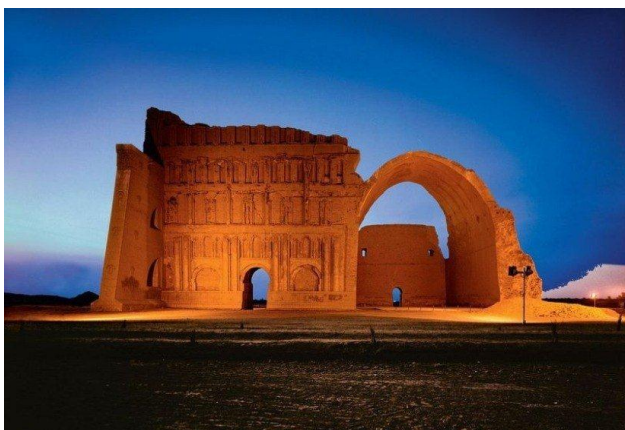
Родюча область Месопотамії, що в долині Тигру і Євфрату, стала одним з перших місць зародження людської цивілізації. Спочатку тут з'явилися шумерські міста-держави (Ур, Урук, Вавилон та ін.). Потім сюди мігрували семітські племена, вождь одного з яких – Саргон Древній створює аккадську імперію. Поступово центром стародавньої Месопотамії став Вавилон. У I-му тис. до н.е. на території Месопотамії виникла держава – Ассирія з центром в Ніневії. Панівною мовою в той час був арамейська. Після загибелі Ассирії гегемонія перейшла до халдеїв та персів.

Перський цар Кір II Великий завоював Вавилон і включив Месопотамію до складу своєї держави, кінець якої кладе завойовницький похід Олександра Македонського. Потім влада над цими землями переходить елліністичній державі Селевкідів. У II-му ст. до н. е. Месопотамія була захоплена парфянами, а потім римлянами Траяна, в результаті чого з'явилася римська провінція Месопотамія. У III-му столітті римлян з Месопотамії витісняють Сасаніди.

Із приходом в VII-му ст. на територію Іраку арабів набули поширення арабська мова і іслам. Араби починають проникати на територію Іраку ще в період пізньої античності (Лахмідів). У 636-му році Халіф Умар остаточно завойовує Месопотамію, принісши сюди іслам. Першими арабськими центрами Іраку стали міста Куфа і Басра. При Халіфі Алі Ірак стає ареною громадянської війни (Перша Фітна), а Куфа стає резиденцією халіфа. З ім'ям халіфа Алі пов'язана поява шіїтів, які нині становлять релігійну більшість Іраку. У 762-му році халіф Ал-Мансур будує Багдад і робить його столицею Арабського Халіфату (Аббасіди). Найбільшого розквіту багдадський халіфат досяг при Харун ар-Рашид, чий образ був відображений навіть в казці «1001 ніч». У 945-му році влада в Іраку переходить до іранських Буїдів, кінець якої кладе Сельджук Тогрул-бек. Падіння Халіфату приходить разом з вторгненням монголів в 1258-му році, коли Багдад був зруйнований.

Після монгольської навали Ірак входить в державу Хулагуїдів, в якій поступово посилюється тюркський елемент. У 1340-му році Іраком починають правити Джалаїріди, але у 1393-му році Ірак знов піддається навалі, на цей раз – Тамерлана. Після цієї навали Ірак тривалий час не міг об'єднатися, владу тут ділять різні тюркські угруповання, такі як Кара-Коюнлу, Ак-Коюнлу і Сефевіди (кизилбашів). У 1534-му році територія Месопотамії була завойована турками-османами і потрапляє в склад Османської імперії аж до Першої Світової війни.

У роки Першої Світової війни в 1914-му році британські війська вторглися на південь Іраку. До 1918-го року вони взяли під контроль майже весь Ірак. У 1921-му році було проголошено Королівство Ірак (араб. «Земля між берегів»), яке було залежним від Великобританії. З 1922-го року (фактично з 1920-го р.) по 1932-й рік Ірак був підмандатною територією Великобританії.

14-го липня 1958-го року в результаті революції монархія в Іраку була знищена. Ірак був проголошений республікою. Командир бригади іракської армії Абдель Керім Касем став главою нового уряду. Арабська Федерація розпадається. У 1961-му році Ірак виходить з Багдадського пакту, англійські військові бази на території країни закриті. Так країна фактично здобула незалежність.

8-го лютого 1963-го року в результаті перевороту до влади приходить Партія арабського соціалістичного відродження (БААС). 18-го листопада 1963-го року влада перейшла до військових на чолі з Абдель Салімом Арефом, але 17-го липня 1968-го року партія БААС знову взяла владу. Країну очолив генерал Ахмед Хасан аль-Бакр.

Наприкінці 1979-го року загострилися відносини з Іраном, який в 1980-му р. прийняв форму збройного конфлікту, який тривав до 1988-го р., коли було досягнуто перемир'я.

У серпні 1990-го року стався збройний конфлікт між Іраком і Кувейтом, в результаті якого по відношенню до Іраку були введені торгово-економічні санкції, встановлена морська, сухопутна і повітряна блокада. Війна 1990-го року та її наслідки завдали серйозної шкоди Іраку, проте, на жаль, не була останньою.

У березні 2003-го року Сполучені Штати знову почали військові дії проти Іраку і через три тижні зайняли Багдад і всю країну. Для управління Іраком була призначена військова адміністрація. З представників місцевого населення було сформований уряд перехідного періоду. Війна 2003-го року завдала величезної шкоди як економіці, так і державності Іраку. Лише 7-го березня 2010-го року відбулися перші повоєнні демократичні вибори в парламент країни. Але в зв'язку зі складністю внутрішньої ситуації в країні він почав працювати лише з 10-го листопада.

15-го грудня 2011-го року США спустили прапор Збройних сил США над Багдадом, символічно завершивши військову кампанію в Іраку, яка тривала майже 9 років.

Сучасний адміністративно-територіальний поділ

Столиця країни – Багдад. Офіційні мови – арабська і курдська.

За конституцією 2005-го року Ірак – федеративна держава, парламентська республіка, заснована на консенсусі трьох основних етнорелігійних общин іракського народу: арабів-шиїтів, арабів-сунітів і курдів. 2-го жовтня 2018 року в результаті виборів пост Президента Іраку зайняв Бархам Салех.

Але у виборах до Установчих зборів, що відбулися в січні 2005 року, брали участь тільки араби-шиїти і курди. Тому і в них були представлені шиїти і курди.

Завдяки втручання Ліги арабських держав найбільше сунітське об'єднання – Ісламська партія Іраку – погодилася підтримати проект конституції. У свою чергу, шиїти і курди пообіцяли створити парламентську комісію для доопрацювання спірних пунктів документа.

За Конституцією Іраку – уряд формується найбільшою парламентською фракцією і очолюється прем'єр-міністром.

Ірак розділений на 19 провінцій (мухафаз)

№	Мухафаза	Адміністративний центр	Площа Населення	
			км ²	чол. (2011)
1	Багдад	Багдад	734	7 055 200
2	Салах-ед-Дін	Тікріт	24 751	1 408 200
3	Діяла	Баакуба	19 076	1 443 200
4	Васіт	Ель-Кут	17 153	1 210 600
5	Майсан	Ель-Амара	16 072	971 400
6	Басра	Басра	19 070	2 532 000
7	Ді-Кар	Ен-Насирія	12 900	1 836 200
8	Мутанна	Ес-Самава	51 740	719 100
9	Кадисія	Ед-Діванія	8 153	1 134 300
10	Бабіль	Хілла	6 468	1 820 700
11	Кербела	Кербела	5 034	1 066 600
12	Наджаф	Ен-Наджаф	28 824	1 285 500
13	Анбар	Ер-Рамаді	138 501	1 561 400
14	Найнава	Мосул	37 323	3 270 400
15	Дахук	Дахук	6 553	1 128 700

16	Ербіль	Ербіль	14 471	1 612 700
17	Кіркук	Кіркук	10 282	1 395 600
18	Сулейманія	Сулейманія	17 023	1 878 800
19	Халабджа	Халабджа	3 060	337 000
	Всього		434	33 330 600
			128	

На даний час уряд і парламент Іраку змушені працювати під жорстким контролем з боку військової адміністрації США.

Економіка

Економіка Іраку дуже динамічно і стрімко розвивалася в 70-і роки ХХ-го століття. Кошти від продажу нафти і газу, які отримував Ірак, були величезними, але після початку ірано-іракської війни в економіці країни почався тривалий період економічного спаду. Значно знизився рівень життя населення. Після війни в Перській затоці положення в економіці країни ще більше погіршилися. Поступово економіка почала підніматися з нічого в 90-і роки, але друга війна зі США знов значно підірвала економіку країни.

Основу економіки Іраку становить експорт нафти. Ірак має в своєму розпорядженні треті у світі запаси вуглеводнів та входить до числа провідних нафтових держав світу. Ірак володіє другими за величиною доведеними запасами нафти в світі (112 млрд. барелів). За іракськими офіційними даними

на 2010-й рік доведені запаси нафти в Іраку підвищилися до 143,1 мільярда барелів.

Іракські державні компанії North Oil Company (NOC) і South Oil Company (англ.) Рос. (SOC) володіють монопольним правом на розробку місцевих родовищ нафти. Підкоряються вони безпосередньо Міністерству нафти. Експорт вуглеводнів дає близько 98% доходу до держбюджету країни.

Мова

Основне населення Іраку – араби – розмовляють на іракському діалекті арабської мови. Найчисленніша національна меншина – курди, які живуть в основному в курдському автономному районі, розмовляють на курдських діалектах, в основному на центрально-курдському і північно-курдському. Офіційні мови згідно з конституцією – арабська і курдська. Інші мови можуть використовуватися в районах компактного проживання національних меншин.

Освіта та культура

В Іраку проживають різні етнічні та релігійні групи населення, традиції яких вплинули на іракську культуру. Мусульманське світоглядання і філософія лежать в основі життєдіяльності суспільства.

Громадський побут значною мірою визначається ісламськими традиціями і законами (шаріат, згідно з Конституцією). У країні

відзначаються всі мусульманські релігійні свята: день народження пророка Мухаммада святкується після мусульманського посту рамадан, свято розговіння (ід-аль-фітр), свято жертвопринесення (ід-аль-Адха). Зберігаються і висхідні до доісламських часів календарні обряди, пов'язані з початком польових робіт, збиранням врожаю, стрижці овець і т. д.

В історії Іраку відома значна кількість видатних діячів науки і культури, які належать не тільки до його культури та історії, але й до світової культури і науки.

Так, серед видатних діячів в галузі історії та філософії відмічають таких видатних науковців, як Ібн Кутайба (828 - близько 889рр.), який був арабським письменником, філологом та істориком, автором 10-томної історико-літературної антології «Джерела відомостей», а також словника «Книга поезії і поетів»; Якуба (? -897р.) – арабський історик і географ, твори якого містять відомості з історії ісламу, Ассирії, Єгипту, Греції та Арабського халіфату (до 872р.), а також з географії; Ібн аль Асир (1160-1233рр.) – арабський історик, основні праці по загальній історії та біографічний словник сподвижників Мухаммада.

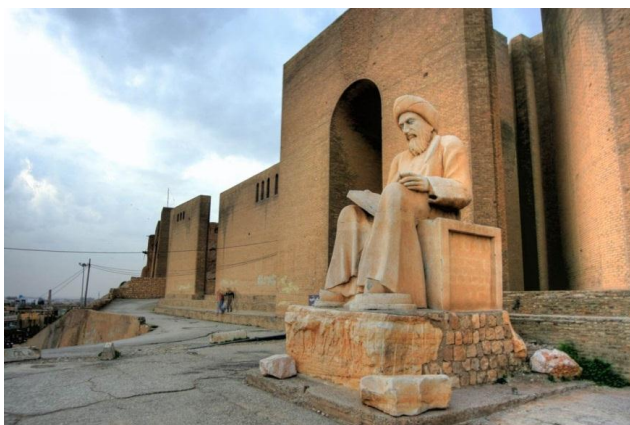

Серед діячів культури відомі також видатні письменники та поети, такі як: Абу Юсуф, арабський автор «Книги про податі» – джерела з соціально-економічної історії VII-VIII ст.; Абу-ль-Фарадж аль-Ісфахані (897-967 рр.), арабський письменник, учений, музикант. Він є автором праць з давньої історії, філології, укладач «Великої книги пісень» – фундаменту антології арабомовної поезії VII-X ст.; містить також музичні характеристики пісень, відомості про їх авторів (поетів і композиторів), співаків; Джахіз Абу Усман Амр ібн Бахр (775-868 рр.), арабський письменник, богослов. Склавав збірник гумористичних новел «Книга про скупих», трактати по стилістиці, риториці, історії, політиці; Мутанаббі Абу-т-Тайіб Ахмед ібн аль-Хусейн (915-965 рр.), арабський поет. Його сатиричні вірші пройняті духом волелюбства, відзначені філософською глибиною і різкою зміною настроїв; барвистість описів, насичених гіперболами і космічними порівняннями, поєднується з майстерною фонікою, багатою мовою і ритмічним складом; Імру-Уль-Кайса

(близько 500 - між 530-540 рр.), арабський поет. Його поезія – любовна, та пейзажна. Є одним з творців жанру касиди; Абу Фіраса (932-967 рр.), арабський поет-лицар. Вірші про військові подвиги, любовна лірика, патріотичні елегії.

Серед письменників Іраку особливо слід визначити – письменника нового часу – Айюб зу-н-нун (нар. у 1908 р.). Цей арабський письменник і публіцист є одним із зачинателів жанру реалістичного оповідання (збірка «Трудівники», 1939 р.). Романи, в тому числі антивоєнний публіцистичний «Мир на землі» (1972 р.).

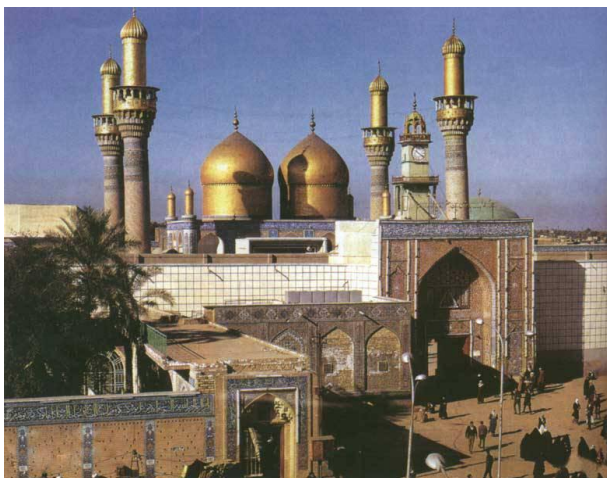
Серед видатних науковців Іраку є такі видатні діячі науки, як Ібн-Курра, Сабіт ібн Курра (836-901 рр.), арабський математик. Жив у Багдаді. Перекладач та коментар праць давньогрецьких вчених на арабську мову; Кінд (аль-Кінді) Абу Юсуф Якуб бен Ісхак (близько 800 – близько 870 рр.), араб. філософ, лікар, математик, астроном, перший представник арабського аристотелизму. Жив у Багдаді. Збереглося понад 40 трактатів, в числі яких коментарі до праць Аристотеля, Евкліда, Птолемея; Джунайд (?-910 р.), суфійської містик, представник багдадської школи. Розробив вчення про «фана» – повної зосередженості суфія на «єдиному» («джам») і його містичному розчиненні в Богові.

В Іраку на досить високому рівні перебуває освіта. Держава забезпечує загальну безкоштовну світську освіту на всіх етапах – від дитячого садка до університету. Початкове навчання обов'язкове для всіх дітей з шестирічного віку. Триває воно протягом 6-ти років і закінчується іспитами, на підставі яких учні переходять в середню школу. Середня освіта включає дві трирічні ступені. В середніх школах навчалися близько 71% хлопчиків і 46% дівчаток відповідного віку. Після закінчення середньої школи молодь може вступати в технологічні інститути або університети.

У вищих навчальних закладах перевага віддається гуманітарній освіті. Випускники значною мірою знаходять роботу в державних установах. У гуманітарних вузах готують також фахівців творчих професій. Мова навчання – арабська, за винятком північних районів, де в перших класах початкової школи навчання ведеться курдською мовою. Англійську мову викладають з п'ятого класу. В Іраку є шість університетів: три в Багдаді і по

одному в Басрі, Мосулі і Ербілі. Налічується також 19 технологічних інститутів. У вищих навчальних закладах країни навчається понад 70 тис. студентів. За даними ООН грамотними (вміли читати і писати) були близько 80% населення.

Жанром творчого самовираження, який найбільш високо цінується в Іраку, вважається поезія. Це воістину народна література, звернена не лише до освічених або забезпечених прошарків суспільства. Менш популярне образотворче мистецтво. Художники і скульптори країни займаються пошуком таких сучасних художніх форм, які відображали б традиції і культуру Іраку. Особливо розвинені мистецтво орнаментики і каліграфії. Багато сучасних художників творять в стилі абстракціонізму, сюрреалізму, кубізму, символізму, хоча їхні твори не позбавлені і національних рис. Одним з найвідоміших художників-новаторів останнього часу є Джавад Салім, роботи якого отримали міжнародне визнання.

Драматичні вистави зазвичай несуть соціально-політичне навантаження. Найчастіше ставляться п'єси іракських драматургів, хоча регулярно на сцені йдуть вистави за сценаріями європейських авторів (як класичні, так і сучасні). Є кілька процвітаючих театрів, особливим успіхом користується «Сучасний театр». Певні зусилля докладаються для відродження народної музики і танців. У масовій аудиторії найбільш популярні пісні розмовною арабською мовою. Джаліль Башир і деякі інші

композитори пишуть музику для таких традиційних арабських інструментів, як удд (лютня) і канун (цитра).

Іракський музей в Багдаді зберігає рідкісні археологічні колекції. Разом з належною йому великою бібліотекою ця установа є основним центром наукових археологічних та історичних досліджень. Крім того, в столиці функціонують Музей арабських старожитностей, музеї сучасного мистецтва, етнографічний і природно-історичний. У всіх великих містах Іраку є бібліотеки. Найбільші фонди має Публічна бібліотека в Багдаді. Працюють також масові сільські бібліотеки.

Спорт

Розвиток фізичної культури та спорту досяг в Іраку значного рівня. В Іраку культивуються футбол, баскетбол, єдиноборства і деякі інші види спорту. Збірна Іраку з футболу в останні роки досягла досить значних успіхів в міжнародних змаганнях. У країні функціонують кілька ліг з різних видів спорту, команди яких спонсоруються місцевими промисловими підприємствами. Наприклад, футбольний клуб Аль-Кахраба спонсорує Міністерство електроенергетики, а клуб Аль-Нафт – нафтовою промисловістю.

Футболом в Іраку керує Іракська футбольна асоціація. Вона була заснована в 1948-му році. Є членом ФІФА з 1950-го і членом Азіатської футбольної конфедерації з 1971-го років. Асоціація управляє Іракською Прем'єр-лігою – першою по силі футбольною лігою Іраку. Збірна країни

обіграла у фіналі збірну Саудівської Аравії та стала володарем Кубка Азії з футболу 2007 року. Крім цього в 2006-му році збірна завоювала друге місце на Азіатських іграх. Олімпійська збірна на Літніх Олімпійських іграх 2004-го року в Афінах посіла 4-е місце.

На кубку Конфедерацій 2009-го зайняла 3-є місце в групі «А», зігравши два матчі внічию зі збірними ПАР і Новою Зеландією, але програла збірній Іспанії.

Керує баскетболом в країні Іракська баскетбольна асоціація. У країні діють принаймні дві баскетбольні ліги для дорослих і юнаків. Кращі гравці виступають в Прем'єр-лізі.

Ірак має свого чемпіона світу з кікбоксингу – Ріяда Аль-Аззауї. Професійний реслер Аднан Аль-Кайссі відомий під прізвиськом Генерал Аднан.

Використані джерела:

1. <https://wikiway.com/iraq/>
2. <https://wiki2.org/ru/Ирак>
3. <https://geo-1.ru/irak-informatsiya-o-strane-dostoprimechatelnosti-istoriya/>